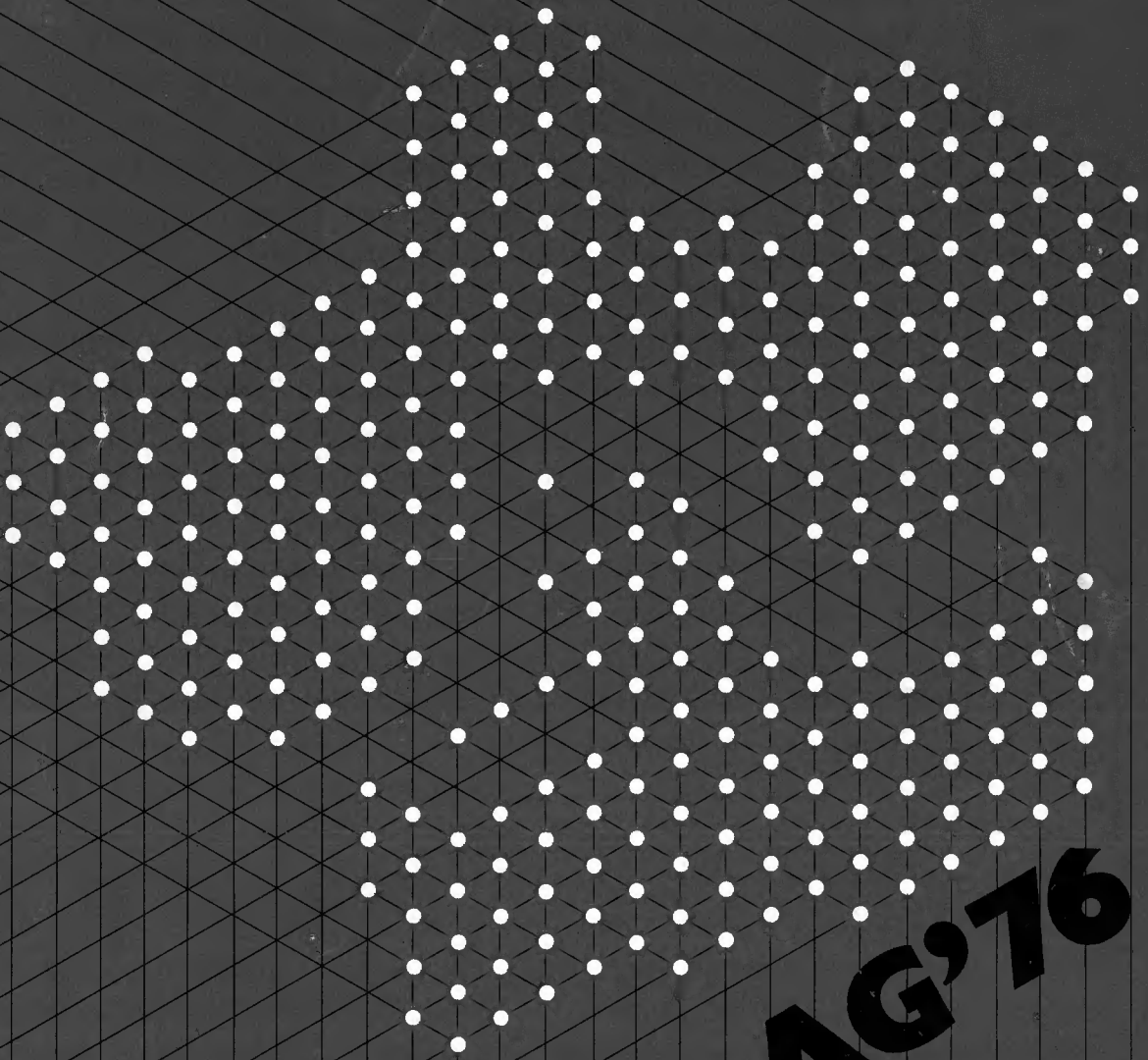

3
AR
76

Dienst Gemeentelijke Musea Rotterdam

Doos
8 II

D04-1976

JAARVERSLAG '76

X3
JAAR
1976

(060.555) 352.075: 069 (492.617)

X3
B5
241.3

Jaarverslag 1976 Dienst Gemeentelijke Musea

Algemeen

Het museumbeleid is in het verslagjaar zonder twijfel het belangrijkste discussiepunt met het oog op de lange termijn geworden. Aanzet daartoe was het reeds in november 1974 door de heer A.J. van der Staay aangeboden memorandum 'Een nieuwe blik op de museumkwestie'. Zijn nadere uitwerking 'Het nieuwe museum' heeft politici en museumdirecteuren veel stof tot overdenking gegeven, zoveel dat het laatste woord hierover nog niet gesproken is. Uitgangspunt voor het nog steeds voortgezette overleg is of in een nauwere samenwerking tussen de musea een presentatie, deels in thematische vorm, gekreeërd kan worden waardoor een groter, wellicht zelfs massaal publiek, meer bevrediging vindt in datgene wat de musea te bieden hebben. De reeds in 1974 in de nota van de museumdirecteuren 'Huisvesting van de gemeentelijke musea te Rotterdam' gesignaleerde ruimtenood krijgt door de beleidsdiskussie een nieuwe dimensie. Nieuwe huisvesting zal de thematische presentatie moeten kunnen herbergen.

Op 11 juni 1976 werd in de Gemeenteraad de nota 'De Rotterdamse musea en hun edukatieve functie' ter discussie gesteld. De implicaties van deze nota zullen een wezenlijk onderdeel vormen van de nieuwe beleidslijnen van de musea.

In het vroege voorjaar maakte de Commissie Kunstzaken een studiereis langs een aantal Deense en Duitse musea. Deze werd daarbij mede begeleid door de directie van de Dienst Gemeentelijke Musea. De ervaringen tijdens deze reis opgedaan werden door de afdeling Kunstzaken vastgelegd.

De Commissie bracht voorts een werkbezoek aan het Museum Boymans-van Beuningen. Bezoeken aan de drie andere Rotterdamse musea staan voor 1977 op het programma.

Het Werkcentrum Internationale Solidariteit werd huisvesting geboden in het Museum voor Land- en Volkenkunde. De beide instituten hopen tot een vruchtbare samenwerking te kunnen komen.

Akkommodatie

De ruimtenood bij het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' is ook onderwerp van onderzoek geweest voor de werkgroep 'Bellevue', zo geheten omdat als eerste opdracht voor de werkgroep de afweging van mogelijkheden was voor het vestigen van een nieuw maritiem museum ter plaatse van het afgebrande restaurant Bellevue aan de Parkkade. De werkgroep kwam tot de konklusie dat om stedenbouwkundige redenen een vestiging aan de kop van de Leuvehaven te prefereren zou zijn.

De werkgroep beperkte zich overigens niet tot het lokatieprobleem. De opzet van het museum zou tevens uitgebreid

moeten worden. Conform de gedachten van de museumdirectie zou de taakstelling van het museum zich niet moeten beperken tot een maritiem-historische benadering van de scheepvaart in het verleden, maar de ontwikkeling ook op het gebied van de haven, in het bijzonder die van Rotterdam, de scheepsbouw en aanleverende industrieën in een heldere presentatie voor het publiek toegankelijk moeten maken.

De eerste stappen tot een nauwere samenwerking met het Nederlands Maritiem Instituut en het bedrijfsleven werden gezet. In dit verband heeft het museum ook grote belangstelling voor de ontwikkelingen ten aanzien van het Nationaal Instituut voor Scheepvaart en Scheepsbouw.

De 30ste oktober was voor het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' een belangrijke dag. De restauratie van het ramtorenschip 'Buffel' voorzover die aan de werf van De Groot & van Vliet te Slikkerveer moest plaatsvinden kon als afgerond worden beschouwd. Onder grote belangstelling werd de 'Buffel' naar de Parkkade te Rotterdam versleept om enkele dagen later de definitieve ligplaats in de Leuvehaven in te nemen. Daar wordt sindsdien hard gewerkt aan de verdere restauratie en de inrichting tot museumschip voor de stoomvaart.

Een voorstel tot uitbreiding van het Museum Boymans-van Beuningen met een in de tuin te bouwen vleugel werd aan het gemeentebestuur voorgelegd. De nieuwe vleugel zou dienen ter uitbreiding van de ruimte voor de kunstnijverheidsverzamelingen en met name ter huisvesting van de prachtige verzameling gebruiksvoorwerpen van de heer H.J.E. van Beuningen.

Met de tentoonstelling 'Ooggetuigen' — prenten uit eigen bezit' werd op 30 juni het voormalige raadhuis van Delfshaven als nieuwe vestiging van de Atlas van Stolk voor het publiek opengesteld.

Dit schilderachtige stadsdeel herbergt daarmee, naast 'De Dubbelde Palmboom' en het 'Zakkendragershuisje' drie elementen van het Historisch Museum, die grote publieke belangstelling trekken.

Met de restauratie van het Schielandshuis kon nog geen begin gemaakt worden. Het wachten is op toestemming van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. De beslissing werd opgehouden door de academische vraag of restauratie betekent dat een gebouw teruggebracht wordt tot de oorspronkelijke staat of tot in de staat waarin het door de tijdsontwikkelingen is komen te verkeren. Ten aanzien van het Schielandshuis zou dat laatste betekenen de staat waarin het pand na de brand van 1864 weer werd hersteld. Een onderzoek naar de oorspronkelijkheid van zij- en achtermuren was nodig om aan te tonen dat een restauratie tot de 17de eeuwse staat zinvol is.

Volgens het Rotterdamse standpunt zou het dat altijd al geweest zijn omdat dit huis het enige 17de eeuwse gebouw is dat in het centrum van de stad nog bestaat en dat bovendien grote architectonische schoonheid bezit.

De opslag van verzamelingen van het Historisch Museum, het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' en het Museum voor Land- en Volkenkunde baart grote zorg. De afbraak van het pand Jamin op het Veemarkterrein is nodig in verband met de daar voorziene woningbouw. Nu de 'buren', de Dienst van Gemeentewerken, eerder dan verwacht een nieuwe huisvesting heeft gevonden is de aandrang tot sloop van Jamin zeer groot geworden.

Voor deze al jarenlang voorvoelde problemen is nog steeds geen bevredigende oplossing gevonden. Het mooiste zou zijn, als het huidige onderkomen nog zo lang zou kunnen blijven staan, totdat nieuwe depotruimten voor nieuwe museumgebouwen, met name die voor het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' beschikbaar zouden zijn gekomen.

De beveiliging van de verzamelingen is een punt van blijvende zorg, blijvend zolang de aangevraagde financiële middelen ter verbetering van de beveiliging nog niet beschikbaar zijn gesteld.

Het museumbezoek

Het bezoekersaantal van de gemeentelijke musea blijft zich in stijgende lijn ontwikkelen. Het waren vooral 'De Dubbelde Palmboom' met de Atlas van Stolk die duidelijk een nieuwe impuls gaven. Het bezoek dat in het Museum Boymans-van Beuningen aan de tentoonstelling 'Het Symbolisme in Europa' werd gebracht overtrof de verwachtingen.

De getallen voor 1975 en 1976 zijn:

	1975	1976
Museum Boymans-van Beuningen	282.576	250.521
Historisch Museum 'De Dubbelde Palmboom'	73.254	103.377
Atlas van Stolk	—	16.128
Zakkendragershuisje	42.492	86.367
Museum voor Land- en Volkenkunde	53.220	49.813
Maritiem Museum 'Prins Hendrik'	59.128	58.800
	<u>510.670</u>	<u>565.006</u>

De discussie over de vraag of de Rotterdamse musea weer entreprijzen moeten gaan heffen is nog niet uitgemond in een besluit. Ook de Nederlandse Museumvereniging wijdde er aandacht aan. De meningen blijven verdeeld. Ook voor de Rijksmusea wordt het onderwerp van de entreegelden verder bestudeerd.

Uit een tijdens de tentoonstelling 'Het Symbolisme in Europa' uitgevoerd publieksonderzoek blijkt het volgende: 'Driekwart van de ondervraagden is van mening dat musea over het algemeen gratis toegankelijk moeten zijn, nog geen 20% zegt echter minder vaak naar een museum te zullen gaan als er een toegangsprijs betaald moet worden. Een prijs van f 1,— wordt het meest een redelijke prijs genoemd (32%), daarna een prijs van f 2,50 (21%), 32% vindt een prijs van ten hoogste f 2,50 redelijk en 85% vindt een prijs van ten hoogste f 1,— redelijk. De bezoekers die vinden dat musea gratis toegankelijk moeten zijn zijn minder geneigd een prijs boven f 1,— redelijk te vinden'.

Commissie van Advies

Aan het eind van het verslagjaar was de Commissie van Advies voor de Dienst Gemeentelijke Musea als volgt samengesteld:

voorzitter: de heer drs J. Riezenkamp, wethouder van Kunstzaken; leden uit de gemeenteraad: de heren P.O. Vermeulen en M.F. Vinders; leden uit de burgerij: de heren prof. mr H. van den Brink, mr G. Chr. Kok, H.J.E. van Beuningen en C.P. Meulendijk jr.

De vergaderingen van de Commissie van Advies worden bijgewoond door een waarnemer van de sekretarie afdeling Kunstzaken, drs Ch.E. van Blommestein, directeur Personeel en Financiën, drs J.C. Ebbinge Wubben, directeur Museum Boymans-van Beuningen; A.M. Meyerman, directeur Historisch Museum; mr J.A. van Gorkum, wrnd. directeur Museum voor Land- en Volkenkunde en mevrouw drs J.B. van Overeem, direktice Maritiem Museum 'Prins Hendrik'. De heer A.J.C. Hoyneck van Papendrecht is sekretaris.

Op 16 november 1976 namen de heren L.W.J. van Atten en W. Baggerman ontslag uit de Commissie van Advies. De Commissie van Advies kwam in het verslagjaar vier maal bijeen.

De Atlas van Stolk is nu gevestigd in het voormalige raadhuis van Delfshaven

Financiën

De samenstelling van de begroting 1977 onderging de invloed van een door de heer G.E. Meijboom c.s. ingediende motie, luidende:

De gemeenteraad van Rotterdam, in vergadering bijeen op dinsdag 25 mei 1976,

overwegende,

— dat onafhankelijk van opvattingen omtrent het sluitend of niet sluitend zijn van de begroting het van eminent belang is de raad in staat te stellen op effectieve wijze gestalte te geven aan zijn beleidsbepalende taak,

— dat nu gedurende enkele jaren door het college in dit kader pogingen in het werk zijn gesteld nieuwe uitgaven mogelijk te maken door oude ter discussie te stellen,

— dat het college er tot op heden niet in is geslaagd aan de gemeenteraad een stuk over te leggen op grond waarvan de raad de mogelijkheid wordt geboden na afweging tussen oude en nieuwe uitgaven tot een verantwoorde keuze te komen,

— dat gezien de omvang van de Rotterdamse begroting deze taak slechts naar behoren kan worden vervuld indien een bedrag in de orde van grootte van f 10 miljoen ter discussie wordt gesteld,

— dat het redelijk is om te veronderstellen dat dit 'falen' enerzijds veroorzaakt wordt door de geringe flexibiliteit van de uitgavenstructuur, doch anderzijds door de omstandigheid dat het onderzoek tot nu toe beperkt is gebleven tot het volgende begrotingsjaar, nodigt het college uit het overleg terzake met kracht voort te zetten, dit overleg niet te beperken tot de begroting 1977, maar ook de volgende begrotingsjaren daarbij te betrekken, en in het najaar nadere voorstellen inzake de prioriteitenstelling 1977 aan de raad voor te leggen, waarbij een bedrag van ca. f 10 miljoen ter discussie wordt gesteld. De konsekventies voor 1977 voor de musea waren dat op het door de direktie ingediende voorstel een aantal wijzigingen werd aangebracht. De in het voorstel geraamde uitkering ad f 21.416.644,— werd verhoogd met:

— een korrektie voor de post rente op de kapitaalsdienst	f	2.398,—
— de kosten van een medewerker voor personeels- en organisatiezaken ten behoeve van de Direktie Personeel en Financiën	f	38.000,—
— de kosten van een hoofd Edukatieve Dienst voor het Museum voor Land- en Volkenkunde	f	70.000,—
— de kosten van vier medewerkers voor de 'Buffel'	f	140.000,—
— de kosten van een deskundige Derde Wereldproblematiek bij het Museum voor Land- en Volkenkunde	f	70.000,—
— de kosten van een medewerker Edukatieve Dienst voor het Historisch Museum	f	50.000,—
— de kosten van een medewerker voor de Financiële Administratie van de Direktie Personeel en Financiën	f	70.000,—
— exploitatiesaldo van de 'Buffel'	f	52.500,—
	f	<u>492.898,—</u>

Het begrotingsvoorstel werd verlaagd met:

— een vermindering van het budget uitbreiding verzameling Museum Boymans-van Beuningen	f	50.000,—
— wegens sluiting op woensdagavond van het Museum Boymans-van Beuningen	f	12.000,—
— wegens sluiting van de crèche van het Museum Boymans-van Beuningen	f	10.000,—
— wegens verbetering van het rendement van shops en restaurants	f	50.000,—
— met een vermindering van de post personeelslasten en meubelen van de Direktie Personeel en Financiën	f	51.000,—
— wegens vervanging nachtbewaking door alarmsystemen voor het Schielandshuis	f	70.000,—
— met het verminderen van het tentoonstellingsbudget van het Museum Boymans-van Beuningen	f	39.000,—
— met een bijdrage van het Museum voor Land- en Volkenkunde aan het Werkcentrum Internationale Solidariteit	f	32.400,—
	f	<u>314.400,—</u>

De gewijzigde uitkering wegens nadelig saldo werd vastgesteld op f 21.595.142,—.

De gemeenteraad besloot voorts dat in 1978 samenvoeging van het Bulletin van het Museum Boymans-van Beuningen met Ouverture van het Rotterdams Philharmonisch Orkest en Magazijn van de Rotterdamse Kunststichting, Dienst Gemeentelijke Kunstgebouwen en Stichting Musiche Vorming Rotterdam voor de Dienst Gemeentelijke Musea f 60.000,— moet besparen.

De pogingen van het gemeentebestuur om voor de Rotterdamse musea een bijdrage van het Rijk te verwerven, vonden hun weerslag in de Tweede Kamer van de Staten Generaal bij de behandeling van de begroting 1977 van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. De heer Scholten (ARP) stelde met de volgende woorden een wijziging ten gunste van Rotterdam voor:

Rotterdam is een hartslagader van de Nederlandse samenleving. Deze stad kreunt omdat zij vindt dat zij van de Minister niet voldoende heeft ontvangen in vergelijking met andere steden. Wij pleiten voor verhoging van het bedrag, opgevoerd in artikel 99. Wij zien de geringe verhoging die wij willen aanbrengen als een signaal om tot uitdrukking te brengen dat in de rijksbijdragen aan de kunstuitingen van grote steden het bedrag, bestemd voor Rotterdam, te belangrijk en te langdurig achterblijft vergeleken met de bedragen voor de overige grote steden. Bij voorgaande begrotingsbehandelingen hebben wij hierop al gewezen. De keuze van artikel 99 hangt samen met de constatering van de rijkscommissie van advies inzake reorganisatie van het museumwezen hier te lande. Die commissie concludeerde reeds in 1921 ten aanzien van Rotterdam: 'Deze gemeente op een na de volkrijkste van Nederland, is tot dusverre op museaal gebied door de Regering zeer stiefmoederlijk behandeld'.

Ondanks de constatering in 1921 wordt aan de gemeente Rotterdam nog steeds geen enkele rijksbijdrage voor musea verstrekt. Een fasegewijze optrekking in een redelijke ter-

mijn van de kunstbijdragen aan Rotterdam wordt vanaf 1978 door de indieners noodzakelijk geacht. Mijnheer de Voorzitter! Om dit betoog te onderstrepen zal ik te bestemder plaatse een amendement indienen met de strekking om dat bewuste artikel 99 met f 1,— te verhogen. Wij laten het aan de Minister over om uit te zoeken waar hij die ene gulden vandaan wil halen. Ik moet u zeggen dat, als de comptabiliteit van de rijksfinanciën dat toelaat, ik persoonlijk bereid ben die gulden aan de Minister beschikbaar te stellen.

Het amendement luidde:

Het bedrag genoemd in artikel 99 wordt verhoogd met f 1 en derhalve gebracht op 4 806 001.

Toelichting

Deze verhoging dient gezien te worden als een signaal, om tot uitdrukking te brengen, dat in de rijksbijdragen aan de kunstuitingen van grote steden, het bedrag bestemd voor Rotterdam te belangrijk en te langdurig achterblijft in vergelijking met die voor de overige grote steden, hetgeen reeds bij voorgaande begrotingsbehandelingen door ons is betoogd.

De keus van dit artikel hangt samen met de constatering van de „Rijkscommissie van advies inzake reorganisatie van het museumwezen hier te lande“, welke commissie reeds in 1921 concludeerde ten aanzien van Rotterdam: „Deze gemeente, op een na de volkrijkste van Nederland, is tot dusver op museaal gebied door de Regering zeer stiefmoederlijk behandeld“.

Op dit moment is de gemeentelijke bijdrage voor musea voor Rotterdam en Amsterdam nagenoeg gelijk (Den Haag ongeveer 50% daarvan). Ondanks de constatering in 1921 wordt aan de gemeente Rotterdam nog steeds geen enkele rijksbijdrage voor musea verstrekt. Een fasegewijze optrekking in een redelijke termijn van de kunstbijdragen aan Rotterdam wordt vanaf 1978 door de indieners noodzakelijk geacht.

Bij aanneming van dit amendement zullen de daardoor noodzakelijke wijzigingen moeten worden aangebracht.

De minister antwoordde hierop als volgt:

Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van een uitvoerige brief van het Rotterdamse college van burgemeester en wethouders heb ik een gesprek gehad met de betrokken wethouder. Overigens heb ik met deze wethouder wel meer gesprekken gehad over allerlei zaken de kunst betreffende, dat spreekt vanzelf. Mijn standpunt naar aanleiding van dat gesprek dat ik meende te moeten innemen, heb ik hem schriftelijk medegedeeld. Op onderdelen heb ik naar vermogen enig soelaas geboden. Een essentiële verandering in de subsidieverhouding tussen het Rijk en de gemeente Rotterdam heb ik echter niet kunnen en ook niet willen brengen. Het kunstbeleid is niet ingericht op basis van een evenredige toedeling van de middelen aan alle gemeenten. Door een historisch groeiproces zijn inderdaad zeer aanzienlijke verschillen gegroeid. Daarin snelle wijzigingen aan te brengen, ook indien dat door een andere culturele situatie gemotiveerd zou worden, is mij niet mogelijk. Ook de heer Beuker heeft gevraagd, welke historische gronden nu geldigheid bezitten. Welnu, ik constateer dat bij voorbeeld Amsterdam de vestigingsplaats is van de

Nederlandse Opera en van het Nationaal Ballet die niet alleen in Amsterdam, maar ook in andere delen van het land optreden. Die en andere instellingen hebben in Amsterdam hun culturele bakermat. Dit zijn culturele en ook structurele verschillen die historisch gegrond ook nu nog hun geldigheid bezitten. Ik wil hieraan nog toevoegen dat deze verschillen door Rotterdam overigens ook niet worden aangevochten. In het bijzonder is de aandacht gevraagd voor het feit dat in de museale sector naar Rotterdam, in tegenstelling tot Amsterdam en Den Haag, geen rijksmiddelen gaan. Ook dat is een historisch gegroeide situatie.

Immers de rijks gelden die in Amsterdam en Den Haag worden besteed komen ten goede aan daar gevestigde rijksmusea die in Rotterdam nu eenmaal niet aanwezig zijn. De situatie in de drie grote gemeenten is in zoverre gelijk dat de gemeentelijke musea in Amsterdam en Den Haag evenmin als die in Rotterdam rijks subsidie ontvangen. Overigens ben ik het met de heer Scholten eens, dat er in breder verband gezien, wel sprake is van een zekere ongelijke behandeling. Aan dat probleem zal ik aandacht schenken in de nota die ik binnen afzienbare tijd bij de Kamer hoop te deponeren.

Het is nog niet zeker dat dit ook zal lukken, want er zijn nog een aantal hindernissen te nemen. Als mij dat wel zou gelukken dan zou die nota in ieder geval aan dit, ook voor mij, klemmende punt aandacht geven. In die zin vraag ik de Kamer, de opmerkingen op dit punt tot dan te bewaren.

Dit gaf de heer Scholten aanleiding tot de volgende woorden:

De Minister heeft gewezen op historisch gegroeide processen en daarin overigens bevestigd dat er sprake is van een ongelijkwaardige positie van Rotterdam ten opzichte van andere grote steden. Het gaat het CDA niet om absolute gelijkheid in de subsidies, maar wel om enigerlei vorm van gelijkwaardigheid. Het beleid, dat de Minister voor ogen staat, voert hopelijk tot hetzelfde einddoel dat wij voor ogen hebben. Ik heb de indruk dat er sprake is van een verschil in tempo tussen hem en ons.

Dat verschil wordt wellicht aardig gesympoliseerd door het amendement van de ene gulden, waarmee wij tot uiting brengen dat wij ditmaal het tempo van de Minister wel wat zouden willen verhogen. De Minister mag het wat mij betreft een acceleratie-amendement noemen.

Het amendement werd vervolgens zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

Personeel en organisatie

De in 1975 verkozen leden voor de Medezeggenschapscommissie van de Dienst Gemeentelijke Musea kwamen in eerste vergadering op 6 januari bijeen. Het is verheugend te kunnen constateren dat gedurende de acht vergaderingen het onderlinge vertrouwen in deze wijze van samenwerking toeneemt en leidt tot een verbetering van de communicatie binnen de gehele dienst.

Het valt echter te betreuren dat het Historisch Museum en

het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' niet onmiddellijk in de M.C. vertegenwoordigd zijn.

Het ware toe te juichen als bij volgende verkiezingen een zodanige kandidatuur wordt gesteld dat de hiërarchische opbouw van de museumorganisatie zijn weerspiegeling vindt in de medezeggenschapsstructuur.

Bij de huidige samenstelling worden enkele disciplines node gemist.

Voor ieder van de musea zijn Dienstcommissies ingesteld.

In het Museum voor Land- en Volkenkunde werd een organisatieonderzoek ingesteld en uitgevoerd door de heren drs. G.L.H. Kleyweg en D.P. van den Berg, medewerkers van de Secretariaafdeling Algemene Personeels- en Organisatiezaken. Het langdurig ziekteverlof van de directeur, de heer J. Hurwitz, M.A., maakte de benoeming van een waarnemer noodzakelijk.

Met ingang van 1 maart 1976 trad de heer mr. J.A. van Gorkom als waarnemend directeur van het museum op. In overleg met zijn eigen medewerkers en die van het A.P.O.-onderzoek besloot hij nog lopende dat onderzoek reeds een aantal maatregelen te treffen ten einde de dagelijkse gang van zaken te verhelderen.

Na een aanvankelijk sceptisch ontvangen voorstel kon tot tevredenheid van praktisch alle betrokkenen een rechtspositieregeling ingevoerd worden voor de rondleidsters van het Museum Boymans-van Beuningen die voordien hun werkzaamheden free-lance verrichtten.

In verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van zowel de directrice van het Maritiem Museum 'Prins Hendrik', mevrouw drs. J.B. van Overeem als van de hoofdkonservatrice Moderne Kunst van het Museum Boymans-van Beuningen, mevrouw dr. R.M.J. Hammacher-van den Brande, werden wervings- en selectieprocedures

voor de opvolging ingesteld die ultimo 1976 nog niet waren afgerond.

Mutaties

In dienst getreden:

- 9/3/76 de heer P.F. van Hogerhuis, medewerker financiële administratie bureau ambtenaar (sk 095)
1/4/76 de heer J.F.M. Martens, organisatie medewerker, eerste kommies (sk 170)
1/8/76 mevrouw I.N. Scheuierman-Bagijn, telefoniste met neventaken, assistent B (sk 045)

Bevorderd:

- 1/1/76 de heer J.B. Sarabèr, personeelkonsulent, van eerste kommies (sk 170) tot hoofdkommies (sk 190)
1/4/76 de heer J. Boorsma, hoofd P.S.A. van eerste adjunkt-kommies (sk 125) tot kommies (sk 140)
1/10/76 mevrouw M. Tent-v.d.End, redactioneel medewerkster/sekretaresse van adjunkt-kommies (sk 095) tot eerste adjunkt-kommies (sk 125)

Dienstjuitloop:

- 1/7/76 de heer J.L. Blansjaar, bode/assistent magazijn en voorraadadministratie, assistent A (sk 025 naar sk 026)

Jubilea:

- 4/6/76 de heer J.L. Blansjaar, ass. magazijn en voorraadadministratie, 25 jaar in gemeentedienst

Cornelisz Engebrectsz. (ca. 1468-1533): Christus als het Lam Gods met Johannes de Doper en de drie apostelen, rechts geloofshelden van het oude verbond.

Jaarrekening 1976 Dienst Gemeentelijke Musea

Bureau Directie Personeel en Financiën

Baten		Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1.	Werkzaamheden t.b.v. de Gemeentelijke Archiefdienst	25.000,—	25.300,—	25.300,—
	Nadelig saldo Bureau D.P.F.	11.468.908,64	11.498.369,—	12.876.494,89
		<u>11.493.908,64</u>	<u>11.523.669,—</u>	<u>12.901.794,89</u>
Lasten		Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1.	Personeelslasten Dienst Gemeentelijke Musea	10.406.165,99	10.786.350,—	11.934.363,11
2.	Huisvestingskosten	53.886,08	59.600,—	43.694,87
3.	Beheerskosten	83.089,36	88.200,—	91.492,08
4.	Public Relations	87.216,13	85.000,—	64.226,15
5.	Kapitaalslasten	24.849,30	29.519,—	22.941,27
6.	Rente Rekening Courant	628.144,88	425.000,—	612.680,88
7.	Omzetbelasting	210.556,90	50.000,—	132.396,53
	Totaal lasten:	<u>11.493.908,64</u>	<u>11.523.669,—</u>	<u>12.901.794,89</u>

Museum Boymans-van Beuningen

Algemeen

Aan het einde van het verslagjaar was de Commissie van Advies als volgt samengesteld:
Voorzitter: de heer drs J. Riezenkamp, wethouder van Kunstzaken; leden uit de gemeenteraad: de heren E. Bakema en mr H.E. Koning, die per 15 juli 1976 door de gemeenteraad werd benoemd in de plaats, opengekomen door het bedanken van mr H.C.G.L. Polak als lid van de raad; leden uit de burgerij: de heren H.J.E. van Beuningen, W. Gijzen, dr A.J. Houtsmuller, J.N. van Munster, prof. mr P. Sanders en ir O.J. van der Vorm.
De vergaderingen van de Commissie worden bijgewoond door een waarnemer van de sekretarie afdeling Kunstzaken en drs Ch. E. van Blommestein, directeur personeel en financiën van de Dienst van de Gemeentelijke Musea.
De heer A.J.C. Hoynck van Papendrecht is sekretaris.

Op 17 juni van dit jaar overleed in zijn woning aan de Vecht, in de streek die hem sinds zijn jeugd jaren zo lief was en waarheen hij na zijn vertrek uit het museum was teruggekeerd, de heer J.N. Bastert, van 1941 tot 1956 hoofd van de afdeling kunstnijverheid.
In een bijzondere, geheel aan hem gewijde aflevering van het Bulletin Museum Boymans-van Beuningen, is van drie verschillende standpunten uit geschetst hoeveel niet alleen deze afdeling, maar het gehele museum te danken heeft aan deze verzamelaar, liefhebber en kenner in de eerste plaats van de toegepaste kunsten, die echter ook buiten dit gebied een intuïtief en zuiver gevoel had voor niveau en kwaliteit. Hij heeft een wezenlijk aandeel gehad in het op internationaal niveau brengen van de verzamelingen kunstnijverheid.

Personeel

Mutaties

In dienst getreden

- 17/5/76 mevrouw A.C.M. van 't Hout, receptioniste/
administratief medewerkster, kantoorbediende
(sk 065)
- 25/5/76 mevrouw M.H. Busch, sekretaresse moderne
kunst, eerste adjunkt-kommies (sk 125)
- 1/7/76 de heer T.G. Pleysier, suppoost, assistent A
(sk 025)
- 2/8/76 de heer H.A. van Stralen, suppoost, assistent A
(sk 025)
- 1/9/76 de heer F. Resoort, medewerker kantine/
coffeeshop, assistent (sk 015)
- 15/9/76 mevrouw T. Plugge-Wetsteyn, werkster, assistent
(sk 015)
- 1/10/76 de heer G.J.J. Driessen, suppoost, assistent B
(sk 044)
- 1/10/76 de heer A. Hamerslag, suppoost, assistent B
(sk 044)
- 1/10/76 de heer T.L. Maat, suppoost, assistent B
(sk 044)

- 1/10/76 de heer W. Mathol, suppoost, assistent B (sk 044)
- 1/10/76 de heer F. Heres, suppoost, assistent B (sk 044)
- 1/10/76 de heer A. Jansen, suppoost, assistent B (sk 044)
- 1/10/76 de heer A. Slager, suppoost, assistent B (sk 044)
- 1/10/76 de heer J.H. Verheem, suppoost, assistent B
(sk 044)
- 1/11/76 de heer J.F. van der Wal, suppoost, assistent B
(sk 045)
- 1/12/76 de heer J.M. de Roock, suppoost, assistent A,
(sk 025)
- 1/12/76 de heer J.C. Stokmans, medewerker binderij,
assistent B (sk 045)

Bevorderd

- 1/1/76 de heer J.R. ter Molen, plaatsvervangend hoofd
afdeling kunstnijverheid, van konservator (sk
220) tot konservator eerste klasse (sk 230)
- 1/1/76 de heer C. Dirksz, hoofdverkoper, van assistent B
(sk 045) tot assistent C (sk 065)
- 1/1/76 de heer W.J. Metzelaar, timmerman/meubel-
maker, van technikus (sk 045) tot technikus A
(sk 065)
- 1/1/76 mevrouw A.Y. Smit, medewerkster sekreta-
riaat, van klerk (sk 065) tot adjunkt-kommies
(sk 095)

Uitloopbevordering

- 1/1/76 de heer C.J. Kleiweg, plaatsvervangend hoofd
technische dienst, van assistent C (sk 065) tot
assistent A museum (sk 095)

Dienststijduitloop

- 1/10/76 de heer J.T. Spruyt, nachtwaker, assistent A
(sk 025 naar sk 026)
- 1/10/76 de heer H.A. van Stralen, suppoost, assistent A
(sk 025 naar sk 026)

Extra periodiek

- 1/1/76 mevrouw T.M. Berlage, wetenschappelijk
assistente moderne kunst, eerste wetenschap-
pelijk assistent (sk 190)
- 1/1/76 de heer J. van der Wolk, konservator moderne
kunst, konservator (sk 205)

Uit dienst getreden

- 15/1/76 mevrouw N. Luydjens, medewerkster kantine/
coffeeshop, assistent B (sk 045)
- 1/3/76 mevrouw A. van der Poel, telefoniste,
kantoorbediende (sk 066)
- 12/4/76 mevrouw J. Jovanovic, werkster, assistent
(sk 015)
- 14/7/76 mevrouw E. Hengstmengel-van der Graaf,
sekretaresse moderne kunst, eerste adjunkt-
kommies (sk 125)
- 8/8/76 de heer F. Hartman, medewerker binderij,
assistent C (sk 065)
- 1/10/76 de heer J.A. Voeselek, suppoost, assistent A
(sk 025)

Overleden:

- 28/3/76 L. van Reijswoud, assistent afd. kunstnijverheid

In de eerste maanden van 1976 is Mevrouw N. Dirkzwager als stageaire in het museum werkzaam geweest; zij heeft voornamelijk deelgenomen aan de voorbereidende werk-

zaamheden voor de uit te geven catalogus van onze zilverkollektie.

Mejuffrouw S. Nijstad zette tot mei haar werkzaamheden voort, waarmee zij in november 1975 was begonnen, aan een catalogus van de Vlaamse schilderijen uit de 17e eeuw. Zij onderbrak dit werk door het aanvaarden van een tijdelijke functie elders; overeengekomen werd, dat zij hiermee verder zou gaan in 1977.

Huisvesting en beleidsvragen

De uitbreiding van het museum, ten behoeve van nieuwe mogelijkheden voor de afdeling kunstnijverheid, waardoor ook de reeds aanwezige verzamelingen in een groter cultuurhistorisch verband geplaatst zullen kunnen worden, met de daarmee gepaard gaande verdere ontwikkeling van het edukatieve werk, — deze uitbreiding heeft ook dit jaar grote aandacht binnen de commissie gekregen.

Van een verwerving van de Remonstrantse Kerk voor dit doel werd, vooral op grond van de te beperkte ruimtelijke mogelijkheden van dit gebouw, definitief afgezien.

De wenselijkheid en urgentie van een dergelijke uitbreiding werd ook gezien in het kader van het gehele museum-beleid in Rotterdam. Een beschouwing van de directeur van de Rotterdamse Kunststichting, drs A.J. van der Staay, 'Het nieuwe museum', heeft in de gedachtenwisseling over de vorming van dit beleid binnen de verschillende commissies, bestuursorganen en instellingen, bij deze vorming betrokken, een stimulerende rol vervuld.

Tot een principe-uitspraak over plaats en vorm van deze uitbreiding kwam het ook dit jaar nog niet.

Bij het bepalen van het beleid voor de naaste toekomst van de Rotterdamse musea zal een belangrijke factor zijn de nota 'De Rotterdamse Musea en hun edukatieve functie' die op 11 juni 1976 door de wethouder Kunstzaken de gemeenteraad werd aangeboden en door de raad op 5 augustus werd aanvaard.

Ook de nota van de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, 'Naar een nieuw museumbeleid', op 8 december 1976 de Tweede Kamer aangeboden, moet in dit bepalen van het beleid worden betrokken en dit niet alleen op grond van de gedachte, in deze nota ontwikkeld, een deel van de (financiële) verantwoordelijkheid (n.l. voor de oude kunst) voor het Museum Boymans-van Beuningen door het Rijk te laten dragen.

Afdeling oude en nieuwe schilderkunst en beeldhouwwerken

Toestand verzameling

De restauratie en conservering van de oude en moderne schilderijen was ook dit jaar toevertrouwd aan mevrouw N. Pappenheim-Luitwieler, bijgestaan door mevrouw

A. Boersma-Pappenheim. De restaurator de heer P.F.J.M. Hermesdorf strekte zijn zorgen vooral uit over de werken, geschilderd op paneel.

Naast de normale, lopende voorzieningen kwamen in 1976 enkele restauraties gereed, of werden in dit jaar uitgevoerd, die afzonderlijke vermelding verdienen:

Abraham van den Tempel, Portret van Jan van Amstel en Anna Boxhoorn 1671.

Het oorspronkelijke doek was gedoubleerd met een wasverdoeking. Onder de waslaag bleek zich echter nog een lijmlaag te bevinden, waardoor, als gevolg van uitdroging en verharding van deze lijmlaag, verfddeeltjes gingen loslaten. De vroeger aangebrachte wasverdoeking en de oude lijmlaag werden verwijderd en een nieuwe wasdoublering aangebracht. Daarna werd de oude, door de jaren vergeelde en vlekkelig geworden vernis afgenomen. Door deze behandeling heeft dit ook uit maritiem-historisch oogpunt belangrijke portret zijn vroegere kleurenrijkdom weer teruggewonnen.

Jan Toorop, De jonge generatie 1892

Het oude, oorspronkelijke linnen (nog gespannen op het oude spanraam), op zich zelf reeds dun, was zo zwak geworden, dat het niet meer voldoende steun bood aan de zware verflaag, waardoor verfddeeltjes (weliswaar nog zeer kleine) lossprongen. Om weer een solide drager tot stand te brengen, werd een wasdoublering aangebracht, en werd het geheel ook op een nieuw spieraam opgespannen. Vervanging van de vernis bleek niet nodig.

Charley Toorop, De maaltijd der vrienden 1932/33

In het begin van dit jaar werd een spontaan afspringen en loslaten op meerdere plaatsen van de verflaag van de plamuurlaag en van de onderschildering geconstateerd, dit ondanks het feit, dat het linnen van goede kwaliteit en in goede staat was. De oorzaak zal gezocht moeten worden enerzijds in de wijze van schilderen in verschillende lagen over een lange periode, anderzijds in het feit, dat het spanraam te zwak bleek te zijn, waardoor te veel beweging van het doek met de tamelijk zware verflagen mogelijk was. De losgelaten en loslatende verfdelen werden met een mengsel van was en A.W.2 vastgezet. Daarna is het doek van het oude raam afgenomen en op een nieuw, stevig chassis gezet. Op de plaatsen waar verfdelen waren afsprongen werd een nieuwe plamuurlaag, van eenzelfde samenstelling als de oorspronkelijke, opgezet, waarna de noodzakelijke retouches zijn aangebracht.

Dit jaar kwam ook gereed de restauratie van het paneeltje met de voorstelling van 'Loth en zijn dochters', een variant uit het atelier, of door een navolger van Lucas van Leyden, van Lucas' compositie in het Louvre te Parijs. Deze restauratie werd uitgevoerd door de heer Hermesdorf. Aanleiding tot de behandeling was de voortdurende 'blaasvorming' in verf- en plamuurlagen tengevolge van een slechte hechting tussen deze lagen en het paneel. Na verwijdering van de oude, verkleurde retouches en de geaccumuleerde vernislagen, werden de loszittende gedeelten over het gehele schilderij met een mengsel van was en hars vastgezet. Na het wegnemen van de oude retouches in de figuren van Loth en de bij hem zittende dochter, kwamen restanten van de oorspronkelijke schildering te voorschijn, die het mogelijk maakten om tot een veel juistere reconstructie te komen. Door het schoonmaken hebben ook de kleuren veel aan helderheid en kracht gewonnen.

Uitbreiding verzameling

Legaat Dr. Vitale Bloch

Op 21 september 1975 overleed op vijf en zeventig-jarige leeftijd te Parijs dr. Vitale Bloch, kunsthistoricus, auteur en criticus — kunstgeleerde en kunstkenner van uitzonderlijke gaven, fijnzinnig erudiet, een van de laatste internationaal georiënteerde 'connoisseurs' in de rij van Bernard Berenson, Max J. Friedländer, Roberto Longhi. Het bleek dat hij zijn collectie schilderijen en tekeningen, die hij, naar zijn eigen woorden, 'als een spirituele eenheid' had gevormd, had nagelaten aan het museum Boymans-van Beuningen. In de loop van het jaar 1976 waren alle werken van dit waarlijk prachtige legaat in het museum bijeen. De schenking omvat negentien schilderijen en zestien tekeningen en aquarellen van kunstenaars uit Nederland, Frankrijk en Italië, voornamelijk van de 17e tot en met de eerste helft van deze eeuw. Er wordt thans een catalogus samengesteld, waarin alle werken zullen worden afgebeeld; na voltooiing van deze catalogus zal een tentoonstelling worden gewijd aan dit legaat, dat op bijzonder gelukkige wijze de verzamelingen van het museum aanvult en verrijkt. In de catalogus zal ook gelegenheid zijn uitvoeriger in te gaan op de persoonlijkheid van Vitale Bloch, op zijn kosmopolitische gerichtheid, die ook op zijn verzameling een zo onmiskenbaar eigen stempel heeft gedrukt en op zijn relatie met het Rotterdamse museum. De tekeningen van dit legaat zijn opgenomen in het verslag van de Afdeling tekenkunst; de groep schilderijen omvat, in alfabetische volgorde, de volgende werken:

Domenico Beccafumi 1486—1551	De stigmatisering van de H. Katharina van Siena
Bartholomeus Breenbergh 1598/1600-c. 1657	Landschap met ruïne 1631
Bernardo Cavallino 1616—1656(?)	De H. Katharina van Alexandrië
Jean-Baptiste-Camille Corot 1796—1875	De Ponte Nomentano over de Aniene bij Rome
Giuseppe Maria Crespi, gen. Lo Spagnuolo 1665—1747	De H. Familie
Dirck van Delen 1605—1671	Tulp in een chinese vaas
Jacob van Geel 1584/5—1638 of later	Bergachtig landschap
Guercino (Gian Francesco Barbieri, gen.) 1591—1666	Landschap met de nymphen van Diana
Atelier van Louis Le Nain (c. 1593—1648)	De Geboorte
Omgeving van de Le Nain's Anoniem, Frankrijk 19e eeuw, naar Louis Le Nain	Stilleven Kopie naar 'De smidse' van Louis Le Nain
Pier Francesco Mola 1612—1666	De Verloren Zoon bij de zwijnen
Giorgio Morandi 1890—1964	Stilleven met witte fles 1947
idem	Landschap, gezicht op een binnenplaats vanuit het atelier van de kunstenaar c. 1955
Odilon Redon 1840—1916	Rotsen in Bretagne
idem	De Landes bij Peyrelebad
Michael Sweerts 1624—1664	Slappende oude man met kind
Edouard Vuillard 1868—1940	Interieur met de moeder van de kunstenaar
Jacob de Wit 1695—1754	Fries met putti, deurstuk

Dank zij de krachtdadige hulp van de Stichting Museum Boymans- van Beuningen en een bijdrage van de Vereniging Rembrandt in samenwerking met het Prins Bernard Fonds kon de verzameling vroeg nederlandse schilderkunst worden aangevuld met een klein meesterwerk van de grondlegger van de schilderkunst van de Leidse School, Cornelis Engebrechtsz (Leiden ca 1468 — Leiden 1533). Het kleine paneeltje (23,5 x 42,5 cm) stelt Christus voor als de Goede Herder met Johannes de Doper, apostelen en figuren uit het Oude Testament, waaronder Mozes en David, als prefiguraties van Christus. Dit schilderij behoort door zijn geconcentreerde compositie, de heldere, rijke kleuren en de met grote aandacht en liefde behandelde details, zoals de handen, tot de beste werken van Engebrechtsz. Waarschijnlijk moet het vroeg gedateerd worden, omstreeks 1505, in de tijd dat Lucas van Leyden bij Engebrechtsz in de leer trad. Het is een prachtige tegenhanger van het schilderij van Lucas, De vrouw van Potifar met de rok van Jozef, dat het museum met de verzameling van D.G. van Beuningen verwierf.

Schilderijen en andere werken in het twee-dimensionale vlak:

Aankopen:

Carlo Alfane 1932	Fragmenten van een anoniem zelfportret No. 30 1972 Acryl op doek met collage van een spiegel
Shusuka Arakawa 1936	Buitenkant van de snede 1974 Acryl op doek, met assemblage Verworven uit het Fonds W. van Rede
Christian Boltanski 1944	Photographie 1975 12 kleurenfoto's gemonteerd op een paneel
Toni Burgering 1937	Foto project 'Tower of Pisa' 2 kleurenfoto's gemonteerd op 2 panelen
Robert Cottingham 1935	'F. W' 1975 Olieverf op doek
Jean Dewasne 1921	Europe-Clash 1975 emalieverf op isorel
Jan Dibbets 1941	'Structure piece' 1973 14 kleurenfoto's gemonteerd op karton in plexiglas lijst
Arie van Geest 1948	De gelukkige schilder 1975 Olieverf op doek
Sam Gilliam 1933	'Whole lot of shaking' Acryl op doek, niet opgespannen
Leon van der Heijden 1938	Het Lam Gods 1975 Olieverf op doek
Tschang Yeul Kim 1929	Waterdruppels over het hele oppervlak Olieverf op doek
Rits van Kooten 1941	'World Trade Center from the Plaza' Acryl op doek
Jean-Michel Meurice 1938	Viervoudig gevouwen doek 1976 Acryl op doek, niet opgespannen
Dennis Oppenheim 1938	Opgerekte identiteit 1970-1975 Foto collage

Giulio Paolini 1940	Eclips 1976 Potlood op doek
Har Sanders 1929	'Een echte Marquis' op ware grootte 1976 Acryl op doek
Claude Viallat 1936	Catalogus nr. 3.5.129 1975 Kleurmatrijzen, gestempeld op een niet opgespannen doek
Dario Villalba 1939	Het wachten 1974 Triptiek, olieverf over een fotografische emulsie op linnen (zie ook de beweegbare constructie van hetzelfde motief)
Carel Visser 1928	(zonder titel; Roofvogel) 1976 Potlood, collage van kleurenfoto's, papier

Beeldhouwwerken en andere drie-dimensionale werken:

Aankopen:

Claude Lalanne 1925	Voetjesbrood 1971 Koper
François-Xavier Lalanne 1927	Baviaan 1973 Roestvrij staal
Juan Miró 1893	'Monsieur et Madame' 1969 Beschilderd brons, twee elementen
Daniel Spoerri 1930	Palet van Conny Fischer-Lueg 1968 'Tableau-piège', assemblage met fosforiserende verf
Dario Villalba 1939	Het wachten 1974 Beweegbare constructie, acryl over een fotografische emulsie op linnen, aluminium en plexiglas (zie ook het triptiek met hetzelfde motief)
Carel Visser 1928	(Zonder titel; vier fragmenten van cylinders) 1975 Plaatstaal
Truus Wilmink 1943	Konstruktie 1972/73 Transparant plexiglas, lichtblauw

Bruiklenen aan derden

Aan onderstaande tentoonstellingen in binnen- en buitenland werden werken in bruikleen afgestaan uit de verzamelingen schilderkunst, beeldhouwkunst en objecten. Indien aan deze tentoonstellingen ook tekeningen en/of grafiek werden afgestaan, is dit ook hier vermeld.

Leeuwarden, Fries Museum, 'Tjipke Visser en Marijcke Visser', dec. 1975—febr. 1976 (2 sculpturen in albast van Tj. Visser);
 Arnhem, Gemeentemuseum 'Dick Ket: Het laatste stillevens', dec. 1975—febr. 1976 (D. Ket, Zelfportret met rode geranium);
 Milaan, Palazzo Reale, 'Arte Inglese Oggi (1960—1976)', febr.—mei (Tom Philips, Conjectured picture no 3);
 Venlo, Museum Bommel-van Dam, 'Jakob Smits', maart—mei (J. Smits, De overspelige vrouw);
 Dortmund, Museum an Ostwall, 'Gino Severini', maart—april (G. Severini, Pierrot musicien);
 Venlo, Cultureel Centrum/Aalborg, Nordjyllands Kunstmuseum/Saarbrücken, Saarland Museum/Hasselt, Cultureel

Centrum/Recklinghausen, Kunsthalle/Schiedam, Stedelijk Museum, 'Anton Rooskens', maart 1976—jan. 1977 (A. Rooskens, Vliegende eg);
 Haarlem, Frans Hals Museum, 'Kees Verwey', maart—april (K. Verwey, Portret van A. Roland Holst);
 Amsterdam, Peter Stuyvesant Stichting, 'Geert Kooiman', maart—april (2 werken);
 Den Haag, Gemeentemuseum, 'Jules Vermeire', maart—mei (J. Vermeire, Vis, marme);
 Delft, Sted. Mus. Het Prinsenhof, 'Chinoiserie; China, Delft, Europa', juni—aug. (F. Boucher, Chinoiserie)
 Londen, Victoria & Albert Museum, 'Honoré Daumier', juni—sept. (H. Daumier, 'Le Pardon' en vier tekeningen);
 Slochteren, Fraeylemaborg, 'De Koning-Stadhouders en Henric Piccardt', juni—sept. (A. Hanneman, Portret van Johan de Wit);
 Otterlo, Rijksmuseum Kröller-Müller/Amsterdam, Stedelijk Museum, 'Bart van der Leek', juli—nov. (drie schilderijen);
 Rotterdam, Museum voor Land- en Volkenkunde, 'Kunst van de Dogon (met kleine keuze uit het werk van Jaap Wagemaker)', aug.—sept. (J. Wagemaker, Bergwand met inscripties);
 Berlijn, Nationalgalerie, 'New York in Europa', sept.—nov. (John. Salt, Wrecking Yard);
 Gent, Stadsarchief, 'De Pacificatie van Gent', sept.—nov. (Frankrijk ca 1550, Portret van Calvijn; vier gravures);
 Sint-Niklaas, Stedelijke Musea, 'Retrospectieve Kees Verwey', sept.—okt. (K. Verwey, Portret van A. Roland Holst);
 Amsterdam, Rijksmuseum, 'Tot Lering ende Vermaak', sept.—dec. (G. ter Borch, De spinster; G. Dou, De kwakzalver; B. Fabritius, Interieur met varken op de leer; S. Koninck, De goudweger; J. van der Merck, Vijf van de vier zinnen; J. Steen, Het doktersbezoek; E. de Witte, Vrouw aan het vaginaal);
 Deurle, Museum Léon de Smet, 'Léon de Smet', sept.—nov. (L. de Smet, Stilleven);
 Mechelen, Cultureel Centrum, 'Kunst in Europa 1920—1960', sept.—nov. (Dali, Het aangezicht van de oorlog; Kandinsky, Aangevuld bruin);
 Londen, National Gallery, 'Art in 17th Century Holland', sept.—dec. (B. van der Helst, Portret van Abraham del Court en zijn vrouw);
 München, Haus der Kunst, 'Wassily Kandinsky', nov. 1976—jan. 1977 (Kandinsky, 'Sonntag altrussisch'; 'Lyrisches');
 Bochum, Museum, 'Mikulás Medek 1926—1974', dec. 1976—jan. 1977 (1 schilderij);
 Laren, Singer Museum, 'De Amsterdamse Joffers', dec. 1976—jan. 1977 (Coba Ritsema, Dame aan toilettafel);
 Schiedam, Stedelijk Museum/Arnhem, Gemeentemuseum, 'Karsper en Eduard Karsen', dec. 1976—maart 1977 (1 schilderij).

Langdurige bruiklenen aan de afdeling schilderkunst

Van mevrouw C. van der Waals-Koenings werd in langdurig bruikleen ontvangen het portret, geschilderd door Henri de Toulouse-Lautrec in december 1900, van de violist en componist Jean-Ch. Dancla (geb. 1818), doek 92 x 67,5 cm. (M.G. Dortu, Toulouse-Lautrec et son oeuvre, III, 1971, P.711).
 Behalve dit schilderij werden door haar eveneens in bruikleen afgestaan een zeer belangrijke verzameling tekeningen en een collectie grafiek (zie bij de afdelingen Tekenkunst en Oude Grafiek).

Afdeling tekenkunst

In dit verslagjaar werd de laatste hand gelegd aan de manuscriptcatalogus van de kollektie Van de Velde tekeningen. Met verscheidene drukkers werd overleg gepleegd om tot uitgave daarvan te komen.

Het werk aan het tweede deel van de catalogus van Rembrandt tekeningen vordert gestaag.

De verzameling werd op bijzondere wijze verrijkt met 16 tekeningen, merendeels van Franse negentiende eeuwse meesters, afkomstig uit de nalatenschap van Vitale Bloch. Bovendien werd een omvangrijk en belangrijk langdurig bruikleen ontvangen uit de verzameling van Mevr. C. van der Waals-Koenigs, Heemstede, bestaande uit in totaal 88 tekeningen van Hollandse, Vlaamse, Franse en Italiaanse meesters van de 16e tot en met de 19e eeuw.

In verband met het gereed komen van de Van de Velde catalogus werden de restauratiewerkzaamheden voornamelijk gericht op het bewerken van deze kollektie.

Door veel binnen- en buitenlandse musea werd op de afdeling een beroep tot medewerking aan tentoonstellingen gedaan.

In het kader van de Britse week, Brit '76, werd een tentoonstelling van Engelse eigentijdse tekeningen georganiseerd.

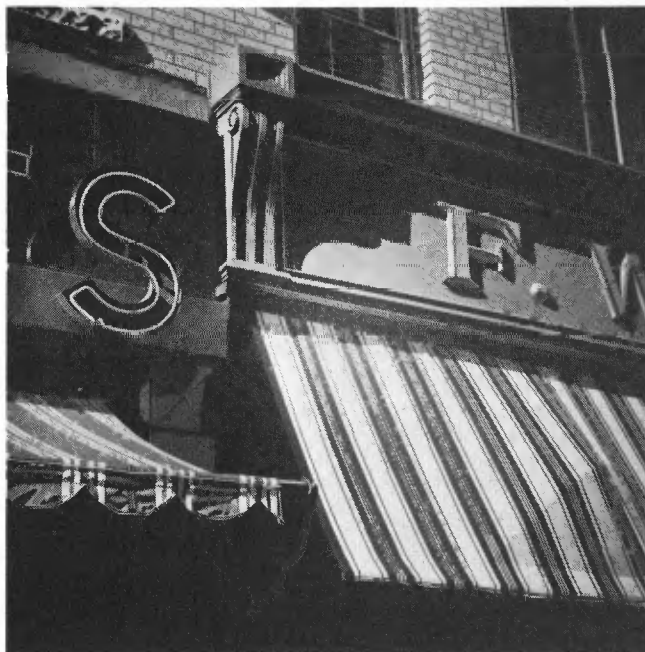
Deelgenomen werd aan het vijfde congres van het International Advisory Committee of Keepers of public Collections of Graphic Art, in Edinburgh.

De studiezaal werd geraadpleegd door ongeveer 700 bezoekers, naast individuele bezoekers ook groepen van academies, universiteiten en de edukatieve dienst van het museum. Veel informatie werd gegeven, schriftelijk en mondeling aan personen en instellingen in binnen- en buitenland.

Legaat Dr. Vitale Bloch

Pierre Bonnard 1867—1947	Voorovergebogen naakte vrouw op een sofa zwart krijt
Pierre Bonnard 1867—1947	Studieblad zwart krijt
Giovanni Benedetto Castiglione ca. 1600—1655	De rust op de vlucht naar Egypte penseel in bruin, grijs en blauw
J.B.C. Corot 1796—1875	Bosgezicht met rotsen potlood
Edgar Degas 1834—1917	Danseres zwart krijt
idem	Een heer op een paard potlood, wit krijt
idem	Portret van Marguerite De Gas potlood, over sporen van zwart krijt
J.B. Jongkind 1819—1891	Gezicht op de Schie potlood, aquarel 1867
idem	Marseille 1880 zwart krijt, aquarel
Max Liebermann 1847—1935	Gezicht op Florence 1904 pastel
Aristide Maillol 1861—1944	Vrouw rood krijt
Giorgio Morandi 1890—1964	Stilleven met flesje potlood, aquarel
Giorgio Morandi 1890—1964	Stilleven aquarel
idem	Stilleven 1957 potlood, aquarel

Robert Cottingham: F. W., 1975

Auguste Renoir 1841—1919	Jonge vrouw rood en wit krijt, sporen van potlood	Bridget Riley 1931—	Cerise, olive and turquoise twisted curves 1975 gouache
idem	Twee meisjes pen in zwart over potlood	Ventura Salembeni ca. 1567/'68—1613	Prediking van Johannes pen in bruin, bruin gewassen
Geschenken		John van 't Slot 1949—	z.t. 1975 potlood, grijze en witte dekverf
Guy Anderson 1906— Winter Mask 1974 gemengde techniek	dr. U. Fritsche, Seattle (U.S.A.)	Herman de Vries 1931—	Square grid complexities at random 1974 pen in zwart, rood, geel of blauw
Leo Gestel 1881—1941 4 Paarden 1929 dekverf	de heer R. Adèr, Rotterdam	Co Westerik 1924—	Kind op step in straat 1976 pen in zwart, rood krijt, blauw aquarel, grijs gewassen
Milan Grygar Muziekcompositie 1975 pen in zwart en rood	mej. B.R.M. de Neeve, Rotterdam	idem	Groene tafel met eieren en lepel 1976 Pen in zwart, aquarel
Eduardo Paolozzi 1924— Masks 1972 potlood	de kunstenaar	idem	Paar in feestcostuum 1976 pen, aquarel
Chris Steenberghe 1920— 5 Ontwerptekeningen voor de pedellenstaf van de Erasmus Universiteit, Rotterdam	Erasmus Universiteit, Rotterdam	idem	In gedachten over het land 1975/'76 pen, rood krijt, aquarel
Jan Th. Toorop 1858—1928 z.t. 1921 zwart krijt	dr. C.C. Vermeer, Rotterdam	Joachim Wttewael ca. 1566—1638	Staande hellebaardier, van achteren gezien pen in zwart, bruin gewassen, wit gehoogd
Hendrik Veder 1841—1894 'Aan den Hoek van Holland' 1888 aquarel over een vage schets in zwart krijt	mevrouw C. Kerste-Soetes, Rijswijk	Bruiklenen aan derden	
Hendrick Voogd 1768—1839 Hooiwagen, getrokken door twee ossen, rechts een op de grond zittende man potlood	de heer Th. Laurentius, Zaltbommel	Luzern, Kunstmuseum, '7 Holländische Künstler' maart— april (1 tekening van Jeroen Henneman) Münster, Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, 'Bilder nach Bildern', maart—mei (3 tekeningen door Pieter Bruegel, de Oude, Peter Paul Rubens en Lucas Vorsterman); Eindhoven, Stedelijk van Abbemuseum, 'Wessel Cozijn', juni—juli (1 tekening) Karlsruhe, Kunsthalle, 'Anselm Feuerbach, 1829—1880' juni—aug. (1 tekening) Katwijk, Genootschap 'Oud Katwijk', Willy Sluiter, 1873— 1949', juni—aug. (3 tekeningen) Albi, Musée Toulouse Lautrec, 'Elles', juni—september (2 tekeningen) Londen, Victoria & Albert Museum, 'Daumier, eye-witness of an epoch', juni—september (4 tekeningen) Florence, Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut/Parijs, Institut Néerlandais, 'Omaggio a Tiziano / Hommage à Titien', oktober—december (1 tekening van Jacopo Bassano) Rotterdam, Gemeentelijke Archiefdienst, 'Gerrit Groene- wegen, tekenaar van Rotterdam, 1754—1826', november 1976—januari 1977, (3 tekeningen) Hartford, Wadsworth Atheneum, 'Jean Baptiste Greuze, 1725—1805', december 1976—januari 1977 (3 tekeningen) Princeton, The Art Museum, 'Murillo and his drawings', december 1976—januari 1977 (1 tekening)	
Wesley Wehr 1929— Willapa 1976 gemengde techniek	de kunstenaar		
Aankopen			
Kees van Dongen 1877—1968	Staande violist 1896 zwart krijt, aquarel, dekverf		
Jacques II de Gheyn 1565—1629	Studie van een boomstam pen in bruin, zwart krijt, bruin gewassen		
Jeroen Henneman 1942—	z.t. 1975 potlood, kleurkrijt, zwarte inkt		
Dirk Langendijk 1748—1805	Titelblad 1778 pen in bruin, aquarel		
Jan van Munster 1939—	z.t. bordkrijt		
Panamarenko 1940—	Fan-jet propelled 'polistes' rubber car 1975 zwart en groen potlood		
Gerrit Pieterz. 1566—1628?	Gezelschap rond een tafel pen in bruin, bruin gewassen, sporen van zwart krijt		
Max Raedecker 1914—	z.t. 1976 bruin krijt		

Afdeling oude grafiek

Dank zij de middelen, waarover de Stichting Lucas van Leyden beschikt, kon ook dit jaar de verzameling oude

grafiek door een reeks van aankopen worden verrijkt. Verschillende prenten werden aangekocht met het oog op de tentoonstelling 'Van intocht tot uitvaart'; ook de verzameling ornamentprenten, die door de verwerving van ruim 700 prenten in 1974 wezenlijk in betekenis was toegenomen, kon worden aangevuld.

Afzonderlijke vermelding verdient het geschenk door Prof. Dr. I.Q. van Regteren Altena van de zeer zeldzame ets, in een eerste staat (van twee) van Jacob de Gheyn III, 'Fortuna, de hoorn des overvloeds uitstortend voor Hercules'. Hollstein vermeldt van deze eerste staat slechts twee exemplaren (ook van de tweede staat zijn hem maar twee afgedrukt bekend).

Geschenken

Jacob de Gheyn III
Amsterdam 1596—Utrecht 1641
Fortuna en Hercules
Ets, H. 19

Prof. Dr. I.Q. van Regteren
Altena, Amsterdam

Karel van Sichem
Bazel ca. 1575—na 1604
Prins Willem I van
Oranje
Gravure, Wzb. 14

De Heer Th. Laurentius,
Zaltbommel

Aankopen

Anoniem Duits, 17e eeuw

Vuurwerk op de burcht in Neurenberg
1635
Gravure, Drug. II 2104

idem

Vuurwerk op de Main (1612)
Gravure, bij: Drug. II 1248?

idem

Vuurwerk te Wenen 1666
Ets, bij Drug. II 2697

idem

'Combat'
Ets

idem

'Miss French'
Ets

Anoniem Frans, 18e eeuw

'La brillante toilette'
Ets

Jean Audran
Lyon 1667—Parijs 1756
(naar Claude Audran
Lyon 1658—Parijs 1734)

Twaalf maanden
Etsen, cat. Berl. 367

Jacques-Firmin
Beauvarlet
Abbeville 1731—Parijs
1797

De Graaf van Artois en zijn zuster
Clothilde
Gravure, Le Bl. 107

René Boyvin
Angers ca. 1525—Rome
1630

Ornamentprentjes met goden
Gravures, R-D. 120, 121, 123, 125—
129, 131, 132, 134

Friedrich Brentel
Elzas ca. 1580—
Straatsburg 1651

De begrafenis van Karel III van
Lotharingen 1608
Gravure, uit H. 24—97

Pierre Brissart
werkz. Parijs 2e helft
17e eeuw

Het huwelijk van Charles II van Spanje
met Marie Louise van Orléans 1679
Ets, Le Bl. 37

Hans Burgkmair
Augsburg 1473—1531

Een wagen met muzikanten
Houtsnede, Appelbaum 20

idem

Triomfwagen van de keizer
Houtsnede, Appelbaum 97

Giovanni Burnacini?
werkz. Mantua 1650—
Wenen 1655

Katafalk voor Koning Ferdinand IV te
Wenen 1654
Gravure, Th.-B. IV, P. 264

Remigio Cantagallina
Florence ca. 1582—
na 1635
(naar Giulio Parigi I
werkzaam Florence voor
1635)

Praalwagens (7 bladen uit een serie van
19)
Etsen, B. 22, 24—26, 32, 34 en 38

Jean Gabriel Caquet
Parijs 1749—1802

La soirée au Palais Royal
Ets, Bl. 9

Dirck Vzn. Coornhert
Amsterdam 1522—
Gouda 1590
(naar Maerten van
Heemskerck
Heemskerk 1498—
Haarlem 1574)

Rebecca ontvangt de armbanden 1549
Ets, H. 21

Marco Dente da
Ravenna
werkzaam Rome
voor 1527

De skeletten
Gravure, B. XIV 321.425

Daniel Doerink
werkzaam Augsburg
begin 17e eeuw

De intocht van Keizer Ferdinand II 1619
Houtsnede, H. 1

Jean Démosthène
Dugourc
Versailles 1749—
Parijs 1825

De elementen 1782
4 Etsen, Cat. Berl. 492, Bl. 1—8

Paul Flindt
werkzaam Neurenberg
1e helft 17e eeuw

Beker in de vorm van een vrouw
Gravure, H. 4B

R.I. Folkema

Ontwerpen voor twee gespen, degenvest,
e.d.
Gravure

Johann Franck
Werkzaam 1659—1690

Erepoort te Bozen 1666
Gravure, Drug. II, 2693

Philips Galle
Haarlem 1537—
Antwerpen 1612
(naar Maerten van
Heemskerck
Heemskerk 1498—
Haarlem 1574)

Geschiedenis van Esther
8 Gravures, H. 39—46

Philips Galle
Haarlem 1537—
Antwerpen 1612
(naar Maerten van
Heemskerck?
Heemskerk 1498—
Haarlem 1574)

Allegorie op het lijden en de zwakheden der mensen
(5 bladen uit de serie van 6)

Gravures, H.-

Theodoor Galle
Antwerpen 1571—1633
(naar Johannes
Stradanus, Brugge
1523—Florence 1605)

Graaf Ugolino in Pisa gevangen
Gravure, H. 400

Gottfried Bernhard Goez
Welehrad 1708—
Augsburg 1774

Fontein
8 Etsen, cat. Berl. 3582

Hendrick Goltzius
Mühlbracht 1558—
Haarlem 1617
(naar Johannes
Stradanus Brugge 1523—
Florence 1605)

Insubrisch paard
Gravure, H. 343

Frans Xaver Habermann Breslau 1721— Augsburg 1796	Serie portalen 6 Gravures, Cat. Berl. 38B (1)	idem	Twee interieurs 2 Etsen/gravures, Cat. Berl. 2148
Johann Heel Augsburg 1637— Neurenberg 1709	Rankenornament met saterpaar Ets, Cat. Berl. 60.1	Ludwig Krug Neurenberg ca.1490— 1532	De aanbidding der herders 1516 Gravure, B.1
idem	Rankenornament met papegaai Ets, Cat. Berl. 60.1	Hans Lautensack Bamberg ca. 1520— Wenen ca. 1565	Paul Lautensack 1552 Ets, B. 2
idem	Siervazen tussen rankenornament 6 Etsen, Cat. Berl. 60.2	Jacob Matham Haarlem 1571—1631	De bruiloft te Kana 1617 Gravure, H. 46
William Hogarth Londen 1697—1764	The company of undertakers Ets, Paulson 144	Israhel van Meckenem Bocholt ca. 1445—1503	De edelman en zijn geliefde (ca. 1498) Gravure, Lehrs 501
Wenceslaus Hollar Praag 1607—Londen 1677	De 'Tower of London' Ets, P. 908	Jean Michel Moreau de Jonge Parijs 1741—1814	'Le monument du costume' 1777 12 Etsen, Bocher 1348—1359
idem	St. Mary Overy's, Londen 1647 Ets, P. 910	Agostino dei Musi (gen. Veneziano) Venetië ca. 1490—na 1536	Ornamentprent met Pallas Athene Gravure, B. 573
Hieronymus Hopfer Werkzaam 1e helft 16e eeuw	Allegorie, triomf van de maan Ets, B. 35	idem	Ornamentprent met Isis Gravure, B. 582
Petrus Isselburg Keulen 1568—ca. 1630	Erepoort te Neurenberg 1612 Gravure, Drug. 1253	Joh. Esaias Nilson Augsburg 1721—1788	'Cartouches modernes' 4 Etsen, Cat. Berl. 165.VI
Lucas Kilian Augsburg 1599—1637	'Newes Gradesca Büchlein . . .' 1607 12 Etsen, H. 660—673	Egbert van Panderen geb. ca. 1580 (naar Jodocus de Momper Antwerpen 1564—1635)	De zomer Gravure, H. 54
Jos. Seb. Klauber Augsburg ca. 1700—1768 Joh. Bapt. Klauber Augsburg 1712—na 1787	Interieur met meet- en natuurkundige instrumenten 1762 Gravure/ets, Cat. Berl. 214B	Johann Andreas Pfeffel Bisschoffingen 1674— Augsburg 1748 (naar Friedrich Jacob Morisson werkzaam Wenen eind 17e eeuw)	'Unterschiedliche neue Festen . . .' 4 Etsen/gravures, Cat. Berl. 79
<i>Jacob de Gheyn (1565-1629): Studie van een boomstam</i>		idem	'Unterschiedliche neue Inventionen . . .' 4 Gravures, Cat. Berl. 692
		Jan Saenredam Zaandam ca. 1565/66— Assendelft 1607 (naar Hendrick Goltzius Mühlbracht 1558— Haarlem 1617)	Venus en Cupido Gravure, B. 68
		Jan van de Velde Utrecht vóór 1610— 1686	De uitvaart van prins Maurits 20 Gravures, v.d.K. 65
		Jan Hendricksz. Verstraelen werkzaam Utrecht 1622—1634	Het sterfbed van prins Maurits Gravure, Wzb. 1
		Enea Vico Parma 1523— Ferrara 1567	Lucretia Gravure, B. 17
		Nicolas Joseph Voyez Senior Abbeville 1742— Parijs 1806	'Le directeur des toilettes' Gravure/ets Le Bl. 30
		Hendrik Cz. Vroom, naar Haarlem ca. 1566— 1640	De Hollandse vloot voor Philippines 1600 Gravure, Wzb. 1, F.M. 1132
		Paulus Wttewael Werkzaam ca. 1570— 1599	Kind met zandloper en schedel Gravure, Wzb. 6

Bruiklenen aan derden:

Münster. Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, 'Bilder nach Bildern', maart—mei (3 gravures van: Jacob Bos, werkzaam 1551 — 1563; Agostino dei Musi (gen. Veneziano), werkzaam 1508—1536; Pieter Perret, 1555—1639).

Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum, 'Italiaanse tekeningen uit eigen bezit', april—juni (2 gravures van Cornelis Cort, 1533—1578).

Gent, Centrum voor Kunst en Cultuur, 'Eenheid en scheiding in de Nederlanden 1555—1585), sept.—nov. (1 anonieme Nederlandse 16e eeuwse gravure en 3 etsen van Frans Hogenberg, voor 1540—1590).

Langdurige bruiklenen

Mevrouw C. van der Waal-Koenigs gaf de onderstaande prenten in langdurig bruikleen.

Hieronder munten de drukken van de litho's van Toulouse-Lautrec uit door hun bijzonder hoge kwaliteit. Waarschijnlijk betreft het hier proefdrukken bestemd voor en uit het bezit van Lautrec zelf.

A. Dürer: 9 gravures en 1 houtsnede

Fr. Goya: 3 etsen

Ed. Manet: 7 etsen en 1 litho

Rembrandt: 14 etsen

Julie Steiner (geb. 1878): 1 ets

H. de Toulouse-Lautrec: 45 litho's

1 Japanse houtsnede

David Wicks
1 gravure

Print Collector's Club, Londen

Aankopen

Carlo Alfano 1932	5 zeefdrukken
Getulio Alviani 1939	1 zeefdruk
Joseph Beuys 1921	1 offset-druk
Marinus Boezem 1934	1 offset-druk
Nino Calos 1926	5 zeefdrukken
Ad Dekkers 1938—1974	1 zeefdruk
Kees Franse 1924	1 offset-druk
Ton van Gelder 1945	2 litho's
Pieter Geraedts jr. 1940	3 vouwsels
Gerhard von Graevenitz 1934	1 zeefdruk
Wout van Heusden 1896	8 etsen/aquatinten
Ewerdt Hilgemann 1938	1 zeefdruk
Ad de Keijser	1 zeefdruk
Kenneth Martin 1905	1 zeefdruk
Friedrich Meckseper 1936	2 etsen
Christian Megert 1936	1 zeefdruk

Juan Miró: *Monsieur et Madame*, 1969

Afdeling moderne grafiek

Uitbreiding verzameling

De collectie moderne prentkunst werd uitgebreid met de volgende geschenken en aankopen

Geschenken

Adrian 1930 5 zeefdrukken	de kunstenaar
Enrico Baj 1924 6 etsen; 3 bladen in gemengde techniek; 2 litho's; 1 zeefdruk	de kunstenaar
Peter Blake 1932 2 zeefdrukken	de kunstenaar
Donald Evans — 1977 1 offset-druk	Galerie Fenna de Vries, Rotterdam
Michael Fairclough 1 ets	Print Collector's Club, Londen
Jiří Havlíček 3 etsen	De Heer Paul Tutsch, Brno
Wout van Heusden 1896 2 etsen/aquatinten	de kunstenaar
H.N. Werkman 1882—1945 5 druksels	Mevrouw C.H. Spruit, Groningen

François Morellet 1926	1 offset-druk
Lev Nusberg 1937	1 offset-druk
Dennis Oppenheim 1938	1 boek
Panamarenko 1940	1 offset-druk
Uli Pohl 1935	1 offset-druk
Karl Prantl 1923	1 offset-druk
Andreas Schotel 1896	1 ets
Kees Spermon 1941	1 ets/aquatint
Antoni Starczewski 1924	3 druksels
Zdenek Sýkora 1920	1 zeefdruk
William Tillyer	1 ets
Marijke Verhoef 1946	1 kleurenlitho
Herman de Vries 1931	4 offset-drukken
Andy Warhol 1930	10 zeefdrukken
Richard Winiarski 1937	1 offset-druk
Manuel Zelter 1945	2 blinddrukken/etsen

Bruiklenen aan derden

Amsterdam, Nederlandse Kunststichting, 'Visuele formulering van de éénling Stanley Brown/Anton Heyboer', reizende tentoonstelling jan. 1976—mei 1977 (1 ets van Anton Heyboer).

Nijmegen, Nijmeegs Museum 'Commanderie van St. Jan', 'Grafisch werk van Pablo R. Picasso', juni—sept. (44 prenten van Pablo R. Picasso: Bloch nos. 4, 6, 17, 18, 59, 178, 192, 195, 198, 201, 517, 578, 581, 679, 696, 728, 732, 738, 771, 801, 835, 851, 853, 859, 873, 1025, 1063, 1068, 1069, 1077, 1078, 1102, 1111, 1128, 1147, 1148, 1196, 1370, 1489, 1514, 1567, 1589, 1614, 1779.

Afdeling kunstnijverheid

Toestand verzameling

Zilver

Een in 1646 te Amsterdam vervaardigd zilveren zoutvat, dat wordt toegeschreven aan de zilversmid Anthony Grill, kon met steun van de Erasmus-Stichting worden verworven; het zoutbakje van dit belangrijke voorwerp was evenwel door de inwerking van zout sterk aangetast en bijzonder lelijk gerepareerd. Door de fa. P. Heerens & Zn. te Schoonhoven is dit bakje op vakkundige wijze gerestaureerd.

Meubelen

De met intarsia versierde kast, die rond 1620 vermoedelijk in Zeeland is ontstaan, vertoonde verschillende gebreken en werd geheel gerestaureerd.

Glas

In Philadelphia zijn op de tentoonstelling 'The Dutch Republic in the days of John Adams 1775—1795' door een onvoorzichtigheid bij de inrichting twee belangrijke glazen verongelukt: een door J. Sang gedecoreerd glas met het eerste Nederlandse gezantschap naar de Verenigde Staten in 1783, en een ongesigneerd glas met de West-Indische koophandel. Dit grote verlies kon enigszins worden gecompenseerd door de verwerving van twee interessante glazen, een gesigneerd Sang glas en een glas met de inscriptie D. Wolf, die inmiddels konden worden aangekocht en die in het Jaarverslag van 1977 zullen worden beschreven.

Gebruik verzameling

Evenals in vorige jaren werden de kunstnijverheidscollecties (o.a. het kant en de ceramiek) door diverse groepen studenten van academies, universiteiten en nijverheidsopleidingen bezocht en bestudeerd.

Door de 4P Drukkerij Reclame b.v. werd een kalender uitgegeven, die gewijd is aan de verzameling majolica en Delfts aardewerk in het museum (Kleurendruk met 13 afbeeldingen).

Lezingen

De jaarlijkse lezing van de vereniging 'Het Kantsalet' werd op 9 maart door Madame M. Risselin gehouden en had als titel 'Les principaux genres de dentelles belges'.

De glaskunstenaar Andries Copier hield op 28 april een lezing in het museum, naar aanleiding van een tentoonstelling van zijn werk.

Op 21 en 22 mei had een door ca. 300 personen bezocht symposium plaats ter gelegenheid van de tentoonstelling van de Engelse pottenbakker Michael Cardew, die op deze twee dagen voordrachten hield; voorts werden films vertoond van de activiteiten van deze kunstenaar in Afrika.

Uitbreiding verzameling

Geschenken

GLAS A.D. Copier, een bolvaas, 1930	de heer H.G. Schelling, Utrecht
unica: halfronde schaal met blauwe vlekken, 1932	de heer P.A. Jansen, Rotterdam
gele vaas met zwarte vlekjes, 1934	de heer en mevrouw Broens, Rotterdam
grote platte schaal met blauwe en groene vlekken, 1964	de heer en mevrouw F.H. Kooke, Rotterdam
TEXTIEL waarschijnlijk ontwerp Chris Lebeau een damasten servet, 1919	mevr. Reynvaan-Jordaans, Rhooon
KANT Brussel, 2e helft 18e eeuw twee slippen kloskant	de heer en mevrouw C.H.L. Smits, Rotterdam

CERAMIEK

Siegburg
 kruikje, steengoed, ca. 1450
Andenne
 kruik, aardewerk, ca. 1250

Nederland
 Etie van Rees (1890—1973)
 7 plastiekjes, daterend tussen
 1966—1973, aardewerk

Tjipke Visser (1876—1955)
 dierplastic, uitgevoerd als
 serie in de fabriek Zuid-
 Holland te Gouda

C.J. Lanooy (1881—1947)
 bordje met decor van vissen,
 ca. 1925, aardewerk

U.S.A./Hawai
 David Kuraoka, 1946
 zeer grote raku pot, 1975

Hoewel reeds in 1975 verworven, werden pas in 1976 een klein aantal voorwerpen voor onze kollekties uitgekozen uit het Legaat W. van Rede:

Nederland, 1e helft 18e eeuw
 mes en vork met agaten heften
 in robbevellen etui; zilveren
 randen

Nederland 1828
 Beursje met zilveren
 beugeltje

Nederland, 2e helft 18e eeuw
 2 klampen van boekbeslag,
 met Mozes en Christus, zilver

J.C. Vermeulen, Rotterdam
 Pepermuntdoosje, 1827, zilver,
 met parelmoeren deksel en
 bodem

Aankopen

GLAS
 Nederland
 17e eeuw
 A.D. Copier, 1901

Fluitglas, h. 45 cm

Leerdam seriegoed, w.o. karaf, bowlstel,
 schalen, glazen, vazen; in het geheel ca.
 40 stuks; ontwerpen daterend van ca.
 1920—1940

kleine blauwe vaas, 1940

Chris Lebeau (1878—
 1945)

een unica fles, melkkleurig

Kea Verwey, 1945

drie kleine plasticen, 1976

KANT
 België
 Mechelen, 2e helft 19e
 eeuw

een stuk kloskant

Frankrijk
 2e helft 18e eeuw
 19e eeuw
 4e kwart 18e eeuw

2 slippen Alençon
 een stuk naaldkant Alençon
 shawl, Argentan

Italië
 eind 17e eeuw
 ca. 1600

twee stroken Venise plat
 een strook Venise à relief
 een manchete naaldkant

Rusland
 19e en 20ste eeuw

23 stuk kloskant

Nederland
 17e eeuw
 ca. 1875
 ca. 1900

opengewerkt linnen
 zwarte shawl machinale kant
 strook Richelieu

CERAMIEK

Nederland
 Arie de Milde, 2de
 helft 17e eeuw
 Petra van Heesbeen,
 1949

theepotje, ca. 1680
 ongeglazuurd steengoed
 doosje, 1973
 steengoed met temmokuglazuur

Leo Leewis, 1948

theepot met rietdecor
 theepot met bloemendecor
 steengoed, 1975

Johan van Loon, 1934

ovale pot, 1975
 steengoed
 geplooid schaal 1975
 porselein

Rob Neef, 1936

stilleven met boeken, 1975
 aardewerk

Beate Nieuwenburg,
 1943

dekselpot met pad, 1975
 steengoed, zoutglazuur

Jan van der Vaart, 1931

vaas, multiple; ontw. 1975
 gietporselein

Plateelbakkerij Zuid-
 Holland te Gouda

vaas met chrysantendecor ca. 1915;
 aardewerk

Noordwijk

donkere vaas met vlinderdecor
 ca. 1920; aardewerk

Fabriek Rozenburg te
 Den Haag

vaas met aronskelkendecor, 1899
 aardewerk

Duitsland
 Beate Kuhn, 1927

dierplastic, 1976
 steengoed

Antje Brüggemann,
 1941

blokvaas, 1975
 steengoed

Denemarken
 Bente Hansen

drie kannetjes, 1976
 steengoed, zoutglazuur

Georg Hetting, 1920
 bij Bing & Grøndahl

vaas, ca. 1955
 porselein

Gudrun Meedom Baech,
 1915
 bij Bing & Grøndahl

kommetje, ca. 1950
 steengoed

Erik Reiff, 1923
 bij Bing & Grøndahl

wijde pot, ca. 1950
 steengoed

Jane Reumert, 1942

kan met deksel, 1976
 porselein

Royal Copenhagen
 Porcelain

donker bolpotje, ca. 1940
 porselein

Saxbo fabriek (1931—
 '68)

theepot, 1931
 porselein

Eva Staehr-Nielsen
 (1911—1976)

kalebasvaas, ca. 1940
 porselein

Engeland

theepotje, ca. 1800
 ongeglazuurd rood aardewerk met golf-
 motief

Wedgwood

theepotje, ca. 1891
 rood steengoed

Gordon Baldwin, 1932	tweedelige plastiek, 1976 porselein
Glenys Barton, 1944	tweedelige kop, multiple; 1975 reeks van vier blokken met wolken- decoratie, 1975 bone-china
Elizabeth Fritsch, 1940	pot 'Moonpocket', 1975 steengoed
Shoji Hamada, 1894 in St. Ives	honingpotje, gemerkt met merk van 1920-'23 steengoed
Jeremy Leach, ca. 1942	dekselpot met cannelure, 1975 steengoed met temmoku
Geoffrey Swindell, 1945	miniplastiek, 1976 porselein
Israël Hanna Charag-Zuntz, 1915	kom, aardewerk met slib flesje, aardewerk met slib 1976
ZILVER Nederland Dirck van Werkhoven, Leiden	twee kandelaars, 1672 verworven met steun van het Fonds Jurriaanse
Chris Steenberg, 1920, Amsterdam	vier ronde doosjes, 1967-'74
idem	perspex standaard met vijf zilveren kaarsenhouders, 1973
Anthony Grill (1609— 1675) Amsterdam	zoutvat, 1646 verworven met steun van de Erasmus- Stichting
Anthony Huys (1755- 1809) Rotterdam	ovale doos (potpourri?), 1779
Denemarken Georg Jensen (1866— 1935) Kopenhagen	lepel, ca. 1920
TIN (Zuidelijke) Neder- landen	urnvormige terrine, ca. 1800

Bruiklenen aan derden

Door het afstaan van bruiklenen werd aan de onderstaande tentoonstellingen in binnen- en buitenland meegewerkt:

Düsseldorf, Hetjensmuseum, 'Bernhard Leach', jan.—feb. (drie stukken ceramiek);
Tilburg, Nederlands Textielmuseum, 'Over draad gesproken', jan.—feb. (19 stukken kloskant en naaldkant);
Utrecht, Centraal Museum, 'Jugendstil aardewerk uit eigen bezit', feb.—maart, (modellenboekje van de Plateelbakkerij De Distel, ca. 1910);
Delft, Stedelijk Museum Het Prinsenhof, 'Chinoiserie: China-Delft-Europa', juni—aug. (2 appliques Delfts aardewerk, Pieter Adr. Kocks, 18e eeuw, een Meissen fles);
Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum, 'Over stads-kernonderzoek', juni—okt. (een tinnen zoutvat);
Amsterdam, Joods Historisch Museum, 'J. Mendes da Costa', juli—aug. (8 ceramische sculptuurtjes en een klok van aardewerk);
Venetië, Biennale, juli—nov. (7 glas-objecten van A.D. Copier);

Utrecht, Ned. Goud-, zilver- en klokkenmuseum, '30 Jaar klokken uit Nederland, 1900—1930', juli—sept. (een aarde-werkklok van J. Mendes da Costa);
Otterlo, Rijksmuseum Kröller-Muller/Amsterdam, Stede-lijk Museum, 'Bart van der Leek', juli—nov. (een tegel en een schotel, aardewerk);
Leeuwarden, Het Prinsessehof, 'De Olifant', sept.—nov. (een aardewerk olifant, ontwerp J. Altorf, uitvoering C.J. Lanooy);
Leeuwarden, Het Prinsessehof, 'Theo Dobbeltmann, een overzicht', okt.—dec. (een brons-sculptuurtje en twee stukken ceramiek);
Philadelphia, The National Portrait Gallery/New York, The New York Historical Society/Raleigh, North Carolina Museum of Art/Chicago, Art Institute of Chicago, 'The Dutch Republic in the days of John Adams 1775—1795', okt.'76—apr.'77 (4 porseleinen objecten, 2 glazen, 2 waaiers, 4 tinnen objecten, 1 zilveren mand);
Rotterdam, Rotterdamse Kunststichting-Zuidplein, 'Ter illustratie van glazuur' bij een tentoonstelling van heden-daagse Rotterdamse ceramische kunstenaars, nov.—dec. (23 ceramische objecten, daterend van 16e—20 eeuw);
Leeuwarden, Het Prinsessehof, 'Jan van der Vaart, kera-misch overzicht', dec.'76—feb.'77, (8 ceramische objecten);
Amsterdam, Van Gogh museum, 'Willem Heesen' dec.'76—jan.'77 (3 glasplastieken);
Amsterdam, Rijksmuseum, 'Johannes Schiotling, een Amsterdamse zilversmid en zijn atelier', dec.'76—feb.'77 (2 comfoors door Johannes Schiotling, een bruidsuiker-mandje door Andreas Schiotling, een bruidsuikermandje door Svante Stridbeck, een olie- en azijnstel door Svante Stridbeck, een inktstel, een tafelbel en een kan door Wilhelmus Angenendt).

Langdurige bruiklenen aan de afdeling kunstnijverheid

De heer E. van Dam te Rotterdam stond in langdurig bruikleen af:

Wed. van Otto Knoop (1708-1742) Amsterdam	Blaadje, Louis XV, 1765 zilver
Pieter van Reidt (1742— 1801) Amsterdam	Ovale mand, 1792 zilver
Rudolph Sondag (1726— 1812) Rotterdam	Kleine mand, Louis XV, 1784 zilver
Delft, 18e eeuw	Ovale plaque, polychroom aardewerk Groot bord, polychroom aardewerk

Van mevrouw G. Rutten-Hulsbergen te Nijmegen ontving het museum in bruikleen documentatiemateriaal van en over de ont-werper/pottenbakker Th. Colenbrander (1841—1930), o.a. ont-werptekeningen voor ceramiek, aantekeningen over materiaal-proeven en krantenknipsels. In de verzamelingen van het museum is Colenbrander zeer goed met potterie vertegenwoordigd.

Van Ir. J.H.C. Schelling te Utrecht werd in bruikleen ontvangen werk van de volgende kunstenaars:

Iet Cool 1931	1 aardewerk kommetje
Lies Cosijn 1931	1 stuk aardewerk
Heidi Daamen 1940	1 aardewerk tegel 1965
Marianna Franken 1928	1 porseleinen bol 1 vaas van steengoed
Gouda, Fabriek Zuid- Holland	1 aardewerk schotelletje ca. 1915
Dirk Hubers 1913	1 cylindervaas ca. 1952

H.H. Kamerlingh Onnes 1893	1 aardewerk schoteltje 1 aardewerk tegel	20/5—4/7	Peter Blake, Richard Hamilton, David Hockney, R.B. Kitaj, Eduardo Paolozzi tekeningen en aquarellen	katalogus 21 x 20 48 pgg. 109 nummers 34 afbeeldingen waar- van 6 in kleur
Maria van Kesteren 1933	houten voorzittershamer 1967			
Sonja Landweer 1933	4 kommen, aardewerk met polychroom glazuur	20/5—4/7	Michael Cardew, man slib en water. Overzichtstentoonstelling 1923—1976 ter gelegen- heid van de 75ste ver- jaardag van deze engelse pottenbakker; werk uit Engeland en Afrika	katalogus Michael Cardew a collection of essays 20 x 21, 80 pgg. met nederlandse bij- lage 12 pgg. 48 af- beeldingen
Floris Meydam 1919	1 geel glazen vaasje			
Kees van Renssen 1941	1 aardewerk kom met blauw/beige glazuur			
Venetië of Murano 20ste eeuw	1 glazen beker 2 glazen vazen	12/6—25/7	Andreas Schotel etsen, tekeningen en aquarellen ingericht ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van deze rotterdamse graficus	geen katalogus
Henk Verberkmoes 1923	1 aardewerk vaas			
Franz Wildenhain 1905	11 stuks ceramiek, aardewerk en steen- goed			
Marguerite Wildenhain- Friedländer 1896	1 kom van steengoed met weggesneden ornament 1 vaas van steengoed 1958	22/7—5/9	Michel Folon aquarellen, tekeningen en zeefdrukken	katalogus 23 x 24 66 pgg. 88 nummers 54 afbeeldingen waarvan 16 in kleur
Art Déco	1 aardewerk vaasje met rood glazuur			
De heer H.B. van der Ven te 's-Gravenhage gaf twee 17e eeuwse tinnen kannen met scharnierend deksel, Nederland, in bruikleen, die deel hebben uitgemaakt van de verzameling van Mr. J.W. Frederiks, Den Haag.		22/7—5/9	Niki de Saint Phalle maquettes, reliëfs, skulpturen in polyester	katalogus uitvouwbaar 15 x 11, 36 pgg. 33 nummers, 18 afbeel- dingen waarvan 3 in kleur

Tentoonstellingen

In dit verslagjaar liepen nog de volgende tentoonstellingen door, die reeds in 1975 waren begonnen:
Het Symbolisme in Europa (tot 11/1); Mensen en Zilver (tot 25/1); Jan Schoonhoven, tekeningen (tot 11/1); Pedellenstaven (tot 18/1); Chris Steenbergen, sieraden en objecten (tot 18/1); Hil Andringa, geometrische objecten in kunsthars (tot 18/1); Dames gaan voor- de vrouw in de prentkunst 1500—1800, samengesteld uit het eigen bezit (tot 29/2)

In 1976 werden de volgende tentoonstellingen ingericht:

15/2—2/5	Andries Copier Unica en serieglass ingericht naar aanleiding van de schenking door de heer en mevrouw Copier van 15 unica	geen katalogus	2/9—29/9	Wout van Heusden overzicht van het grafisch werk, ingericht ter ge- legenheid van de 80ste verjaardag van deze rotterdamse graficus	vouwblad 19 x 15 6 pgg. 4 afbeeldingen
25/3—9/5	Dennis Oppenheim	vouwblad, tevens affiche, met 18 afb.; katalogus 28 x 20 4 pgg. 29 nummers 5 afbeeldingen	25/9—7/11	César overzichtstentoon- stelling van sculpturen 1953/54—1976	katalogus 25 x 21 132 pgg. 74 nummers tekst in het Frans en nederlands 103 afbeeldingen
9/4—25/4	S O S Kinderdorpen werk van kinderen uit de SOS kinderdorpen in ruim 46 landen	stencil-katalogus 20,5 x 14,5 12 pgg.	25/9—7/11	Roman Opalka 16 schilderijen en 15 tekeningen uit de serie: detail 1 tot oneindig	vouwblad 15 x 19 4 pgg. 8 afbeeldingen
8/5—27/6	André Volten reliëfs, plastieken en modellen 1966—1976	katalogus 29 x 20,5 tekst Duits en Engels, met inleiding in het Nederlands en Neder- landse vertaling 44 pgg. 82 afbeeldingen	10/10—21/11	Omtrent bakbeesten en vuurlanders; overzichts- tentoonstelling ceramiek van Hans de Jong	katalogus 25 x 19,5 42 pgg. 250 nummers 38 afbeeldingen
			14/10—28/11	Zout op tafel de geschiedenis van het zoutvat	katalogus 19 x 24 100 pgg. 125 nummers 130 afbeeldingen
			23/11/76— 9/1/77	Kabinet van tekeningen 16e en 17e eeuwse hollandse en vlaamse tekeningen uit een Am- sterdamse verzameling	katalogus 25,5 x 19 232 pgg. 159 nummers 166 afbeeldingen
			11/12/76— 6/2/77	Van intocht tot uitvaart feesten en plechtig- heden in de prentkunst 1500—1800 samenge- steld uit het eigen bezit	katalogus 24 x 17 64 pgg. 67 nummers 30 afbeeldingen
			16/12/76— 30/1/77	Acht deense ceramisten	katalogus 24 x 16,5 44 pgg. 36 afbeeldingen

Bezoekcijfers

maand	1976	1975
januari	60.689	20.295
februari	16.322	18.457
maart	18.052	21.610
april	16.739	16.527
mei	19.737	16.056
juni	15.578	12.787
juli	13.303	11.866
augustus	16.611	16.762
september	15.887	16.467
oktober	20.832	16.168
november	19.296	39.435
december	17.475	76.150
totaal	250.521	282.576
	(waarvan 54.733 edukatief bege- leide bezoekers)	(waarvan 53.486 edukatief bege- leide bezoekers)

Lezingen, concerten e.d.

Op 25 maart hield Prof. Dr. Werner Hofmann, directeur van de Kunsthalle te Hamburg, een lezing met lichtbeelden over de schilder Caspar David Friedrich (1774–1840). Deze lezing werd georganiseerd in samenwerking met het Genootschap Nederland-Duitsland.

Tijdens de tentoonstelling 'Michael Cardew' werd op 22 en 23 mei een symposium gehouden, waarop Cardew twee lezingen hield: 'The fatal impact that is the debasing and decay of native arts on contact with western commerce' en 'The predicament of a modern craftsman in an age which in strictly economic terms no longer needs him'. Ook werden twee films vertoond, in Afrika vervaardigd, hoofdzakelijk in Abaja waar Cardew de langste tijd heeft doorgebracht.

Boymans op zondag

Twee zondagochtend uitvoeringen vielen nog in het kader van de tentoonstelling gewijd aan het Symbolisme:

- 4 januari Bernard Kruysen, bariton en Gérard van Blerk, piano. Werken van Debussy, Fauré, Duparc en Ravel
- 11 januari Henk van Ulsen
Voordracht van werken uit de symbolistische literatuur met medewerking van Abbie de Quant, fluit

Deze reeks werd voortgezet, in samenwerking met het Goethe Instituut te Rotterdam en de Stichting Nieuwe Muziek, met de volgende concerten:

- 18 januari Thérèse Reichling, harp; Karl Schlicker, fluit; Herbert Blendinger, altviool

- 1 februari Toyohiko Satoh, renaissance en barokluit
- 15 februari Christopher Sager, piano
- 29 februari Ton Koopman, clavecimbel
- 14 maart Trio A: Hans Meijer, hobo; Jan Mosk, klarinet; Hans Vos, fagot
- 28 maart Martin Ulrich Senn, fluit; Ulrich Bremsteller, clavecimbel
- 10 oktober Polo de Haas, piano
- 17 oktober Stichting Nieuwe Muziek: 'The San Andreas Fault' groep
- 24 oktober Vrienden van het Lied: Rilke programma
- 7 november Luba Edlina, piano; Rostislav Dubinsky, viool, Fred Pot, cello
- 21 november Arjan Ariëns Kappers, klarinet; Ronald Brautigam, piano
- 12 december Musike Merlant: Maria Rondèl, zang en kromhoorn, slagwerk; Marijke Smit Sibinga, clavecimbel, portatief, slagwerk, kromhoorn; Willem Bremer, zink, serpent, schalmei, pommers, doedelzak, blokfluit, vedel, hakkebord.
Muziek uit de middeleeuwen en renaissance
- 26 december Barok-ensemble onder leiding van Tom de Vree
Werken van J.S. Bach en engelse renaissance-muziek.

Publikaties

Het Bulletin Museum Boymans-van Beuningen verscheen in 1976 zeven maal, de nummers 21 tot en met 27, in een totale omvang van 58 pagina's met 218 afbeeldingen. Aandacht werd geschonken aan: presentaties van het eigen bezit, aanwinsten, schenkingen en langdurige bruiklenen; tentoonstellingen; activiteiten van de edukatieve dienst en andere activiteiten zoals films, lezingen en concerten.

In de loop van 1976 verscheen opnieuw de weekagenda voor het komende jaar, die nu al 29 jaar lang wordt uitgegeven door de Stichting Museum Boymans-van Beuningen. De 56 afbeeldingen, alle naar kunstwerken in de verzamelingen van het museum, werden ditmaal gebonden door het thema 'Schoon is mooi'.
De Unilever koos voor 1977 als onderwerp voor haar kalender majolica uit de verzameling van ons museum. Samenstelling en redactie werden verzorgd door Mevr. D.U. Kuyken en Mej. M. Janse.
In de catalogus van de tentoonstelling 'The Dutch republic in the days of John Adams', die door de Nederlandse

regering werd georganiseerd in het kader van de 'Bicentennial Celebrations' in de Verenigde Staten, en aldaar in vier steden was te zien, publiceerde de heer J.R. ter Molen een bijdrage 'Dutch interior decoration and applied art in the late eighteenth century'. In het tijdschrift 'The Connoisseur' (Vol. 193, 1976, blz 94-103) verscheen eveneens van de hand van de heer Ter Molen een artikel 'Decoration on silver; the application of prints in the work of seventeenth century dutch silversmiths'.

Bibliotheek

Bezoekers 1121

Uitbreiding boekenbezit:

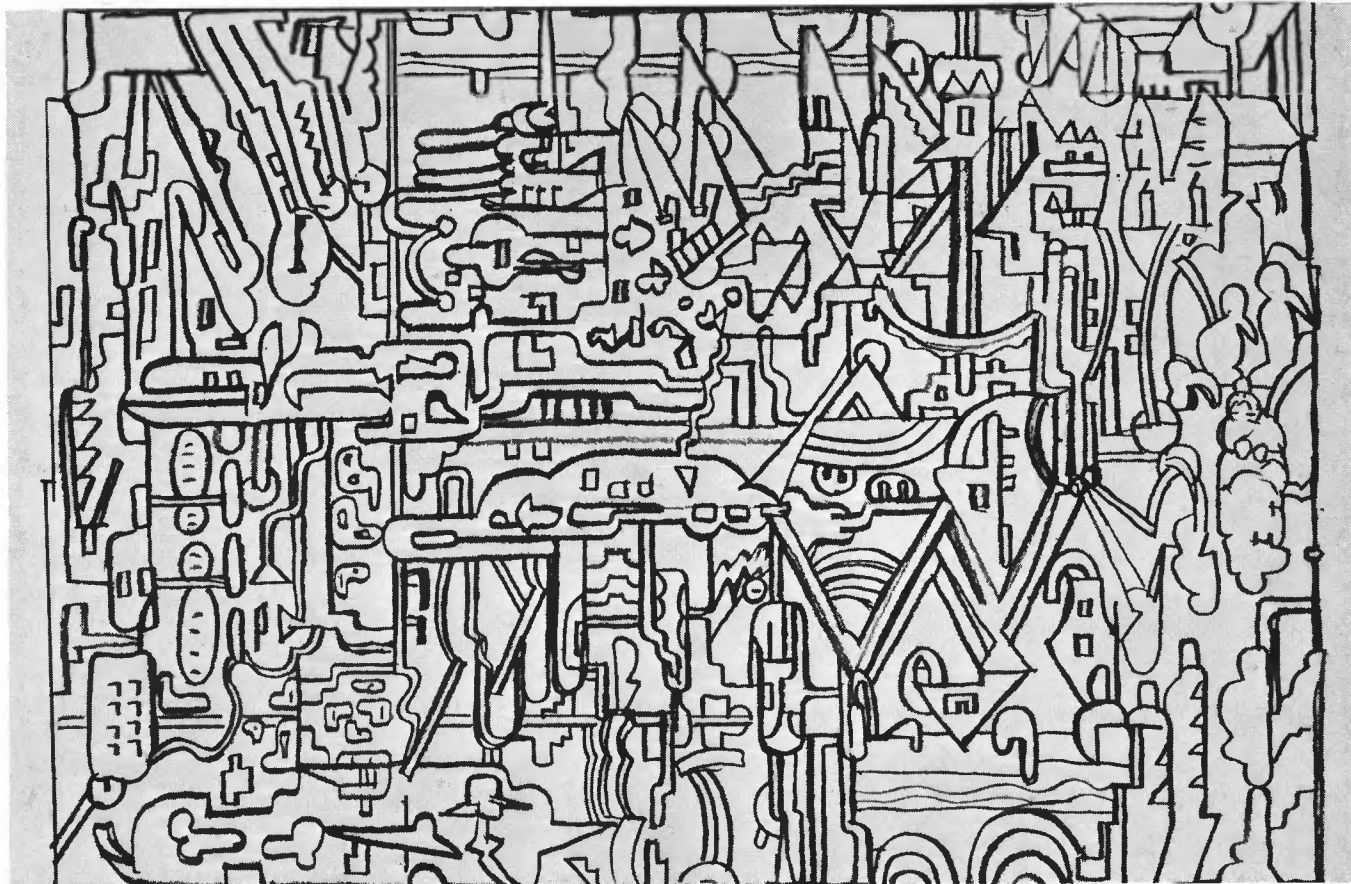
Boeken	356, waarvan 167 ten geschenke
Tentoonstellingskatalogi	1833
Museumkatalogi	136
Veilingkatalogi	314
Magazijnkatalogi	110

De abonnementen op Nederlandse en buitenlandse tijdschriften werden respectievelijk met 2 en 1 tijdschrift(en) uitgebreid.

In het ruilverkeer werden 2257 katalogi, door het museum uitgegeven, verzonden

De herbeschrijving van zowel het boekenbezit als de tentoonstellingskatalogi vordert met grote regelmaat.

Eduardo Paolozzi: Maskers, 1973

JAARVERSLAG VAN DE EDUCATIEVE DIENST VAN HET MUSEUM BOYMANS-VAN BEUNINGEN

I Werkzaamheden in het museum

- a. Programma voor de diverse vormen van onderwijs aangeboden in PAK EEN STOELTJE en/of in MUSON
 b. Programma samengesteld in samenwerking tussen school/opleiding (o) en het museum

maand	1		2		3		4		5			6	
	a	b	a	b	a	b	MAVO	HAVO	VWO	lager, middelbaar en hoger beroepsopleiding (o)	a	b	buitengewoon onderwijs
januari	91	15	253	520	22	212	180	212	1626	169	110	227	—
februari	40	448	486	80	—	—	233	—	831	388	97	793	9
maart	—	877	487	185	380	100	110	100	1354	300	579	536	—
april	91	330	459	1037	646	18	64	18	323	155	143	146	—
mei	83	912	631	653	165	70	62	70	24	39	115	—	43
juni	49	1128	1427	—	—	—	—	—	—	—	134	—	78
juli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
augustus	—	—	—	—	—	16	—	16	—	158	224	—	—
september	28	367	449	330	—	209	—	209	300	181	98	—	25
oktober	125	402	459	416	89	83	319	83	850	70	229	10	145
november	—	18	1783	632	150	10	943	10	1512	145	24	100	17
december	—	42	423	270	25	58	134	58	628	45	85	151	—
Totaal	507	4539 ¹⁾	6857 ¹⁾	4123	1477	776	2045	776	7448	1650	1838	1963	317

totaal aantal leerlingen: 33.540 gemiddeld aantal leerlingen per rondleidster: 1 — 15

2 — 20

3 — 20

4 — 20

5 — 20

6 — 5/8

¹⁾ In deze totalen zijn 2028 leerlingen opgenomen van het basisonderwijs Capelle a/d IJssel

JAARVERSLAG VAN DE EDUCatieve DIENST VAN HET MUSEUM BOYMANS-VAN BEUNINGEN

Vervolg I. Werkzaamheden in het museum

- a. Programma aangeboden in PAK EEN STOELTJE en/of in MUSON, BULLETTIN en KUNSTAGENDA/thans MAGAZIJN
 - b. Programma samengesteld in samenwerking tussen de groepen en het museum
- + deze rondleidingen en/of cursussen worden betaald door de deelnemers

maand	+ rondleidingen (1 x) voor scholen buiten Rotterdam, groepen volwassenen e.a.		+ cursussen (van 4 tot 12 rondleidingen voor leraren, groepen volwassenen en bejaarden)		woensdagavond en weekend	
	werkdagen b	woensdagavond en weekend b	werkdagen a	werkdagen b	woensdagavond en weekend b	woensdagavond en weekend b
januari	1095	242	203	1072	115	
februari	719	80	233	1060	120	
maart	650	32	286	1030	80	
april	653	105	20	600	80	
mei	1081	20	—	178	20	
juni	882	—	—	20	—	
juli	10	—	—	—	—	
augustus	136	—	—	20	20	
september	276	—	148	391	42	
oktober	585	156	266	962	54	
november	888	141	262	995	94	
december	509	—	116	617	201	
Totaal	7484	776	1534	6945	826	

totaal aantal deelnemers: 17565

per groep varieert het aantal deelnemers van min. 15 tot max. 30

opgegeven zijn het aantal bezoekers per maand

(eenmalige alg. rondleidingen op de woensdagavonden zijn niet apart geteld, maar opgenomen in het totaal)

JAARVERSLAG VAN DE EDUCATIEVE DIENST VAN HET MUSEUM BOYMANS-VAN BEUNINGEN

Vervolg I. Werkzaamheden in het museum

- a. Programma aangeboden in PAK EEN STOELTJE en/of in MUSON, BULLETTIN en KUNSTAGENDA/thans MAGAZIJN
 - b. Programma samengesteld in samenwerking tussen de groepen en het museum
- + Deze rondleidingen en/of cursussen worden betaald door de deelnemers

maand	+ cursus creatief bezig zijn		+ cursus creatief bezig zijn		volwassenen	
	kinderen 5-10 jaar		tieners 11-15 jaar		werkdagen	
	woensdagmiddag en zaterdagochtend	zaterdagmiddag	zaterdagmiddag	zaterdagmiddag	a	woensdagavond
	a	a	a	a	a	a
januari	75	—	—	220	83	
februari	24	—	—	306	109	
maart	30	24	24	258	101	
april	21	24	24	122	86	
mei	—	—	—	54	42	
juni	—	21	—	—	45	
juli	—	—	—	—	—	
augustus	30	—	—	—	—	
september	82	47	—	191	105	
oktober	112	52	—	307	75	
november	103	77	—	292	218	
december	54	74	—	41	123	
totaal	531	319	1791	987		

totaal aantal deelnemers: 3.628

JAARVERSLAG VAN DE EDUCATIEVE DIENST VAN HET MUSEUM BOYMANS-VAN BEUNINGEN

II. Werkzaamheden buiten het museum

- a. Programma aangeboden in PAK EEN STOELTJE en/of in MUSON
 - b. Programma samengesteld in samenwerking tussen school/groep en het museum
- + Betaald door STICHTING MUSISCHE FORMING
 ++ Betaald door de aanvragers

maand	kunsturen 4e klas basisonderwijs		inleidingen op ouderavonden		inleidingen in tehuizen van de bejaarden		inleidingen over het eigen bezit van het museum		inleidingen over een speciaal onderwerp	
	++b	+a	++	a	++	a/b	++	a/b	++	a/b
januari	-									
januari	-	21	-	-	-	-	-	-	-	2
februari	2	44	1	-	1	-	-	-	-	2
maart	12	6	-	-	-	-	-	-	-	5
april	-	4	-	-	1	-	-	-	-	11
mei	-	86	-	-	-	-	-	-	-	2
juni	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-
juli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
augustus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
september	-	32	-	-	1	-	1	-	-	4
oktober	-	16	5	-	1	-	-	-	-	3
november	-	8	1	-	1	-	-	-	-	2
december	-	11	-	-	-	-	-	-	-	26
Totaal	14	259	7		5		1			57

Educatieve dienst

kanttekeningen bij de cijfers

Scholen

Samenwerking met de Stichting Muische Vorming wat betreft kleuteronderwijs, basisonderwijs en buitengewoon onderwijs. Samenwerking met de Centrale Schoolcommissie van de afdeling Sport en Recreatie wat betreft lager- en middelbaar- en hoger beroepsonderwijs, MAVO, HAVO en VWO. Na twee jaar experimenteren is werken met kleuters een vast onderdeel van het programma geworden.

Het succes is ook een gevolg van het goede contact met de kleuterleidsters en de begeleidende moeders.

In sterke mate is het werk voor leerlingen van het BLO uitgebreid en verdiept. School en museum hebben een hechte samenwerking.

Voor alle onderwijs is de rondleiding in zo gevariëerd mogelijke vorm basis. Praten, luisteren, vragen stellen en antwoorden geven, eigen initiatief en zelf iets doen. Sommige tentoonstellingen, zoals 'Michael Cardew' en 'Hans de Jong' zijn zeer inspirerend gebleken. Zien werken, b.v. de demonstraties van zilversmeden tijdens 'Mensen en Zilver', lost vele theoretische vragen op en begeleidt het anders uitsluitend 'kijken naar mooie dingen'.

Stages

De contacten met de vele vormen van onderwijs, die een variatie en vindingrijkheid in methoden van overdracht vragen, trekken meer en meer de belangstelling van paedagogische en sociale academies en kunsthistorische instituten. Er kwamen aanvragen voor stages uit Rotterdam, Leiden en Amsterdam. Voor 1977/78 willen wij in overleg met deze instellingen een duidelijker vorm geven aan stages opdat een betere coördinatie en begeleiding mogelijk wordt.

Volwassenen

Op cursussen, die aangekondigd worden in PAK EEN STOELTJE, het BULLETIN en de KUNSTAGENDA (nu MAGAZIJN), schrijven mensen individueel in.

Daarnaast zijn cursussen en serie-rondleidingen georganiseerd in samenwerking met verenigingen, instellingen, vrouwenorganisaties: NIVON, NVH, KVG, NCVB, NBP e.a.

Cursussen voor bejaarden gaan veelal onder auspiciën van de UVV. Zij kwamen uit de wijken Noord, Pendrecht, Vreewijk en West.

Getrouw aan de traditie beëindigden NIVON en NVH de bezoeken met een vrolijk feest.

NVH en UVV hielden een propaganda-avond, respectievelijk een jaarvergadering in de aula van het museum.

De educatieve dienst gaf als onderdeel van het programma een inleiding: 'Ritme in de kunst' en 'Schoon is mooi'.

Tentoonstellingen

Alle tentoonstellingen zijn in de educatieve programma's

opgenomen. Eén cursus, 'Bijblijven' was daar uitsluitend op gericht.

De educatieve dienst organiseerde een tentoonstelling, gewijd aan het werk van de SOS kinderdorpen uit ruim 46 landen. De tekeningen, wandtapijtjes en doeken konden door de bezoekers worden gekocht. De opbrengst ging naar Guatamala. Kinderen uit Rotterdam deden mee aan een tekenwedstrijd. Na de jurering en prijsuitreiking werd een comité opgericht: 'Redt een kind'. Mej. J.P. Buurman, die zich had ingezet voor de tentoonstelling nam zitting in dit comité.

Buitenlandse gasten

Regelmatig komen buitenlandse gasten via CRM. Dit jaar was hoofdzakelijk mej. E.C. Schwarz gastvrouw.

Dankzij het uitstekende contact met de VVV en de diverse reisbureaux komen vele scholieren uit Frankrijk, België, Duitsland en Engeland en bovendien groepen, meestal zeer geïnteresseerde volwassenen o.a. uit Rusland, naar het museum.

Samenwerking overige Rotterdamse musea

'Wonen' was het onderwerp van de Paasrallye voor leerlingen van de hoogste klassen van de lagere en de eerste klassen van de middelbare scholen.

Tijdens de 'Kinderboekenweek' beheerden de vier gemeentelijke musea samen een stand op het pleintje vóór de bibliotheek.

Medewerksters educatieve dienst

In het vooruitzicht is gesteld, dat per 1 januari 1977 naast de drie ambtenaren in vaste dienst een administratieve coördinatrice komt.

Een grote verandering heeft plaats gevonden in de arbeidsovereenkomst tussen het museum en de free-lancemedewerksters.

Er werken nu 12 dames op basis van een part-time arbeidscontract naast 10 free-lance arbeidscontractanten.

Jaarrekening 1976 Museum Boymans – van Beuningen

Baten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Verkoop eigen produkten	138.784,13	126.000,—	136.261,25
2. Verkoop produkten van derden	10.991,86	16.000,—	22.869,72
3. Edukatieve dienst	40.357,55	35.000,—	66.322,25
4. Exploitatie coffeeshop enz.	75.406,58	60.000,—	68.193,97
5. Schenkingen t.b.v. uitbreiding verzameling	24.110,—	—,—	356.697,99
6. Opbrengst verkoop tegels	939,85	—,—	—,—
7. Opname uit de reserve Uitbreiding verzameling	6.391,88	—,—	—,—
8. Buitengewone ontvangsten	975,87	1.000,—	—,—
9. Huur en verwarming dienstwoning	2.184,50	2.100,—	2.283,75
10. Terugontvangen van Gemeentewerken t.b.v. onderhoud tuin 1974	38.811,40	—,—	—,—
11. Ontvangen van het Bedrijfsschap voor het Schilders- bedrijf	3.820,—	—,—	—,—
12. Omzetbelasting Nieuwe Vleugel	1.439.093,87	—,—	—,—
13. Diverse voorraden	61.109,26	—,—	—,—
Subtelling baten:	1.842.976,75	240.100,—	652.628,93
Nadelig saldo	5.051.369,52	5.083.968,—	5.103.812,51
	<u>6.894.346,27</u>	<u>5.324.068,—</u>	<u>5.756.441,44</u>

Jaarrekening Museum Boymans – van Beuningen

Lasten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Personeelslasten (zie Bureau D.P.F.)			
2. Verzameling	1.104.629,14	1.044.000,—	1.398.370,19
3. Exploitatie tentoonstellingen	369.858,16	435.000,—	323.974,33
4. Edukatieve Dienst	144.364,13	7.000,—	7.896,74
5. Huisvestingskosten	796.762,44	813.700,—	908.984,05
6. Beheerskosten	244.590,16	253.500,—	235.321,59
7. Produktiekosten	113.739,92	136.000,—	129.235,06
8. Omzetbelasting Nieuwe Vleugel	468.886,49	—,—	—,—
9. Kapitaalslasten	<u>3.651.515,83</u>	<u>2.634.868,—</u>	<u>2.752.659,48</u>
Totaal lasten:	<u>6.894.346,27</u>	<u>5.324.068,—</u>	<u>5.756.441,44</u>

Historisch Museum

Algemeen

Commissie van Advies

Aan het eind van het verslagjaar was de Commissie van Advies als volgt samengesteld:
voorzitter: de heer drs. J. Riezenkamp, wethouder van Kunstzaken; leden uit de gemeenteraad: de heren F.J. van der Heijden en P.O. Vermeulen; leden uit de burgerij: mevrouw W.G. Elias-Vaes en de heren prof. mr. H. van den Brink en F. Yark.

De vergaderingen van de Commissie van Advies worden bijgewoond door een waarnemer van de sekretarie afdeling Kunstzaken en drs. Ch.E. van Blommestein, directeur Personeel en Financiën van de Dienst Gemeentelijke Musea.

De heer A.J.C. Hoyneck van Papendrecht is secretaris.

Personeel

Mutaties

In dienst getreden:

- 1/2/76 de heer A.N. Waals, suppoost, assistent A (sk 026)
1/3/76 mevrouw C. Bok, suppoost, assistent A (sk 026)
15/3/76 mevrouw J. Scholten-Dassen, werkster, assistent (sk 015)
1/5/76 mevrouw R.J. Thijssen-Bakkes, suppoost, assistent B (sk 045)
1/6/76 de heer H.M. Fierst van Wijnandsbergen, suppoost, assistent B (sk 045)
1/5/76 mevrouw J.A. Bruin-Lindeman, suppoost, assistent A (sk 025)

Bevorderd:

- 1/1/76 de heer J.G.M. Janssen, ontwerper, van assistent B museum (sk 125) tot kommissie (sk 140)
1/1/76 de heer R.J. Spruit, hoofd edukatieve dienst, van eerste kommissie (sk 170) tot hoofdkommissie (sk 190)
1/1/76 de heer W.F. van de Ruit, suppoost, van assistent A (sk 025) tot assistent B (sk 045)
1/10/76 de heer W.F. van de Ruit, hoofd huishoudelijke dienst, van assistent B (sk 045) tot assistent A museum (sk 095)

Diensttjuiditloop:

- 1/1/76 de heer G.M. van Eck, plaatsvervangend hoofd huishoudelijke dienst, assistent B (sk 045 naar sk 046)
1/10/76 de heer B.J. de Vries, suppoost, assistent A (sk 025 naar sk 026)
1/10/76 mevrouw A.L. Verbakel-Olierhoek, werkster, assistent (sk 015 naar sk 016)

Uit dienst getreden:

- 1/2/76 de heer W.B. van den Bergh, suppoost, assistent B (sk 045)
1/8/76 de heer J.H. Hofman, suppoost, assistent A (sk 025)

Huisvesting en beleidsvragen

Als een belangrijk evenement in het afgelopen jaar moet het bezoek worden genoemd dat koningin Juliana op 11 maart 1976 heeft gebracht aan De Dubbelde Palmboom en de tinnegieterij (in het Zakkendragershuisje), in het kader van een bezichtiging van Delfshavens renovaties. Voor zover dat binnen de protokolaire mogelijkheden lag, droeg het bezoek aan de museale en andere instellingen — ook de Pelgrimsvaderskerk werd bekeken — een heel informeel karakter.

Voor het museum van verstrekkende betekenis was de openstelling op 30 juni 1976 van het Raadhuis als nieuwe plaats van vestiging voor de Stichting Atlas van Stolk. Hiermee is een lang gekoesterde wens in vervulling gegaan om de 'Atlas' toegankelijk te maken voor een groter publiek, daar nu voor het eerst uit de onuitputtelijke verzamelingen exposities ter plaatse kunnen worden samengesteld. Een wellicht wat onderschatte moeilijkheid bleek al spoedig de edukatieve begeleiding, die in de tinnegieterij ruimtelijk al vanouds problematisch was, maar waarvoor nu ook in het Raadhuis nog niet direkt een goede oplossing uit de bus kwam. Het vormt een kwestie waar nog verder aandacht aan besteed moet worden, vooral in verband met het wat achterblijvende groepsbezoek aan de prenten- en tekeningenkollekties.

Overigens was 1976 als geheel het jaar van de grootste 'kijkdichtheid' uit de geschiedenis van het Historisch Museum. Wanneer de verhouding van de bezoekersaantallen der drie geopende vestigingen tot het totaal beschikbare tentoonstellingsoppervlak als graadmeter zou dienen, dan zou het museum met zijn meer dan 200.000 bezoekers, 'samengedromd' op ruim 1000 vierkante meter, helemaal alle eigen en plaatselijke records overtreffen. Natuurlijk mag zo'n getal nooit tot een zaligmakend criterium worden verheven, en nog minder zal men een pleidooi voor vertrossing van de musea op deze plaats mogen verwachten. Maar aan de andere kant verdient het toch wel aanbeveling om de onmiskenbare publieke belangstelling voor Delfshaven nader te analyseren en te pogen daar konklusies uit te trekken voor een verdere museale gedragslijn. In dat verband is het bijvoorbeeld niet zo voor de hand liggend om een publieksonderzoek tijdens tentoonstellingen te laten prevaleren, daar het in dat geval immers gaat om tijdelijke manifestaties, terwijl men vergeet na te gaan uit welke massa-psychologische bron de (voorlopig zeer konstante) bezoekersstroom naar Delfshaven opwelt. Wanneer men in aanmerking neemt dat het groepsbezoek aan Delfshaven met een kwantitatief zwaardere bezetting van de Edukatieve Dienst en een nog verbeterde accommodatie gemakkelijk verdubbeld zou kunnen worden, dan is dat ook zonder enigerlei enquête al een indicatie dat voor het Historisch Museum als 'soort' instelling de werkelijke en potentiële belangstelling een snel stijgende lijn vertoont. Dat maakt het des te betreurenswaardiger dat ook in 1976

de besluitvorming omtrent de restauratie van het Schielandshuis niet het stempel der voortvarendheid bezat dat in het algemeen als een Rotterdams handelsmerk mag gelden. Het is hier niet de plaats om op de oorzaken nader in te gaan — zij vertonen een zekere verscheidenheid, dat is onmiskenbaar — maar de gevolgen zijn wel een vrij langdurige leegstand van het oude gebouw, gepaard aan een voortschrijdend verval en een verhoogd gevaar voor vandalisme.

Wat de rechtgeaarde leden van een museumstaf zo mogelijk nog meer bedroeft is het door een vertraging van de restauratie noodzakelijkerwijs langer uitblijven van de herinrichting van het Schielandshuis, waardoor zeer belangrijke onderdelen van de kollektie, zoals de schilderijen, stilkamers, kostuums, meubels, penningen, archeologische objecten en vele andere voorwerpen te lang buiten de publieke aandacht blijven. Het totaalbeeld dat het publiek van het museum krijgt dreigt diensgevolge een volkomen eenzijdig karakter te gaan dragen. In het verleden heeft die gedwongen eenzijdigheid het museum bepaald geen goed gedaan — spijtig genoeg: het bezit namelijk op zijn specifieke gebied een van de rijkste en veelzijdigste verzamelingen van ons land.

Ondertussen heeft de museumstaf in afwachting van betere tijden in september 1976 het pand Eendrachtsweg 23 betrokken, dat na een grondige opknabbeurt van een deplorabel depot tot een redelijke kantooruimte werd. Slechts de kostuumverzameling bleef in dit gebouw achter, zodat met uitzondering van de schilderijen (tijdelijk in een bewaakte bunker ondergebracht), de gehele kollektie kwam te berusten in het depot, dat zelf weer — het lied kent geen eind! — plaats zal moeten maken voor woningbouw.

Eendrachtig door de Dienst Gemeentelijke Musea ondernomen pogingen om een passend alternatief te vinden voor de depotproblemen, zijn niet met succes bekroond.

Dat laatste kan men ook zeggen van het streven om in Delfshaven te komen tot de oprichting van nog een kleine dependance in de vorm van een destilleerderij in werking, voor welk doel destijds een complete inventaris uit Schiedam is overgenomen. Hoewel Delfshaven op dit gebied een grote traditie heeft, en de vestiging van een dergelijk bedrijf dus ook om die reden alleszins zinvol geweest zou zijn, is het niet gelukt de belastingtechnische hindernissen te nemen. Misschien wel een waarschuwing dat het museum zich voor het altijd dreigende virus der megalomanie dient te behoeden . . .

Toestand/uitbreiding verzameling

De tijdelijke ontruiming van het Schielandshuis heeft meegebracht dat een aantal museumvoorwerpen in depot moesten worden geborgen, een uitermate hachelijke onderneming, gezien de enorme hoeveelheid, kwetsbaarheid en diversiteit van het materiaal. Dat deze operatie tot een goed einde werd gebracht is in hoofdzaak te danken aan de manier waarop zij door de heer Ch. Thiels is gekoördineerd, daarbij onder meer gesteund door het sekretariaat, de dephouder en transporteur De Wit.

Bijna het gehele schilderijenbezit, meer dan zeshonderd stuks omvattend, is voor enkele jaren ondergebracht in een door de firma Gerlach ingerichte bunker, waar speciale rekken nodig waren om met de minst mogelijke ruimte het

grootst mogelijk effect te bereiken. Hoewel er enige moeilijkheden zijn geweest met de klimaatbeheersing, is dit euvel na korte tijd opgelost.

De restauratie van belangrijke schilderijen vond normale doorgang. Voor een deel gaat het hierbij om doeken en panelen die sinds tientallen jaren, soms meer dan een halve eeuw, in gemeentelijk bezit waren maar dikwijls in een dusdanige staat dat zij niet aan het publiek konden worden getoond. Dit laatste was bijvoorbeeld het geval met een kostbare serie van vier kolossale doeken uit het atelier van Elias van Nijmegen, die allereerst door konservering van totaal verval zijn gered om vervolgens (in verband met de financiering) stuk voor stuk te worden hersteld.

De Werkplaats tot Herstel van Antieke Textiel te Haarlem heeft zich ontfermd over twee enorme vlaggen afkomstig van het Rotterdamse schippersgilde en daterend uit het laatste kwart van de 18de eeuw, die in een erbarmelijke staat verkeerden. Door hun uitzonderlijke grootte (de langste is ongeveer zes meter) en interessante beschildering vormen deze vaandels cultuurhistorisch unieke documenten. In 1976 kon een begin worden gemaakt met een efficiëntere indeling van de kostuumafdeling, waardoor ruimte vrij kwam voor nieuwe kasten en stellingen. Hierdoor kan ook met de hoognodige registratie- en konserveringsarbeid bij deze belangrijke verzameling een hernieuwd begin worden gemaakt.

De heer H. van Hilten, die zich speciaal bezighoudt met de archeologische verzameling en majolica, heeft na een 'stage' bij het Bureau Oudheidkundig Onderzoek van de heer Hoek, vele restauraties onder handen genomen, niet in het minst van voorwerpen die als gevolg van de metro-aanleg voor den dag komen.

De heer B. Heinecke heeft in 1976 een begin gemaakt met wat waarschijnlijk het moeilijkste en ingewikkeldste karwei uit zijn carrière als houtrestaurateur zal blijken, namelijk het herstel van een laat-17e-eeuwse spiegel van Grinling Gibbons. Niet alleen gaat het bij deze restauratie om een uitermate fragiele en fijn gedetailleerde lijst, maar in een aantal gevallen moet de restaurateur in samenwerking met de konservator en eventueel andere deskundigen ook vrij ingrijpende beslissingen nemen met betrekking tot vroegere aangebrachte herstellingen, zodat ook de veelbesproken 'restauratie-ethiek' hier om de hoek komt kijken.

Bij de prentenrestauraties voor de Atlas van Stolk en het Historisch Museum is een grote verbetering tot stand gebracht, daar de heer Ligthoet nu zijn atelier heeft in hetzelfde gebouw waar ook de verzamelingen een plaats hebben gevonden. Dit betekent niet alleen een besparing in tijd en geld, maar ook een aanzienlijke vermindering van risico's, inherent aan ieder overbrengen van museumobjecten. Anderzijds is juist de prentenrestaurateur aanleiding om nog eens een pleidooi te houden voor een zoal niet onmiddellijk samenbrengen, dan toch wel een verbeterde coördinatie van restauratiewerkzaamheden binnen de verschillende musea. Evenals het goed zou zijn om over een centraal depot in de stad te beschikken, zou het ook zijn nut hebben om, in de directe omgeving daarvan, kennis en kunde te bundelen.

Een vervelend incident was, vlak voor de jaarwisseling, de diefstal van enige museumstukken. Vooral het feit dat daardoor een met bijzonder veel moeite verworven, zeer zeldzaam gouden horloge verdween, moet als een ernstig verlies voor de kollekties worden gezien. Het betrof een horloge van de 18e-eeuwse Rotterdamse instrumentmaker, uitvinder, bouwer van het eerste stoomgemaal en oprichter van het Bataafsch Genootschap, Steven Hogendijk.

Geschenken

Delfshaven gevelsteen, 1858	A. Poot Schiedam	gevahenhelm gedragen door Burg. Thomassen in 1974	Stadhuis, Rotterdam (overdracht)
lijmpotje, tabaksdoosje, resp. gietijzer en blik, 19e eeuw	Mevr. P.C. Grummel, Rotterdam	Taylorklavier, 1920 tegel met afb. Proveniers- kerk, 20ste eeuw	n.n.
17 snuisterijen en 'poppe- goed', vnl. glazen minia- turen en porselein	J. Lourens, Rotterdam	G.C. Verrer (amateur- schilder) Piet Heinsplein, ca. 1950	J.B. Pauwe, Rotterdam
Rotterdamse bodemvondsten vingerhoed, lakenloodje, flacondoop, schroefhals en gesp. 18de/19de eeuw	S. van de Graaf, Rotterdam	uniform van kamerheer in Buitengewone Dienst, ge- dragen door K.P. van de Mandele en uniform van de infanterie, begin 20ste eeuw	Mevr. K.P. van de Mandele
twee koperen legitimatie penningen brandweerploeg belasting- dienst	H. Timmerman, Rotterdam	blikken paraplu-bak, Jugend- stil, poppewiegje	B. Kolff, Amerongen
C. Bavelaar (1777—1831) 6 perspectivische knipwerkjes (kijkkastjes), majolicascherf	dr. W.H. van Seters, Amsterdam (legaat)	S. Cohen, sneldichter van Delfshaven gedicht over De Dubbele Palboom, 1976	H.C. Mekes
Steven Hoogendijk (1698—1788) gouden horloge	Fries Museum, Leeuwarden (ruiling)	dameschrijftafel, 19e eeuw	Mevr. M.G. Hussem-van der Leeuw, Driebergen (legaat)
Voorhaven 12, Rotterdam Westersingel 65, Rotterdam gevelsteen 'Denemarken' 2 glas-in-looddeuren betimmering, haardsteentjes, haardplaat, schouwpijlers, wandkast, 20 tegels, glas-in- loodraam en deuren	Gemeentewerken. R'dam (overdracht)	wandbordje met afb. Adriaanstichting, 1935 Delfts	H.J. Verwey, Rhoon
torenhaan	Provenierskerk, Rotterdam	kinderspeelgoed, w.o. poppe- kleertjes, miniatuurkeukengerei, knikkers, etc., ca. 1920	K. de Jong, Rotterdam
Jean van Dongen vader van kunstschilder Kees van Dongen, 1913, koperen plaquette	A. Dahmen, Rotterdam	perkament en loden doos Officieren-Sociëteit Rotterdam, 1855 proces-verbaal van opgraving, 1905 perkament en loden koker van nieuwe Sociëteit, 1912	n.n.
poëzie-album, griffeldoos, broodtrommeltje, broche en oorknopjes, eind 19e eeuw	Mej. I.B. Smael, Rotterdam	enige voorwerpen van de Rotterdamse Schutterij, zoals sabel, 1854 en dragon, vang- snoeren, menukaart van laatste schuttersmaaltijd, 1907	Ir. H. van Traa, Rotterdam
glazen asbak met afb. Gereformeerd Burgerwees- huis, 1971	Mevr. Van Ouwerkerk-de Gooyer, Rotterdam	drie pince-nezs, 19de eeuw (twee in etui)	A.B. Cronenburg, Rotterdam
corset, 2 badpakken, badtas, 40 knopen, 2 doosjes, zes gespen, 2 haarklemmen, ca. 1915	Mevr. H. Romijn, Rotterdam	poppewagen met beddegoed poppekleding, handwerkjes, popje in Zeeuwse klederdracht, twee brillen, een scheermes, 15 Rotterdamse ansichtkaarten	B. van der Loo, Rotterdam
militair zakboekje en paspoort van W. Caesar, resp. 1885 en 1892	A.W. Caesar, Rotterdam	ijzeren penningplaat met borstbeeld van Piet Heyn, 2de helft 19de eeuw	C. Rodenburg, Den Haag
voorzittershamer, medaille en andere bescheiden van de Vereeniging tot Bevorde- ring van Fabrieks- en Hand- werksnijverheid te Rotter- dam, 1861—1975	D. Ras (secr.) Rotterdam	doos opzetfiguren	G.A. Vooyo, Rotterdam
stereokijker van De Gruyter, zwart pak met hoge hoed ca. 1920	J.H. van Ommeren, Rotterdam	glasnegatief van Kratten- steeg, ca. 1900	E. van Dam, Rotterdam
'Schapeneiland', Bergseplas, Rotterdam mensenkopje ± 1720 schoudercherf vergietscherf	Jacques de Vos en Franklin van Vliet	kinderspeelgoed, pakhuis, 'laterna magica', 66 lan- taarnplaatjes	J. Hasper, Rotterdam
		stencilmachine, begin 20ste eeuw	M. de Bruin, Rotterdam
		draagpenning 'Nederlandse Slagersbond' en twee draag- medailles van Schutterij en Nederlandse Leeuw, gari- baldihoed (Stetson) in doos	Mej. J.J.E. Visser, Rotterdam

calligrafie en zilveren portretlijstje met haarwerk	J. Perdijk, Rotterdam
archiefkist met inhoud van 8randmeestersver. 'De Tromp' Delfshaven 1889	J. Borst, Rotterdam
bamboe wandelstok met priem	C.E.J.W. van 't Steen, Rotterdam
koperen lakstempel en twee ijzeren sleutels van Ned. Hervormde Gemeente Delfshaven	Kerkbestuur Nederlandse Hervormde Gemeente Delfshaven Rotterdam
gedenksteen uit kademuur Wilhelminakade, 1891, met perkament in loden en koperen koker	Havenbedrijf, Rotterdam
drie haken, w.o. patentaak gebruikt in haven	B. Ponsen, Rotterdam
noodverlichting, zgn. 'drijvertje', 2de W.O.	H.J. Verweijen, Rhooon
penning van de Nationale Tentoonstelling der Philatelistenclub, Rotterdam, 1920	Gemeentelijke Archiefdienst, Breda
twee zwartkanten schouder-versieringen, 19de eeuw witkanten kornetmuts, 1870	Mevr. J.J. van As, Rotterdam
pamfletten, documenten, staalkaarten etc. van verf-fabriek Sissingh te Rotterdam	J. van Gortel, Amsterdam
map met brieven, foto's, rekeningen, uitnodigingen etc. eind 19de begin 20ste eeuw	Mevr. L.L. van Tienhoven-Stahl, Rotterdam
houten gevelbord met wapen van Schieland, 19de eeuw	Hoogheemraadschap Schieland, Rotterdam
glas-in-loodramen, begin 20ste eeuw	St. Franciscus Gasthuis, Rotterdam
gereedschappen m.b.t. het havenbedrijf	Haven- en Vervoersschool dr. Stakenburg, Rotterdam
geborduurd landschapje in lijst	F. Weeda, Rotterdam
6 tinnen collecteschalen door Jan Druy (eind 18e eeuw) zilveren peper- en zoutstel door J.M. van Kempen, 1853	Kerkbestuur Hervormde Gemeente Delfshaven, Rotterdam
zwarte omslagdoeken, witkanten onderjurk en witkanten bolero, eind 19e eeuw	Mevr. J. Dubat, Montfavet, Frankrijk
koperen zegelstempel van het korps Schalisten te Rotterdam	Mr. J. Leopold, Lunteren
lantaarnplaatjes, ± 1900	P. Meyer, Barendrecht
2 medailles	C.G.F. Bosman-Nolte
smeedijzeren schepje	S. Koole, Rotterdam

Aankopen

A. Scheerboom, 1832—na 1880	Gezicht op de Leuvenhaven, ± 1860, olieverf op doek
	Glas met het wapen van Van Hogendorp-van Hofwegen, 1e helft 18e eeuw
	speelgoed bakkerswagentje met paard, begin 20ste eeuw
	tinnen kinderbekertje, ± 1700
Jan Druy, ± 1750—na 1835	tinnen collecteschaal
	oorkonde 12½-jarige ambtsvervulling burgemeester Zimmerman, 1918
	haardplaat, 1580, gietijzer
	sluitgewichtje, 18de eeuw, messing
J.L.M. Lauweriks	potloodtekening van molenbeker, ± 1900
Anthony Huys	zilveren strooilepel, 1769
	tabaksdoos, koper, 19de eeuw
Lieven Verschuier, 1623 — 1686	Staatster boven Rotterdam, 1681 paneel
	glas met voorstelling van touwslagerij, 18de eeuw, radgravure
Rudolph Sondag, 1726—1812	zilveren gildeschild, 1756
	miniatuur chiffonnière, 18de eeuw, eiken
	2 penningen 'Hierdoor tot Hoger', zilver
	zilveren vroedschapspenning, 1689

Langdurige bruiklenen aan het museum

inventaris van een Rotterdamse verffabriek uit 1894	Rijksmuseum voor Volkskunde "Het Nederlands Openluchtmuseum" Arnhem
gouden horloge van Cornelis Uyterweer (1705-1782)	Mr. J. Leopold, Lunteren
gezicht op Delfshaven met op de voorgrond haringbuizen, penschilderij ca 1730 door R. van Salm	Nederlandse Hervormde Gemeente Delfshaven, Rotterdam
verzameling van zestien gegraveerde 18de-eeuwse drinkglazen	M. Hudig, Rotterdam

Verliezen

In de nacht van 19 op 20 december werden uit het inmiddels beveiligde tijdelijke onderkomen aan de Eendrachtsweg de volgende voorwerpen ontvreemd:

- een gouden horloge door Steven Hoogendijk, 18de eeuw
- een gouden horloge, Engels fabricaat, 19de eeuw
- een halsketting van granaten, gezet in goud
- een zilveren Rotterdamse vroedschapspenning, 1689
- twee zilveren prijspenningen van het tekengenootschap 'Hierdoor tot Hoger', uitgereikt aan J. Tavenraat, begin 19de eeuw

twee Romeinse munten met keizersportretten, ca 150 na na chr.
 een goudgulden van graaf Willem IV, ca 1250

Een schoorsteenstuk, voorstellende Christus bij de bron, geschilderd door de friese schilder Willem Bartel van der Kooi (1768–1836), werd met de stichting 'Het Fries Museum' geruild voor een gouden horloge van de hand van de Rotterdamse uurwerkmaker Steven Hoogendijk (1697–1788)

Bruiklenen aan derden:

Stedelijk museum De Lakenhal, Leiden
 Museum Willet-Holthuysen, Amsterdam
 Frans Halsmuseum, Haarlem
 Toneelmuseum, Amsterdam
 Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland, Den Haag
 Fries Museum, Leeuwarden
 Waterschap IJsselmonde, Barendrecht
 Stad Gent, Gent
 Havenbedrijf Maas-Rijn, Rotterdam
 Stichting Kasteel van Rhoon, Rhoon
 Informatiecentrum 'Kralingen', Rotterdam
 College van Kerkvoogden Hervormde Gemeente Delfshaven, Rotterdam

Bruikleen tentoonstellingen:

Amsterdam	Toneelmuseum. 'Komt dat zien' 2 juni – 29 aug. '76 Rijksprentenkabinet. 'Centsprenten', 10 juli – 3 okt. '76
Apeldoorn	Nederlands Openluchtmuseum. 'Des gerusten lantmans', 15 april – 2 november '76
Dordrecht	Dordrechtse Museum en Museum van Gijn. 'Poppenspul en Schimmenspel', 11 dec. '76 – 31 jan. '77
's Gravenhage	Nederlands Letterkundig Museum. 'Brieven in beeld', 19 juni – 1 aug. '76
Den Helder	Helders Marinemuseum. 'Anderhalve eeuw Groot Noordhollandsch Kanaal'. Reizende tentoonstelling in Noord-Holland 1976.
Rotterdam	Museum Boymans-van Beuningen. 'Zout op tafel', 14 okt. – 28 nov. '76 Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam. 'Gerrit Groenewegen', 15 nov. '76 – 9 jan. '77
Utrecht	Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht. 'Recht en Slecht', 21 mei – 3 juli '76
Vlissingen	Stedelijk Museum. 'M.A. de Ruyter als mens', zomer '76
Voorburg	Stichting Museum Swaensteijn, 'Guillaume Groen van Prinsterer', 15 mei – 20 juni '76 'Bon appétit', 2 okt. – 21 nov. '76
Gent	Centrum voor Kunst en Cultuur. 'Eenheid en Scheiding in de Nederlanden 1555–1585', 9 sept. – 8 nov. '76
London	Victoria and Albert Museum. 'Daumier:

München	Euewitness of an epoch', 23 juni – 19 sept. '76 Alten und Neuen Schloss-Schleissheim. 'Kurfürst Max Emanuel', 2 juli – 3 okt. '76
Münster	Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte. 'Bilder nach Bildern', 21 mrt. – 21 mei '76
Philadelphia	Independence National Historical Park. 'The Dutch Republic in the days of John Adams', 22 okt. – 21 nov. '76 The New-York Historical Society, 9 dec. '76 – 9 jan. '77 North Carolina Museum of Art, 28 jan. – 27 febr. '77 The Art Institute of Chicago, 26 mrt. – 24 april '77
Wesel	Städtisches Museum – Stadtarchiv. 'Spielball der Mächte', 12 – 20 sept. '76

Atlas van Stolk

Geschenken

ca. 1945, 11 prentbriefkaarten op bevrijding	mevr. Köffler, Den Haag
geill. boek 19de eeuw G. van Sandwijk, Deugd en vreugd . . . uit het kinderleven, Leiden	A.M. Meyerman, Rotterdam
geill. boek 19de eeuw P. Beets, G. v. Sandwijk, De spring in 't veld, Leiden	A.M. Meyerman, Rotterdam
prenten en hs, 19de eeuw ca. 65 stuks nieuwjaars- en verjaardagswensen	Mevr. A.A. Bakker, Den Haag (door bemiddeling van Mus. Swaensteyn, Voorburg).
geill. boek 19de eeuw W.H. Barlett, H.G. van Kampen, Gezigten in Holland en België, Amsterdam	H.J. de Graaf, Velp
J.J. v. Spingelen, tekening 1906 Delfshaven	H. Ulrich, Rotterdam
geill. boek 20ste eeuw (L.J. Jordaan) A.M. de Jong, Amsterdam bij nacht	R. Schenk, Oud-Beyerland
geill. boek ca. 1945 T. van Tast, 1945 Ons land uit Lijden ontzet, Den Haag	Irene M.J. Nix, Z. Afrika
geill. boeken div. recente uitgaven	als bewijsexemplaren
tekeningen L.J. Jordaan 1885– ca. 2300 stuks: ontwerpen politieke pr.	L.J. Jordaan, Zelhem

Aankopen

periodiek 20ste eeuw	9 jrg. Notenkraaker (1927-35)
geill. boek	A. Delcroix, De beleefdheid in prenten, Brussel
geill. boek ca. 1900	Korp. Achilles, Aanleiding tot den Engelsch Transvaalschen oorlog, Den Haag
ca. 1930	affiche film Willem van Oranje
geill. boek ca. 1888	M.T.H. Perelaer, Het kamerlid Van Berkenstein in Nederlandsch-Indië, Leiden 2 dln (litho's naar Rappard)
anon. prent 1794	calligrafische zinneprint op overlijden burgemeester Hooft, Amsterdam
geill. pfl. 1691	S.J. Hartevelt, Waaragtig relaas van de overkomst van . . . William de Derde . . ., Amsterdam
pfl. met titelpr. door R. de Hooghe 1689	's Graavenhaage zegevierende . . . krooning van haare majesteyten Willem en Marie . . ., Den Haag
geill. boek 1844	Beschrijving der plegtigheden na het overlijden . . . koning Willem Fredewik . . ., Rotterdam
tekeningen J. Braaken-siek 1858-1940	21 stuks; ontwerpen politieke pr.
affiches	11 stuks PTT en NS
prenten	kollektie kinderprenten en historiepr. uit particulier bezit
tekening D. Bles 1821-1899	figuren in scheepskajuit
tekeningen L. Soenius 1883-1956	2 st. fruitstalletje; interieur
prenten div. prenten 18de eeuw	16 port. 2 st. gezichten Brazilië, str. Magellaan
geill. boek 18de eeuw	Vaderlandsche historie verkort, Amsterdam 1758
geill. boek 1517	C. Aurelius, Die cronycke van Hollandt . . ., Leiden 1517
prenten 19de eeuw	16 kinderprenten
geill. boeken	div. recente uitgaven

Bruiklenen van Atlas van Stolk aan derden:

Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Münster
Rijksmuseum voor volkskunde Het Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem
Stichting Museum Swaensteyn. Voorburg
Toneelmuseum, Amsterdam
Nederlandse Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, Den Haag
Victoria and Albert Museum, Londen e.a. Engelse musea
Stedelijk museum Vlissingen, Vlissingen
Bayer. Nationalmuseum, München
Rijksmuseum Amsterdam, Rijksprentenkabinet, Amsterdam
Städtisches Museum, Wesel

Centrum voor kunst en cultuur, Gent
Smithsonian Institution, Washington (reizende tentoonstelling)
Museum Boymans- van Beuningen, Rotterdam
Historisch Museum Moerman, Apeldoorn
Gemeentelijke archiefdienst, Rotterdam
Museum mr. Simon van Gijn, Dordrecht
Dordrechts Museum, Dordrecht

Tentoonstellingen

In de Dubbelde Palmboom werd een kleine tentoonstelling ingericht rond het fenomeen 'komeet', naar aanleiding van de aankoop van het schilderij 'Een staartster boven Rotterdam', door Lieven Verschuier. De tentoonstelling was te bezichtigen van 23 december 1976 tot 1 maart 1977.

In de Atlas van Stolk waren de volgende twee tentoonstellingen te zien:

30/6 - 10/10 Ooggetuigen
een representatieve keuze uit de verzamelingen van de Atlas van Stolk

16/10/76-23/1/77 Spelende kinderen
een keuze uit de prenten met betrekking tot spelende kinderen en kinderspelletjes door de eeuwen heen

Bezoekcijfers De Dubbelde Palmboom

Maand	1976	1975
januari	8.820	4.846
februari	9.927	3.831
maart	11.093	4.531
april	8.746	4.426
mei	10.738	3.330
juni	6.437	2.696
juli	7.270	3.205
augustus	7.691	2.817
september	7.583	10.462
oktober	10.872	12.132
november	7.921	11.346
december	6.279	9.632
totaal	103.377	73.254
	(waarvan 19.875 edukatief bege- leide bezoekers)	(waarvan 3.464 edukatief bege- leide bezoekers)

Atlas van Stolk

maand	1976	1975
januari		
februari		
maart		
april		
mei		
juni	opening 30 juni	
juli	2.586	
augustus	3.268	
september	2.645	
oktober	3.667	
november	2.426	
december	1.536	
totaal	16.128	

Zakkendragershuisje

maand	1976	1975
januari	5.797	2.764
februari	6.062	1.524
maart	9.030	2.109
april	7.852	1.607
mei	9.077	2.464
juni	5.706	1.775
juli	5.144	2.711
augustus	7.361	2.483
september	7.002	3.932
oktober	10.112	7.205
november	7.797	6.978
december	6.427	6.940
totaal	86.367	42.492

Bibliotheek

Het boekenbestand is met 205 exemplaren vergroot, waarvan vele door schenkingen van instellingen en particulieren. Een zeer belangrijke aanwinst was o.a. de 37-delige Thieme-Becker Künstler Lexikon (aankoop) en Het leven en bedrijf van den heer Michiel de Ruiter, door Gerard Brandt, Amsterdam 1687 (geschenk van B. van Wingerden, Ridderkerk).

Door de verhuizing naar de Eendrachtsweg kwam voor de bibliotheek een grotere ruimte beschikbaar, zodat het boekenbestand overzichtelijker gerangschikt kon worden.

Edukatieve Dienst

Groepsbezoeken

Zoals uit het staatje blijkt werd De Dubbelde Palmboom in 1976 bezocht door een groot aantal van de meest uiteenlopende soorten groepen. Naast de mogelijkheid van een zogenaamde algemene begeleiding werd in toenemende mate door de edukatieve dienst aangesloten bij speciale projecten, of werd zoveel mogelijk uitgegaan van de aard van de groep.

In de regel bestond een bezoek uit:

- een inleiding gevolgd door een rondleiding langs enkele afdelingen
- een spel aansluitend op de rondleiding
- een dia-klankbeeld als verwerking

Kleuters en onderbouw basisschool

Voor dese groepen was het thema: 'Oude ambachten'. Aan de scholen werd een voorbereidingspapier gezonden zodat op school een inleidende les gegeven kon worden. In het museum werden een aantal afdelingen met 'beroepen' bezocht. Via kinderliedjes werd het verband tussen taal en werk gelegd. Eén van de beroepen, de rarekiekman, werd nader behandeld met een voorstelling van op dia's overgebrachte lantaarnplaatjes. De verwerking vond plaats in het museum door het maken van een memory-spel over een aantal ambachten waarover in de rondleiding gesproken was. Het spel kon later op school worden nagespeeld.

Bovenbouw basisschool, brugklassen, laagste klassen Lager Beroeps Onderwijs

Hier was het thema: 'We bouwen een huis'. Het aksent werd gelegd op het bouwen van een huis, bouwvakkers en bouwtechnieken in het verleden. Hierbij werd gebruik gemaakt van de kollektie gereedschap. Vervolgens kwam de inrichting en versiering van een huis aan de orde; gevelstenen, tegels, kamerbehangsels, poppenhuis enz. Een dia-klankbeeld diende om vergelijkingen tussen het bouwen vroeger en nu te laten zien.

Buitengewoon en Voortgezet Buitengewoon Onderwijs

Ten behoeve van het buitengewoon onderwijs werd een speciaal programma vervaardigd waarbij het visuele aspekt benadrukt werd en grote aandacht werd besteed aan de taalvorming. Een aangepast spel werd samengesteld na overleg met het Pedologisch Instituut.

Kreativiteit

Om de relatie tussen de kollektie en de bezoekers te bevorderen bestaat de mogelijkheid tegels te glazuren en te bakken en gevelstenen van klei te vervaardigen.

Het onderwerp tegels werd behandeld in twee bezoeken.

Het eerste bezoek begon op de tegelafdeling. Gesproken werd over geschiedenis, functie en vorm van de tegels en de voorstellingen op tegels en tegeltableaus. Daarna werden tegels beschilderd met eigentijdse voorstellingen. Bij het tweede bezoek werd aan de hand van dia's verder ingegaan op functie en geschiedenis van de tegel. De verwerking vond plaats met een spel door het hele museum waarbij de tegelafdeling als uitgangspunt diende.

Bij de gevelstenenles (eveneens 2 bezoeken) werd gesproken over de gevelstenen in het museum en in Delfshavense huizen (dia's, wandeling, speurtocht) en werd in klei een

ontwerp gemaakt voor een eigentijdse gevelsteen, die leerlingen in hun eigen huis kunnen plaatsen, met motieven zoals beroep, hobby, woonplaats, naam enz.

Voor individuele bezoekers bestond de mogelijkheid zich op te geven voor een cursus bestaande uit een zestal bezoeken. Het onderwerp tegels werd dan zeer uitvoerig behandeld terwijl de cursisten tijdens de opeenvolgende bezoeken zelf een tegeltableau vervaardigden. Deze cursus werd een aantal malen herhaald.

Overige groepen

Voor groepen die regelmatig het museum bezochten werd het programma aangepast of werden bij voldoende belangstelling speciale programma's gemaakt. Zo werd bij groepen bejaarden het aksent gelegd op het Rotterdam van voor de tweede wereldoorlog. Amerikaanse toeristen werd een programma rond de Pelgrimvaders aangeboden; voor opleidingen tot verpleegkundigen, bejaardenverzorgsters e.d. bestond de mogelijkheid een programma te volgen rond het thema ziekenzorg in de loop der eeuwen; voor technische scholen, havenopleidingen e.d. stonden de Rotterdamse haven en bijbehorende ambachten centraal; Verenigingen van Huisvrouwen en Plattelandsvrouwen konden zich bezig houden met wonen en gezinsleven en zo waren er nog diverse mogelijkheden.

Cyclussen van bezoeken

De groepen die regelmatig het museum bezochten konden een cyclus volgen van 3 tot 6 bezoeken waarbij telkens enkele afdelingen bezocht werden. Na de pauze werd dan het betreffende thema uitgewerkt aan de hand van dia's. Onderwerpen waren bijvoorbeeld opgravingen in en om Rotterdam, tegels, grafische technieken (met bezoek aan de Atlas van Stolk), kind en speelgoed, de 18de eeuw.

Eigen gelegenheid

De edukatieve dienst was uiteraard niet in staat alle aanvragen voor persoonlijke begeleiding te honoreren. Zoveel als mogelijk was werd daarom in overleg met de begeleiders van de diverse groepen een programma voorbereid dat een bezoek op eigen gelegenheid mogelijk maakte, inclusief het doen van een museumspel, het volgen van een dia-klankbeeld en een bezoek aan de tinnegieterij van het Zakkendra-gershuisje en/of de Atlas van Stolk.

Skriptiebegeleiding

Omdat het onmogelijk is uitvoerig te antwoorden op alle aanvragen om materiaal voor skripties of spreekbeurten werd het aantal thema's waarover gegevens verstrekt kon worden uitgebreid. In overleg met de jeugdbibliotheek werden voor de verschillende onderwerpen boekenlijsten samengesteld.

Spellen

Voor bij gezins- of individueel bezoek van jongeren werd veel gebruik gemaakt van de museumpuzzels die mogelijkheden boden tot het volgen van diverse routes door het museum, of door oud-Delfshaven.

Losbladig materiaal

De belangstelling voor de losbladige informatie ten behoeve van de individuele bezoekers bleef groot. Over de volgende onderwerpen was een informatiepapier beschikbaar:

Groei tot wereldhaven
Het Costermanoproer
Kijken voor een duit

Glas

Het kuipersambacht
Kaat Mossel
De strijd tegen het vuur
Tin (ook in het Engels)
De Rotterdamse tegelindustrie
Rotterdams zilver

Dia-klankbeelden

Voor zowel individueel als groepsbezoek kon gebruik gemaakt worden van diverse dia-klankbeelden zoals:

De geschiedenis van Delfshaven
The Pilgrim Fathers (Engels gesproken tekst)
Bouwen, vroeger en nu
'de Rarekiek' (nieuwe versie)
Op de afdelingen werden korte series vertoond over glas-graveren, het molenaarsbedrijf en de Rotterdamse haven.

Overige activiteiten

In toenemende mate kreeg de edukatieve dienst te maken met het werk van de andere (Rotterdamse) musa en instellingen die raakvlakken hebben met het edukatieve werk in het museum De Dubbele Palmboom. Het verstrekken van gegevens ten dienste van projecten (wijken, scholen, bejaardentehuizen) of voor artikelen, nota's, programma's voor radio en televisie namen toe. Een aantal activiteiten werd georganiseerd in het eigen museum (muziek, ambachten) of in overleg met andere musea (project, paaspuzzel).

Door de edukatieve dienst begeleide groepen van 1 januari 1976 – 1 januari 1977

aard van de groep	aantal groepen	aantal personen
Kleuters	18	372
Basisonderwijs klas 1 t/m 3	169	1.706
Basisonderwijs klas 4 t/m 6	201	5.599
Buitengewoon Lager Onderwijs	53	854
Voortgezet Buitengewoon Onderwijs	44	714
M.A.V.O., H.A.V.O. e.d., brugklassen	68	1.989
M.A.V.O., H.A.V.O. e.d., 2de klas en hoger	47	1.100
Lager Beroepsonderwijs	111	2.531
Pedagogische Academies, Hoger Beroepsonderwijs, verpleegkundigen	53	1.053
Toeristen, huisvrouwen, Sociale Dienst	149	3.957
Totaal	913	19.875

Speelgoedbakkerswagentje, begin 20ste eeuw.

boven: A. Scheerboom (1832 - na 1880): *Gezicht op de Leuvehaven ± 1860*. beneden v.l.n.r.: R. Sondag: *Zilveren gildeschild, 1756*; Glas met het wapen van Van Hogendorp-van Hofwegen, 1e helft 18e eeuw; Glas met voorstelling van touwslagerij, 18e eeuw, radgravure

Jaarrekening 1976 Historisch Museum

Baten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Verkoop van eigen produkten	5.446,18	5.000,—	12.635,22
2. Exploitatie produkten van derden	240,34	—,—	4.830,01
3. Zakkendragershuisje	100.010,97	17.000,—	90.796,96
4. Exploitatie coffeeshop 'De Bonte Hondt'	27.006,85	10.000,—	44.589,33
5. Edukatieve Dienst	—,—	—,—	1.018,—
6. Zaalhuur	3.332,29	2.000,—	—,—
7. Diversen	69,99	200,—	—,—
8. Schenkingen t.b.v. uitbreiding verzameling	35,—	—,—	10.110,—
9. Diverse voorraden	·/. 2.316,80	—,—	—,—
Subtelling baten:	133.824,82	34.200,—	163.979,52
Nadelig saldo	564.076,36	858.879,—	1.187.450,41
	<u>697.901,18</u>	<u>893.079,—</u>	<u>1.351.429,93</u>

Lasten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Personeelskosten (zie Bureau D.P.F.)			
2. Verzameling	228.780,82	220.000,—	224.784,74
3. Exploitatie tentoonstellingen	14.895,17	25.000,—	7.900,45
4. Edukatieve Dienst	7.172,56	23.000,—	11.951,28
5. Huisvestingskosten	195.855,80	313.700,—	846.731,02
6. Beheerskosten	33.793,10	42.500,—	60.117,59
7. Produktiekosten	7.495,44	13.000,—	28.798,74
8. Kapitaalslasten	24.690,71	255.879,—	171.146,11
9. Verzameling 'Atlas van Stolk'	33.000,—	—,—	—,—
10. Uitgaven Zakkendragershuisje	67.676,47	—,—	—,—
11. 'De Dubbele Palmboom'	84.541,11	—,—	—,—
Totaal lasten:	<u>697.901,18</u>	<u>893.079,—</u>	<u>1.351.429,93</u>

Museum voor Land- en Volkenkunde

Algemeen

Als men terugblijkt op 1976, springen enkele gebeurtenissen in het oog waarvan mag worden aangenomen dat zij in zekere mate richtingbepalend zullen zijn voor de weg die het museum zal gaan volgen.

Deze gebeurtenissen zijn:

1. Het besluit dat de gemeenteraad op 18 maart nam waarbij burgemeester en wethouders werden gemachtigd namens de gemeente een overeenkomst met de Stichting Werkcentrum Internationale Solidariteit (WIS) aan te gaan,
2. de afronding van het proces van systematische organisatieontwikkeling en de voorlopige invoering van een nieuwe interne organisatie.

Een korte toelichting op beide punten is op zijn plaats in dit verslag.

ad 1. Door het besluit van de gemeenteraad werd de juridische basis gelegd onder de samenwerking met actieve basisgroepen in het Rijnmondgebied die reeds eerder in de vorm van projecten gestalte had gekregen. De raad besloot voorts tot het ter beschikking stellen van een krediet ter bestrijding van de lopende kosten van het WIS (inclusief die van twee centrumwerkers) en voteerde tevens de gelden die nodig waren om door interne verbouwingen van het aloude gebouw aan de Willemskade de ruimte te scheppen die nodig was om het WIS de gelegenheid te geven zijn intrek te nemen.

Begin april betrokken de centrumwerkers van het WIS de hun toegewezen ruimten en niet lange tijd daarna werd een aanvang gemaakt met de verbouwingen.

In het organisatorische vlak was de konsekventie van het genoemde raadsbesluit, dat vanaf april de koördinator van het WIS de vergaderingen van de museumstaf bijwoonde en dat een door de directeur aangewezen vertegenwoordiger steeds de gast was van de koördinatiegroep van het WIS. Vermeldingen verdient nog, dat aan het experiment van de samenwerking tussen de gemeente en het WIS ook de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO) een bijdrage leverde. Ten laste van een NCO-subsidie kon het WIS zeven veldwerkers aanstellen.

ad 2. Aan het eind van het eerste kwartaal van het verslagjaar waren de externe adviseurs van APO een heel eind gevorderd met de inventarisatie van de organisatorische en andere problemen waarmee het museum kampte. Zij legden hun bevindingen vast in een concept-rapport, waarvan iedere museummedewerker een exemplaar ontving. Aan de hand van de discussies over dat concept in de verschillende groepen van medewerkers stelden de adviseurs een definitieve versie van het rapport op, die zij bij brief van 22 juli 1976 aanboden aan de directie van de DGM. De belangrijkste conclusies van dit rapport waren:

1. de technische-huishoudelijke dienst dient te worden opgesplitst in een technische dienst en een bewakings/huishoudelijke dienst,
2. de stafvergadering zal niet meer uitsluitend bestaan uit

de directeur en de wetenschappelijke medewerkers, maar worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de segmenten waaruit het museum volgens een nieuw organisatie-schema was opgebouwd, onder leiding van de directeur.

3. de activiteiten waarmee het museum zich naar buiten manifesteert zullen zoveel mogelijk worden voorbereid en uitgevoerd met gebruikmaking van projectorganisatie.

Deze conclusies verkregen de instemming van nagenoeg het hele museum personeel en van de directie. Aan Burgemeester en Wethouders werd bij brief van de directie van de DGM van 31 december 1976 gevraagd de personeelsuitbreiding die uit de onder 1 genoemde conclusie voortvloeit alsmede een overbruggingsregeling voor het technisch personeel te willen toestaan. Vooruitlopend daarop kwam op 5 november de stafvergadering voor het eerst in nieuwe samenstelling bijeen.

Met het oog op de langdurige afwezigheid wegens ziekte werd mr. J.A. van Gorkom, hoofd van de sekretariaat afdeling Kunstzaken, door B. en W. met de waarneming van het directeurschap belast. Hij trad op 1 maart in functie.

Commissie van Advies

Aan het eind van het verslagjaar was de Commissie van Advies als volgt samengesteld: voorzitter: de heer drs. J. Riezenkamp, wethouder van Kunstzaken; leden uit de gemeenteraad: de heren M.F. Vinders en drs C.P. van Dijk; leden uit de burgerij: de heren prof. dr. J.C. Breman, M.C. Klijnen, C.P. Meulendijk Jr. en R.L. Welling. De vergaderingen van de Commissie van Advies worden bijgewoond door een waarnemer van de sekretarie afdeling Kunstzaken en drs Ch.E. van Blommestein, directeur Personeel en Financiën van de Dienst Gemeentelijke Musea. De heer A.J.C. Hoynck van Papendrecht is sekretaris.

Personeel

Mutaties

In dienst getreden:

1/3/76	de heer J.A. van Gorkom, waarnemend directeur, hoofdadministrateur (sk 270)
1/7/76	mevrouw Y.J.A. Cornelis-Merks, medewerkster edukatieve dienst, assistent A museum (sk 095)
1/9/76	de heer R. Cantero Fernandez, assistent depot, assistent A (sk 025)
1/10/76	de heer J. Noorduyn, suppoost, assistent A (sk 026)

Uitloopbevordering:

1/7/76	mevrouw J. van Bochove-Fontijne, assistente bibliotheek, van assistent museum (sk 065)

1/10/76 tot assistent A museum (sk 095)
mevrouw K. Blok-Olsen, sekretaresse, van
adjunkt-kommies (sk 095) tot eerste adjunkt-
kommies (sk 125)

Uit dienst getreden:

1/4/76 mevrouw M.H.J.J. Raaymakers-van Asten,
medewerkster edukatieve dienst, assistent A
museum (sk 095)

1/5/76 de heer A.J.L. Penders, assistent registrar,
assistent A museum (sk 095)

Met pensioen:

1/5/76 de heer I.J. Visser, restaurateur, assistent A
museum (sk 096)

Overgeplaatst:

19/1/76 de heer W.S.M. Lucas, technikus,
(sk 045)

25 jaar in gemeentedienst:

26/2/76 de heer P.H. van Paridon, assistent biblio-
theek en museum, edukatieve dienst

14/7/76 de heer P. van der Linden, eerste opzichter

Huisvesting

Mede naar aanleiding van de huisvesting van het WIS in het museumgebouw werden de voorgenomen verbouwingsplannen, op kleine onderdelen na, uitgevoerd: zes kleine kantoorruimten, een spelruimte voor schoolgroepen, een filmcabine, een kleine kantine.

Tevens werd de brandtrap doorgetrokken naar de derde verdieping en werd een nieuwe telefooncentrale geïnstalleerd. Aan het eind van het jaar waren nog niet uitgevoerd een nieuwe kleedruimte voor het personeel en een kantoorruimte voor het sekretariaat (ter vervanging van het zg. winkeltje). Een lift blijft nog steeds op de wensenlijst.

Op het depot in het pand Jamin werd een fotografisch atelier annex donkere kamer gebouwd.

Verskillende alternatieven voor toekomstige huisvesting van het depot elders in de stad werden uitvoerig onderzocht. Zij waren of niet geschikt (pand Adrianalaan) of reeds achterhaald (pand Houtlaan) of voorlopig buiten bereik (pand Boezemsingel).

Toestand /uitbreiding verzameling

Afrika

Toestand verzameling

Door de éénmansbezetting van de afdeling was het onvermijdelijk dat de activiteiten goeddeels stil kwamen te liggen toen het hoofd van de afdeling gedurende zeven maanden

met buitengewoon verlof was 'uitgeleend' aan de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ter vervulling van een adviesfunctie. Zijn afwezigheid viel in twee perioden: 1 maart-1 juni 1976 en 1 september tot einde van het jaar. Hiervan werden zes maanden buiten Europa doorgebracht.

Evenwel kon wanneer aanwezig en op afstand toch het een en ander worden geregeld en uitgevoerd ten behoeve van de afdeling.

De kollektie onderging als geheel geen bijzondere wijzigingen, wij was praktisch in haar geheel opgeslagen in het depot en daar toevertrouwd aan de depotbeheerder. Restauraties zijn niet uitgevoerd.

Door aankoop en schenking werd zij op bescheiden wijze uitgebreid. De aankopen pasten in het sinds enkele jaren gevoerde aankoopbeleid: concentratie op enkele voorbeeldkulturen, waarbij wordt voortgebouwd op aanwezige kernen in de kollektie.

Geschenken

Dogon, Mali	anonymus
13 skulpturen: houten maskers en beelden	

Het museum is om verschillende redenen dankbaar voor de schenking van deze Dogon-stukken. In de jaren vijftig zijn vanuit het museum, gestimuleerd door de Rotterdamse architect Herman Haan, al een paar studiereizen naar de Dogon gemaakt. De belangstelling voor de Dogon is sindsdien gebleven. Evenwel zijn goede Dogon-stukken zeldzaam en prijzig geworden dat die continue belangstelling in de verzamelactiviteit nauwelijks tot uitdrukking kon worden gebracht.

Tenslotte kan worden aangetekend dat de Dogon, als sedentaire landbouwende bewoners van de Sahel-zone een typische voorbeeldcultuur vormen in de zin van het gekoncentreerde verzamelbeleid, hierboven aangeduid.

Aankopen

Mali	een aantal gebruiksvoorwerpen der Dogon
------	---

De Dogon-aankopen vormen een ondersteuning van bovengenoemde schenking en zijn bedoeld om de museale waarde (bruikbaarheid) van de schenking te onderbouwen. Een en ander loopt vooruit op het plan om door vervollediging van de dokumentatie een grote komprehensieve Dogon-expositie voor te bereiden.

Voorts werden gedurende het verslagjaar als gevolg van een korrespondentie met een relatie te Mafeking (Botswana-land) de financiële middelen overgemaakt tot aanschaffing van een kollektie voorwerpen de Bosjesman-kultuur betreffende. Van de Bosjesman bezit het museum sinds de vorige eeuw een beperkte kollektie, die nu meer volledig en up-to-date kan worden gemaakt. De Bosjesman-kultuur kan gelden als het meest typische (tevens meest populaire) voorbeeld van een verzamel- en jagerskultuur. Deze aloude bestaanswijze is thans snel aan het verdwijnen, terwijl zij tot in de 19e eeuw grote delen van Oost- en Zuid-Afrika bestreek. De toegezegde voorwerpen zijn intussen nog niet ontvangen.

Beide verzamelactiviteiten effectueren het voor de Afrika-afdeling uitgestippelde verzamelbeleid.

Amerika

Toestand verzameling

Wegens tijdgebrek — tengevolge van drukke werkzaamheden als hoofd van de edukatieve afdeling (tot 1.9.1976) koördinator voor het samenwerkingsverband MLV/WIS en daarmee samenhangende activiteiten in- en buiten het museum (o.a. Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking) — kon onmogelijk voortgang gemaakt worden met de wetenschappelijke beschrijving.

Bruiklenen van derden

Nayarit West-Mexico
3 stuks precolumbiaans
aardewerk

W.H. Danker, Ierseke tot
wederopzegging

Bruiklenen aan derden

32 voorwerpen uit Noord-
Amerika, resp. Prairie- en
Noordwestkust-Indianen
aan: Haags Gemeentemu-
seum, Den Haag

t.b.v. de reizende tentoon-
stelling 'FAR WEST', vanaf
11.2.1976 tot 1.6. 1977

1 kotto-missie pop
aan: Stichting Twents-
Gelders Textielmuseum,
Enschede

t.b.v. de tentoonstelling 'Veel
over poppen' van 8.1.1976—
1.6.1977

Azië

Toestand verzameling

Er werd gewerkt aan een herindeling naar functie van de Japanse voorwerpen. Te summierere gegevens werden aangevuld in het afdelingsregister en de aanwezigheid van de voorwerpen werd gecontroleerd. De beschrijving van de oude en nieuwe aanwinsten werd voortgezet.

Geschenken

Japan
kort zwaard (wakizashi)
met schede

Legaat T.J. Janse, Bandung

Bruiklenen van derden

Japan
17 voorwerpen

Rijksmuseum voor Volkenkunde,
Leiden t.b.v. de tentoonstel-
ling 'Japanse prenten uit eigen
bezit'

Aankopen

India
5 schaduwpoppen uit Andhra
Predesh
12 schaduwpoppen uit Mysore

Tibet
dubbelbespannen houten trom,
ceremoniële vliegenkwast, zilveren
offerschaal, twee paar sierhangers
voor hoofdtooi

China

grote leeuw, voor optochten
18 ceramiek beeldjes uit de Volks-
republiek China

Bruiklenen aan derden

10 handpoppen met bij-
passende kleding en acces-
soires, China aan:
Edukatieve Sectie Bureau
Culturele Zaken, Utrecht

t.b.v. de tentoonstelling
'Spelenderwijs' 9.8.1976—
1.4. 1977

houten olifant en olifant
op wieltes, India aan:
Stichting Twents-Gelders
Textielmuseum, Enschede

t.b.v. de tentoonstelling
'Veel over poppen' 8.1.1976—
30.6.1976

Indonesië

Toestand verzameling

De verwerving van een aantal omvangrijke, samenhangende kollekties (o.a. kollektie 'tweedimensionale' religieuze kunst uit Bali; kollektie, die het leven van vissers uit Trengganu, West-Maleisië illustreert; kollektie doeken uit Indonesië) — stemt tot voldoening.

De administratief-museale verwerking gaat echter stapvoets, aangezien ook zoveel andere werkzaamheden tijd en aandacht vergen van de konservator. Met name de voorbereiding van de Trengganutentoonstelling en activiteiten met betrekking tot de samenwerking intern en het WIS waren tijdrovend.

Geschenken

Riouw
gedreven schaal, zilver-
legering

anonymus (legaat)

Midden-Java
ingelijste foto achter glas,
voorstellend 'Gezicht op
Borobudur' ca. 1930

anonymus

Noord-Bali
idem, voorstellend tempel
in Singaraja-stijl, ca. 1930

idem

Minahasa, Noord-Celebes
jasje van Europees model,
vervaardigd van geklopte
boombast ca. 1920

anonymus

Minahasa, Noord-Celebes
langwerpige, versierde doos
met deksel, van plantaardige
materialen

idem

Minangkabau, Sumatra
4 voortbrengselen van koper-
gietkunst, voorstellende
(samengestelde) miniatuur-
huisjes en een door een
buffel getrokken kar

M.J.C. Büchli, Rotterdam

West-Java een 'schilderij' van fijn houtsnijwerk, voorstel- lende een west-javaans dorp temidden van bomen	Mevrouw T. Jansen, Rotter- dam	6 schaduwpoppen (wayang kulit), Java aan: Edukatieve sectie Bureau Culturele Zaken, Utrecht	t.b.v. de tentoonstelling 'Spelender wijs' 9.8.1976- 1.4.1977
Java 3 aquarellen achter glas, met lokale onderwerpen	idem	een orkesttrom (kendang) en een slaghamer voor gong, Java aan: Stichting Setasan (Stichting Surinaamse Javanen), Rotterdam	t.b.v. een aantal opvoeringen 3.8.1976-30.9.1976
West-Java zwaard met schede	idem		
Sumba, Oost-Indonesië een geïkatte mannendoek	idem	een aantal kunstvoorwerpen en gebruiksvoorwerpen uit verschillende delen van Indo- nesië aan: Van Ghentkazerne, Rotter- dam	2.11.1976-10.11.1976
Cirebon, West-Java ijzeren tang waarmee de poppenspeler de lampepit van de wayanglamp af en toe bijtrekt	A. de Guéménéé, Parijs	een kris, Java aan: J. Timmer, Schoonhoven	t.b.v. een boekomslag
<i>Aankopen</i>			
Maleisië	9 pamorhoudende kogels		
Java	aantal voorbeelden van toepassing van hedendaagse batikkunst		
Lombok	kollektie leren schaduwpoppen met scherm		
Maleisië	een grote kollektie voorwerpen, die de samenleving illustreren van de Maleise vissers aan de oostkust van het schiereiland Malakka; re- sultaat van een verzamelreis in april 1976: houten bootversie- ringen: bangau, visgerei, huisraad, kookgerei, kleding, sieraden, rituele voorwerpen, speelgoed, muziek- instrumenten, alsmede een omvang- rijke verzameling Maleise schaduw- poppen. Voorts 5 geïkatte doeken, katoen uit Serawak.		
<i>Bruiklenen aan derden</i>			
een kollektie gebruiksvoor- werpen en voorwerpen het theater betreffend, Indonesië aan: Mr. Van Eyckschool, Rotter- dam	17.5.1976-7.6.1976		
een aantal schaduwpoppen (wayang kulit), Java aan: Mr. Van Eyckschool, Rotter- dam	2.6.1976-7.6.1976		
een kollektie afbeeldingen van mensen, Indonesië aan: Stichting Twents-Gelders Textielmuseum, Enschede	t.b.v. de tentoonstelling 'Veel over poppen' 8.1.1976- 30.6.1976		
<i>Islamitisch kultuurgebied</i>			
<i>Toestand verzameling</i>			
Achterstand in het registreren van aangekochte voorwerpen werd ingehaald. De identificatie van antieke Perzische textilia bleef bovendien voortgaan. Vanaf 11 oktober stagneerde de registratie door langdurige ziekte van de heer Sneevliet.			
<i>Geschenken</i>			
Perzië	zeer fraaie worteldoek uit de 19e eeuw		P.A. Kusters, Rotterdam
<i>Aankopen</i>			
Turkije	15 lederen schaduwpoppen		
Perzië	18 voorwerpen, betrekking hebbende op kaligrafie en boekbindkunst		
<i>Bruiklenen aan derden</i>			
antieke Perzische voor- werpen aan: Kasteel Van Rhoon			t.b.v. de tentoonstelling 'Islamitische Bouwkunst in Iran' 13.2.1976-7.3.1976
Marokkaanse en Turkse voorwerpen aan: Stichting Hulp aan Buiten- landse Werknemers, Rotter- dam			t.b.v. een stand in het HIC
<i>Oosterse munten</i>			
<i>Toestand verzameling</i>			
Het determineren van munten heeft grote stagnatie onder- vonden doordat er geen werkkamer meer ter beschikking werd gesteld door de AMRO-Bank. De vakbibliotheek is			

overgebracht naar het museum waar deze opnieuw gekatalogiseerd wordt.
In mei werden nieuwe en grotere vitrines in de muntengang aangebracht

Aankopen

Japan 44 zeldzame Japanse kopieën van Japanse munten uit de 17e en 18e eeuw

Bruiklenen aan derden

gouden koban, Japan aan: Rijksmuseum, Amsterdam t.b.v. een filmopname

Oceanië

Toestand verzameling

Het nieuwe registratieboek voor de afdeling Oceanië is inmiddels voltooid. Voor de Trobriand yamschuur werd een betere behuizing gevonden.

Geschenken

Asmat, West-Irian gevlochten vrouwen-gordel F.C. Heetman, Rotterdam

Bruiklenen aan derden

een aantal voorwerpen van schelpen vervaardigd; uit verschillende delen van Oceanië aan: t.b.v. de tentoonstelling 'een zee van schelpen' 5.6.1976—15.8.1976

Culturele Raad Noord-Holland, Grote Kerk, Westzaan

een geestenprauw: uramun, Asmat, West-Irian aan: Volkenkundig Museum 'Justinus van Nassau', Breda t.b.v. de tentoonstelling '70 jaar Asmat houtsnijkunst' 9.12.1976—1.8.1977

gebruiksvoorwerpen van de Dani, Balie, West-Irian aan: Christelijke Basisschool 'De Ark', Capelle a/d IJssel in het kader van een projekt 10.11.1976—15.12.1976

gebruiksvoorwerpen uit verschillende delen van Afrika aan: Culturele Raad Vlaardingen in expositiezaal 'Het Weeshuis' als aanvulling van een tentoonstelling over Afrikaanse kunst uit partikulier bezit 19.11.1976—5.12.1976

Tentoonstellingen

27.9.1975—13.6.1976 Onverklaarbaar bewoond 3 werkboeken 18, 63 en 25 pgg
verduidelijking van maatschappelijke tegenstellingen in India en Nederland n.a.v. het thema 'Wonen'.

18.10.1975—4.1.1976 Turkse Bruid Bruiskostuums uit verschillende delen van het Turkse platteland (kollektie Sabiha Tansug, Istanbul) boekje 23 pgg

20.2.1976—31.12.1976 Suriname, ver land dichtbij 1 werkboek 1 tijdschrift, 24 pgg 1 brochure voor het onderwijs

2.6.1976—27.9.1976 Japanse prenten uit eigen bezit boekje 32 pgg

16.8.1976—10.10.1976 In de ban van de Dogon Dogon-voorwerpen geschonken door anonymus hand-out

1.10.1976—10.10.1976 Verkooptentoonstelling 'Witte Paters' — —

5.11.1976 11.4.1976 Trengganu, Maleise vissers aan de Zuid-chinese zee — —

5.11.1976—heden Wie dit leest . . . hand-out

24.12.1976—16.4.1977 Het geheime Ogboni-genootschap. Edan-bronzen uit Zuid-west-Nigeria (overname Afrika Museum Berg en Dal) boekje 254 pgg (overname Afrika Museum, Berg en Dal).

Semi-permanent

24.7.1970—heden Buddhisme boekje 16 pgg

24.7.1970—3.1.1977 Hinduïsme, aangevuld met Yoga

23.12.1972—3.1.1977 Wajang en Gamelan

1.4.1974 Asmat, een koppen-snellerskultuur

Medewerking verleend aan:

permanent Presentatie van voorwerpen in paviljoen 9 op het Weena, Interreligio, Rotterdam

Bezoekcijfers

maand	1976	1975
januari	3.807	6.974
februari	4.953	3.547
maart	6.684	5.698
april	4.231	4.738
mei	4.497	4.258
juni	2.194	4.399
juli	3.846	4.497
augustus	3.653	3.109
september	3.023	3.093
oktober	6.302	4.847
november	3.604	4.342
december	3.019	3.718
totaal	49.813	53.220
	waarvan 8.893 edukatief bege- leide bezoekers	waarvan 9.205 edukatief bege- bezoekers

Bibliotheek

aantal leners intern: 254) totaal 905
aantal leners extern: 651)

aantal uitgeleende publikaties intern: 523) totaal 2016
aantal uitgeleende publikaties extern: 1493)

aantal schriftelijke aanvragen voor dokumentatie-
materiaal (boeken, folders, illustraties, fotokopieën,
enzovoorts): 257

aantal verstuurde postaanvragen (betreffende
leenaanvragen voor materiaal uit andere biblio-
theken): 48

N.B.

Uit een statistische steekproef bleek dat ruim 1/3 van het aantal externe bezoekers bestond uit scholieren. Het merendeel van de schriftelijke aanvragen was eveneens afkomstig van scholieren. Naast de schriftelijke aanvragen voor dokumentatiemateriaal waren er ook vele mondelinge en telefonische verzoeken. Deze verzoeken werden niet geregistreerd, maar met zekerheid kan gezegd worden, dat het aantal ervan groter was dan in 1975

Aanwinsten (boeken): 700

belangrijke aanwinsten waren:

1. Fotoalbum over Noord-Sumatra, 2 dln.
2. Fotoalbum over Indonesië (onder andere Alor, Makassar, Manokwari, Buitenzorg)
3. Album t.g.v. de Nederlandsch-Indische week van 21 t/m 27 October 1929 in het Hollandhuis, Brussel (geschenk)
4. Fotoalbum over het Idjen Plateau, ± 1917

5. Album met ansichtkaarten over Afrika (Congo, Duits-Oost-Afrika, Madagascar), ± 1904
6. Album met ansichtkaarten over Senegal, ± 1904
7. The Times atlas of China
8. François Valentijn's Oud- en Nieuw Oost-Indiën, 3 dln.

Abonnementen op periodieken (tijdschriften, jaarverslagen en andere seriewerken)

nieuwe abonnementen: 13

totaal per 31/12/1976: 479, waarvan 240 lopen, de overige afgesloten

Dokumentatie

De verzameling knipselmappen over aktuele onderwerpen werd regelmatig aangevuld en uitgebreid. Er werd een abonnement genomen op de knipselkrant KIT/knip van het Koninklijk Instituut voor de Tropen.

Met behulp van stagiaires werd de dokumentatie van tijdschriften voortgezet en tevens uitgebreid. Er werden 1550 foto's geregistreerd, waarvan een groot aantal over Afrika en Indonesië, en enkele over Noord-Afrika en Indianen. In november nam de directeur op advies van de museumstaf de beslissing de diatheek, die beheerd werd door de edukatieve dienst, te plaatsen onder de verantwoordelijkheid van de bibliotheekaresse. De uitwerking van een en ander zal plaatsvinden in 1977.

Diversen

Ten behoeve van scholieren werd het skriptieblad 'De Islam' samengesteld. Een bijbehorend totblad werd voorbereid en zal in 1977 verschijnen.

De bibliotheekfunktionarissen verzorgden een kleine tentoonstelling in de zogenaamde Muntengang, onder de titel 'Wie dit leest . . .', samengesteld uit handschriften, boekbanden en schrijfgerei uit eigen bezit.

Vakactiviteiten

De bibliotheek ontving twee stagiaires van de P.A. Tiele Academie te Den Haag, beide voor een periode van zes weken. Verder werd in november een aantal studenten van genoemde Academie ontvangen in het kader van een werkweek.

Edukatieve Dienst

Gedurende het verslagjaar werkten 2 stagiaires van de Sociale Akademie Rotterdam voor 4 dagen per week mee: Marian Hoorn tot en met juni 1976, Marian van der Poel vanaf 1 september 1976.

Jan Wijle, die als medewerker aan het projekt 'Onverklaarbaar bewoond?' tijdelijk aan de dienst was toegevoegd, beëindigde het dienstverband per augustus 1976.

Johannes Odé, eveneens medewerker aan het projekt 'On-

verklaarbaar bewoond'? verlangde zijn dienstverband om mee te werken aan het project 'Arbeid'.

Van 8 tot en met 29 november liepen 2 studenten van de 'Kopse Hof' stage om zich te oriënteren op het edukatieve werk.

In samenwerking met de andere musea en gemeentelijke instellingen

- werd van 20 tot en met 23 april de paasrallye gehouden.
- medewerking verleend aan de kinderboekenweek, die in het najaar werd gehouden.
- werd het project in samenwerking met de Bergse Plas MAVO in januari afgerond.
- werd vanaf mei gewerkt aan de opzet van het project 'De mens en zijn vrije tijd'.
- medewerking verleend aan een organisatieonderzoek.

Met de klubhuizen 'De Kameleon' in Rotterdam-Lombardije en 'De Boeg' in Rotterdam-Noord werd van september tot en met december meegewerkt aan een project: De vrouw in andere kulturen.

De edukatieve dienst verleende haar medewerking aan een project voor de lerarenopleiding Zuid-Holland.

De edukatieve dienst verleende eveneens haar medewerking aan een project over gastarbeid op de Caland Scholengemeenschap.

Vanaf januari tot en met februari werden samen met de konservator van het Islamitisch Kultuurgebied de mogelijkheden besproken van een tentoonstelling over 'de Hadj'.

In januari werd het project 'Suriname, ver land dichtbij' geëvalueerd. De afronding vond plaats in december.

De evaluatie van het project 'Onverklaarbaar bewoond?' werd afgerond in mei.

Vanaf deze maand wordt de edukatieve dienst in de staf vertegenwoordigd door 1 medewerk(st)er.

Van juni tot en met augustus werden samen met de konservatrice Indonesië de mogelijkheden besproken van een tentoonstelling over Maleisië.

Vanaf juni werd er in samenwerking met het Pedologisch Instituut besprekingen gevoerd over een nieuwe opzet voor het museumspel 'op bezoek bij'.

In juli begonnen de besprekingen over een nieuw project met als thema 'Arbeid'.

In augustus begonnen de besprekingen over een nieuw project over het tweede gebruik van afvalproductie in de Derde Wereld.

Een medewerkster vertegenwoordigde de afdeling vanaf september op een serie vergaderingen op de D.P.F. over de museumnota van de wethouder van Kunstzaken de heer drs. J. Riezenkamp.

Verder dient vermeld te worden dat de edukatieve dienst in de loop van dit jaar, samen met de wetenschappelijke staf gesproken heeft over:

- het aankoopbeleid
- het edukatief beleid van het Museum voor Land- en Volkenkunde in relatie tot het museumbeleid in het algemeen

dat Piet van Paridon en Roelie Breimer in samenwerking met het WIS zich bezig gehouden hebben met een aantal buiten-museale activiteiten in verband met het Suriname-project

dat vanaf dit jaar de edukatieve dienst samen met Rien van Genderen van het WIS de muurkrant in het trappenhuis samenstelt.

Het project 'Arbeid'

Geschiedenis:

Uit de evaluatie van het project 'Onverklaarbaar bewoond?' bleek dat een aantal leerkrachten de samenwerking met het museum wilden continueren in een nieuw project. Het onderwerp moest wel te maken hebben met werk, omdat volgens hen dat aansloot bij de toekomstige situatie van hun L.B.O.-leerlingen.

Doelstelling:

Enerzijds: de leerlingen laten denken en praten over situaties in de arbeidssfeer, waar zij nu, zelf of via thuis, mee te maken hebben, en waar zij in de toekomst zeker mee te maken zullen krijgen als werkende, werkloze of huisvrouw.
Anderzijds: het leggen van verbanden tussen de situaties in Derde-Wereldlanden (met als voorbeeld Tanzania) en rijke landen (Nederland), a.h.v. de arbeidssituatie hier en in Tanzania, teneinde de leerlingen een duidelijk beeld te laten krijgen van de internationale arbeidsverdeling.

In overleg met vijf leerkrachten zijn we gekomen tot een afperking van het thema 'arbeid' in vier deelonderwerpen:

- arbeid in relatie tot het gezin
- arbeid in relatie tot het inkomen
- arbeid in relatie tot het onderwijs
- arbeid in relatie tot werkloosheid

Werkwijze:

Het project is verdeeld over 2 jaar.

- Gedurende het eerste jaar worden de deelonderwerpen in kleine projecten uitgewerkt en op school uitgevoerd. Aan de uitwerking en uitvoering werken leden van de edukatieve dienst en leerkrachten gezamenlijk.

- In het tweede jaar wordt er naar aanleiding van de ervaringen van de groepen uit het eerste jaar een tentoonstelling opgebouwd in het museum en werkmateriaal voor op de scholen samengesteld.

Het project 'arbeid' is bestemd voor L.B.O.-leerlingen uit het derde leerjaar, met de mogelijkheid tot aanpassing aan de 2e en 4e klassen.

Het project 'arbeid' wordt mede gesubsidieerd door de N.C.O.

Het project 'Hoeveel is genoeg?'

Geschiedenis:

Aanleiding van dit project is de tentoonstelling: 'Een schoen —

een autoband' in het Lijnbaancentrum. Daarnaast bleek dat met uitwerking van deze uitstalling tweede gebruik in de derde wereld een zichtbare en tastbare verdere uitwerking zou behoren te komen van 'Onverklaarbaar bewoond?'.
Doelstelling:

Terwijl wij in het rijke westen met onze wegwerp-ekonomie in ons afval dreigen te stikken, is voor veel mensen in de derde wereld afval het laatste middel om in leven te blijven. Het museum wil met deze tentoonstelling informatie en documentatie geven aan groepen en instellingen die zich

met bewustwording van deze problematiek bezighouden, zowel hier als daar, in de derde wereld.

Doelgroep:

De tentoonstelling is bedoeld voor leerlingen vanaf 12 jaar. De edukatieve dienst heeft een werkmap samengesteld, waardoor het voor de onderwijskracht mogelijk is om zelf zijn groepen te begeleiden. Voor beide projecten geldt dat ze tijds- en arbeidsintensief zijn (zowel in de voorbereidings- als uitvoeringsfase). Dit heeft uiteraard consequenties ten aanzien van de lopende en nieuw te ontwikkelen activiteiten.

Chinese leeuw met kop van beschilderd papier en beweegbare onderdelen; lijf van gekleurde stukken kunstzijde

EDUKATIEVE DIENST

Aantal groepen per onderwerp in het museum	Reis naar Indië	Asmat	Wajang en Gamelan	Op bezoek	Film	Boedhisme	Edukatief werk	Onverklaarbaar bewoond	Museum oriëntatie	Suriname	Totaal
Januari	-	-	16-309	-	-	1-14	1-20	22-438	-	-	781
februari	1-17	-	5-98	15-364	2-70	-	-	29-591	-	15-370	1510
maart	-	-	-	28-591	6-116	-	-	31-752	-	55-1227	2686
april	-	1-25	-	13-218	2-66	1-45	-	22-457	-	14-326	1137
mei	-	-	2-34	15-350	3-135	-	-	16-309	-	17-468	1296
juni	-	-	-	3-70	1-42	-	-	8-147	-	2-49	308
juli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
augustus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
september	-	-	3-58	-	-	-	-	-	-	-	58
oktober	-	3-62	3-97	-	1-19	-	-	-	-	2-46	224
november	-	-	2-45	18-458	1-36	-	-	-	1-11	1-15	565
december	-	1-22	-	9-245	1-15	1-20	-	-	-	1-26	328
	(1) 17	(5) 109	(31) 641	(101) 2296	(17) 499	(3) 79	(1) 20	(128) 2694	(1) 11	(107) 2527	8893

De cijfers tussen haakjes zijn het aantal groepen

EDUKATIEVE DIENST

Aantallen groepen per categorie	B.O.	L.O.	B.L.O. L.O.M. zmok	MAVO/ HAVO	Verenigingen Instellingen	Vormings- centra Klubhuizen	Kleuters	V.B.O.	Beroepsond.	L.B.O.	V.W.O.	M.B.O. H.B.O. W.O.	Totaal													
januari	a. — b. —	8 —	201 —	1 4	26 109	— —	— 1	9 18	— —	16 —	290 —	— —	1 20	35 5	654 127											
februari	a. 3 b. —	45 —	19 —	454 —	2 —	35 —	8 —	159 —	— —	3 —	78 —	— —	— —	23 3	457 65	5 1345	64 65									
maart	a. — b. —	8 13	194 333	9 —	139 —	337 —	10 2	337 58	— —	2 —	33 —	— —	— —	60 13	1210 333	— —	1 1	24 27	90 29	1937 751						
april	a. — b. —	10 8	285 177	3 —	37 —	107 —	5 3	107 97	— —	— 2	— 28	— —	— —	10 4	192 85	— —	— —	— —	31 17	679 387						
mei	a. — b. —	28 —	756 —	5 —	90 —	105 —	2 —	105 —	5 —	93 —	— —	— —	— —	7 5	112 116	— —	— —	— —	47 6	1156 140						
juni	a. 1 b. —	4 —	6 —	161 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	7 —	143 —	— —	— —	— —	14 —	308 —						
juli	a. — b. —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —					
augustus	a. — b. —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —					
september	a. — b. —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —					
oktober	a. 1 b. —	22 —	1 —	40 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —					
november	a. 1 b. 1	11 25	19 1	481 36	1 —	22 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —					
december	a. 1 b. —	15 —	7 —	223 —	3 —	48 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —					
	(8)	122	(130)	3396	(23)	371	(36)	1018	(11)	200	(7)	139	(1)	18	(12)	175	(1)	24	(153)	3117	(5)	92	(7)	155	(394)	8827

a. = groepen van binnen Rotterdam

b. = groepen van buiten Rotterdam

EDUKATIEVE DIENST

Aktiviteiten in het museum (lezingen enz.)	Japan	Indonesië	Asmat	Eskimo's	Peru	Thailand	China	Totaal
januari	—	—	—	—	—	—	—	—
februari	1	—	—	—	—	—	—	1
maart	—	1	1	—	—	—	—	2
april	1	—	—	—	—	—	—	1
mei	—	—	—	1	—	—	—	1
juni	—	—	—	—	1	—	—	1
juli	—	—	—	—	—	—	—	—
augustus	—	—	—	—	—	—	—	—
september	—	—	—	—	—	1	—	1
oktober	1	—	—	1	—	1	—	3
november	—	1	1	3	—	—	1	6
december	—	—	1	—	—	1	—	2
totaal	3	2	3	5	1	3	1	18

Jagermasker.

Wordt in de grote stamrituelen zoals Sigi en Dama gebruikt met het doel, het contact tussen de levenden en de overledenen te verzekeren. (Dogon, Mali, West-Afrika)

Voetnoten bij: aantal groepen per onderwerp in het museum

Op bezoek bij.

Deze spelsituatie werd begeleid door 2 medewerkers. Dit museumspel is een vervolg op het spel 'Reis je mee naar . . . '.

Onverklaarbaar bewoond?

De begeleiding van dit onderwerp werd gedaan door 2 of 3 personen, naar gelang de grootte van de groep.

Wajang en Gamelan.

De begeleiding van dit onderwerp werd ook door 2 personen gedaan.

Diensten registratie, conservering en restauratie

Registratie

Dit jaar vond de beschrijving van 987 voorwerpen plaats. De dienst verwerkte dit aantal. Er bleef echter een achterstand in de beschrijving van enkele afdelingskollekties, dit zelfs ondanks het bestaan van het in 1975 ingevoerde systeem dat onbeschreven voorwerpen registreert.

De heer Penders, assistent van de dienst registratie, verliet vroeg dit jaar, per 1 mei 1976, het museum. De registratieprocedures van de oude kollekties behaalden daarom niet

het gewenste tempo. De registratie van de Japan-kollektie is ondanks tijdgebrek bevredigend op gang.

Gekwalificeerde hulp is bij het controleren van de kollekties onontbeerlijk en blijft een van de vurigste wensen. Vier uitzendkrachten hebben in successie, gedurende kortere of langere tijd het beschrijvingskaartenbestand van de museumkollektie aangezuiverd. Er zijn plannen om het beschrijvingskaartenbestand te vermenigvuldigen. Deze plannen zijn enerzijds geboren uit de zorg om een uniek dokumentatiesysteem te behoeden voor ongewenste eventualiteiten, anderzijds uit de wens om het voor meer museale doeleinden te kunnen gebruiken.

De onmisbare fotokopieermachine liet het afweten.

Konservering en restauratie

Voor de uitbreiding van het aantal weefselkasten bleek ook dit jaar geen geld te zijn. Het is daarom dat de textielen van de afdeling Afrika en enkele andere deel-kollekties nog steeds wachten om naar zulke kasten te worden overgebracht.

Omdat het middel schadelijk bleek te zijn, is het periodiek spuiten met insecticide dit jaar niet gedaan. Het onderzoek naar een verantwoord preparaat wordt in het Centraal Laboratorium voor onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschap te Amsterdam gedaan.

Het museum kocht een aantal bevochtigers. Er zijn plannen deze ten behoeve van de kollekties op het depot te plaatsen.

Ook voor de restauratieafdeling was het een kort jaar. De heer I.J. Visser, de restaurator, werd op 29 april 65 jaar. Het museum werd een vriendelijk en kundig man armer. Begin volgend jaar wordt zijn opvolger verwacht.

*Lederen figuren van het Turkse Karagöz schimmenspel.
De poppen zijn gemiddeld ± 15 cm lang, geperforeerd, veelkleurig en gedeeltelijk doorschijnend*

Baten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Verkoop eigen produkten	6.159,15	5.000,—	9.341,62
2. Exploitatie produkten van derden	7.530,71	—,—	627,—
3. Opbrengst edukatieve dienst	713,20	—,—	670,80
4. Exploitatie koffie-automaat	1.536,88	—,—	1.580,45
5. Huur en verwarming dienstwoning	1.525,50	1.500,—	1.593,—
6. Buitengewone ontvangsten	—,—	200,—	—,—
7. Schenkingen t.b.v. uitbreiding verzameling	2.000,—	—,—	—,—
8. Schade-uitkeringen t.b.v. uitbreiding verzameling	14.088,79	—,—	2.750,—
9. Diverse voorraden	./.	—,—	—,—
Subtelling baten:	<u>32.614,13</u>	<u>6.700,—</u>	<u>16.562,87</u>
Nadelig saldo	<u>573.236,04</u>	<u>688.297,—</u>	<u>623.768,90</u>
	<u>605.850,17</u>	<u>694.997,—</u>	<u>640.331,77</u>

Lasten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Personeelslasten (zie Bureau D.P.F.)			
2. Verzameling	134.898,13	131.600,—	139.066,07
3. Exploitatie tentoonstellingen	79.144,96	105.000,—	57.741,45
4. Edukatieve dienst	16.495,90	22.000,—	6.727,23
5. Huisvestingskosten	253.349,36	309.900,—	317.444,09
6. Beheerskosten	51.962,18	62.500,—	59.904,80
7. Produktiekosten	2.017,92	25.000,—	10.923,54
8. Kapitaalslasten	<u>67.981,72</u>	<u>38.997,—</u>	<u>48.524,59</u>
Totaal lasten:	<u>605.850,17</u>	<u>694.997,—</u>	<u>640.331,77</u>

Maritiem Museum 'Prins Hendrik'

Algemeen

Commissie van Advies

Aan het einde van het verslagjaar was de Commissie van Advies als volgt samengesteld: voorzitter: de heer drs. J. Riezenkamp, wethouder van Kunstzaken; leden: uit de Gemeenteraad: de heer ir. P.O. Vermeulen; uit de burgerij: de heren mr. A. Blussé van Oud-Alblas, C.H. van Dam, dr. ir. J.M. Dirkzwager, mr. G.Ch. Kok, D.L.H. Smit en dr. J. Verseput.
De heer mr. H.C.G.L. Polak, lid van de Gemeenteraad en lid van deze Commissie, heeft op 15 juli als raadslid bedankt i.v.m. zijn benoeming tot lid van de Eerste Kamer. De vergaderingen van de Commissie van Advies worden bijgewoond door een waarnemer van de sekretarie afdeling Kunstzaken en de heer drs. Ch.E. van Blommestein, directeur Personeel en Financiën van de Dienst Gemeentelijke Musea. De heer A.J.C. Hoyneck van Papendrecht is sekretaris.

Personeel

Op 13 oktober 1976 vonden verkiezingen plaats voor de te formeren dienstcommissie voor het Maritiem Museum 'Prins Hendrik', die op 17 november werd geïnstalleerd. Zitting in deze commissie (die wordt voorgezeten door de directrice van het museum) kregen de heren B. Peeters, J. van Persie en E. A. de Vries voor het niet georganiseerde personeel en de heren A. de Boer en P.A.M. Richel voor het georganiseerde personeel.

Op 10 december vierde de heer J. Wielard zijn 25-jarig dienstjubileum.

Mutaties

In dienst getreden:

- 1/1/76 de heer P. van Velzen, suppoost, assistent A (sk 025)
15/1/76 de heer I. Kruithof, technicus, (sk 045)

Uitloopbevordering:

- 1/7/76 de heer P.A.M. Richel, restaurateur prentkunst, van assistent B museum (sk 125) tot kommissie (sk 140)

Uit dienst getreden:

- 1/2/76 de heer A.T. van Ringelsteyn, hoofd huishoudelijke dienst, assistent B museum (sk 126)
1/9/76 mevrouw G. Strookappe-Nuis, sekretaress, kantoorbediende (sk 065)

Interne overplaatsing:

- 1/3/76 de heer R. Kervezee, timmerman, assistent B (sk 045) (rektifikatie met betrekking tot het jaarverslag 1975)

Huisvesting

Het onderhoud van het gebouw vond op normale wijze voortgang. De daklijst aan de voorzijde van het gebouw, waarboven een bronden voorstelling van een schip is aangebracht, bleek verteerd te zijn en vormde een gevaar voor het passerende publiek. Brokken beton vielen naar beneden; het gevar werd nog vergroot doordat de zware najaarsstromen het bronzen scheepsmodel deden wankelen. Op zeer korte termijn is deze daklijst hersteld. De problemen in verband met de huisvesting van het hulpdepot in het voormalige pand van Jamin aan de Hugo de Grootstraat vereisen dringend en snel een oplossing met het oog op de spoedige afbraak van dat pand.

In 1976 werd de eerste fase voltooid van de vervanging van de reeds lang in het museum aanwezige vitrines met houten voet door aluminium vitrines van de firma Heinrich Hahn te Frankfurt a/Main. Deze eerste fase omvatte elf vitrines van verschillende formaten. In de vitrines zijn voorzieningen ingebouwd, die het mogelijk maken in de toekomst een bovenverlichting aan te brengen. Het hanteren van de kwetsbare modellen van met name de vierkant-getuigde zeilschepen wordt met deze vitrines aanzienlijk vereenvoudigd.

Toestand/uitbreiding verzameling

Het onderhoud der verzameling vond regelmatig voortgang.

Geschenken

een verzilverd waterlijn- Burgemeester van Rotterdam model van de cutter-zuiger 'Slidrecht 31', gebouwd in 1976 voor de Adriaan Volker Bagger Mij BV te Rotterdam.

Een reclameplaat met boven- F.H.J. Kooke, Rotterdam aan opschrift '1910 . . . De geschiedenis van de 'Triton' . . . tot heden'. Midden de afbeelding van het s.s. 'Prins Hendrik' onder Nederlandse vlag. Met opschrift: '1910 Salonboot De Prins Hendrik 1948'. Links het schip na de verbouwing tot Rijsleepboot onder Zwitserse vlag. Met onderschrift: '1948 Rijsleper Rudolph Gelpke 1968'. Rechts het schip, na opnieuw verbouwd te zijn, onder Zwitserse vlag. Met onderschrift: '1969

Passagiersschip De Triton
19...'.
Gedrukt te Arnhem naar
ontwerp van H. Döhne
te Oss.

Een reproductie op metaal
van een gravure door
H. Spilman naar A. de Haan,
1744, voorstellend de
Grote Kerk en de Korenbeurs
te Rotterdam.
Uit 'Het Verheerlijkt Neder-
land', uitgegeven te
Amsterdam bij I. Tirion,
1745.

De viermastbark 'Drie
Gezusters' van Werken-
dam, zeemansmodel in
vitrine met beschilderde
achterwand. Door mid-
del van een veermotor-
tje kan de stampende
beweging van het schip
worden nagebootst.
Het model werd in 1895
vervaardigd door de vader
van de schenkster. Het
schip kon niet nader worden
geïdentificeerd.

Een houten voorzitters-
hamer met zilver beslag,
door het personeel van
de Droogdok Mij 'Tand-
jong Priok' op 12 mei
1916 aangeboden aan
J.V. Wierdsma ter gele-
genheid van zijn 25-jarig
jubileum als commissaris
van deze maat-
schappij. Met bijbeho-
rende doos.

Een gedrukte kaart
van Java, schaal
1:1.000.000, uitgegeven
te 's-Gravenhage in
1912 door het Minis-
terie van Marine, Afd.
Hydrografie. Bijgewerkt
tot 1918.

Vier foto's, voorstel-
lende een sluis in aan-
bouw, een jachtje aan
een kade, een binnens-
chip voor een sluis
liggend en een binnens-
chip in een vaart. Uit
omstreeks 1900.

Een houten drukker
van een kraanbalk in
de vorm van een satyr,

Rocka Reprografie BV,
Rotterdam

Mevr. E. Verbeek-Rijkers,
Rotterdam

Mevr. A.W. Stahl-Rypperda
Wierdsma, Aerdenhout

Mevr. V. Smit-Briedé,
Amsterdam

C. Roodenburg, 's-Gravenhage

Stichting 'Oudheidkamer',
Hellevoetsluis

gevonden in het Goerese
Gat en afkomstig van een
middelgroot 17e eeuws
oorlogs- of koopvaardij-
schip.

Gebeeldhouwde steunen
als deze bevonden
zich aan weerszijden
van de steven tegen de
scheepshuid. Zij steun-
den de op het bakdek
rustende balken, waar-
aan de ankers waren
opgehangen.

Eenentwintig prentbrief-
kaarten van marine-
schepen uit omstreeks 1900.

Vier knopen, behoord
hebbend tot de rok van het
uniform, gedragen door
de leden van de K.N.Y.C.
te Rotterdam.

Een embleem, losge-
hakt uit de schoorsteen
van het Amerikaanse s.s.
'Hope', in 1944 gebouwd
bij de Sun Shipbuilding
& Drydock Co. te Chester,
Panama als het vracht-
schip 'Marine Walrus' en
in 1944 verbouwd tot het
hospitaalschip 'Conso-
lation'. In 1960 werd het
schip herdoopt in 'Hope'
en in 1975 voor sloop
verkocht.

Een kopie van de tuig-
tekening van de 'Kanrin
Maru' (ex 'Japan').
Met bijbehorende artikel
over de ontdekking van
deze tekening in januari 1973.

Een aardewerk mok, ge-
merkt 'Sphinx-Maastricht'
en de letters Vlaardingen
'K.M.', en twee wit
geëmailleerde borden,
voor de tweede wereld-
oorlog in gebruik ge-
weest bij de Kon. Marine als
standaard kommaliewant
bij de manschappen.

H. Slevogt
Een aquarel, gesigneerd
en gedateerd Libau,
oktober 1853, voor-
stellende een Nederlandse
schoenerbark.

M. Vliegthart, Krimpen
a.d. Lek

Mevr. A.M. Crone-Gunning,
Onex (Zw.)

Andy International, Port
Brownsville, Texas U.S.A.

Japan-Netherlands Institute,
Tokio.

H.L.H. van Baars, Vlaardingen

Firma A. Hoogendijk Jzn.,
Vlaardingen

Met onderschrift: 'Takel-
risz einer Schoonerbark
von 140 Last Roggen'.

H. Slevogt
Een pentekening, ge-
signeerd en gedateerd Libau
1853, met langsdoorsnede,
halfdek-gezicht en zijaan-
zicht van een schoener-
bark.
Met onderschrift: 'Schooner-
bark v. 140 L. Roggen'.

Anoniem
Twee portretten, pastel
op perkament, ongesigneerd
voorstellende kapitein
Eilert H. Bergman (geb.
1802) en zijn echtgenote
Wiepke Tevis.
Kapitein Bergman was
gezagvoerder op verschillende
schepen van de rederij A.
van Hoboken en Zonen te
Rotterdam. Zijn laatste
schip was het fregat
'Amboina'. Na 1851 komt
kapitein Bergman's naam
niet meer voor onder de
leden van het College
Zeemanshoop.

Een sextant, gemerkt
'Troughton London',
vervaardigd uit messing
en voorzien van nonius
met loupe en 7 filters.
Waarschijnlijk vervaar-
digd voor 1826.

Aankopen

E. Koster
(1817-1892)

Tekening in potlood, ongesigneerd,
gemerkt '24 julij 1848 de Doggers-
bank', voorstellend het fregat 'Dog-
gersbank' in een haven.
Het schip is gezien rechts van achter
op de spiegel. De zeilen zijn afge-
nomen.

C. Koppenol
(1865-1946)

Tekening in gekleurd krijt, gesig-
neerd en gedateerd 'R'dam 1903',
voorstellend het lossen van een
sleperswagen op een kade.
Aan de kade enkele binnenschepen.

L.F.H. Apol
(1850-1936)

Aquarel, gesigneerd, voorstellend de
poolschoener 'Willem Barents' in
de Noordelijke IJszee tijdens de
derde poolreis in 1880.

H. Bosboom
(1920-)

Aquarel, gesigneerd, voorstellend
een overslag in de Waalhaven te
Rotterdam.

H. Bosboom

Aquarel, gesigneerd, voorstellend
het s.s. 'Nieuw Amsterdam' aan
de Wilhelminakade te Rotterdam.

L.F.H. Apol

Gouache, gesigneerd, voorstellend
een rotskust in de Noordelijke
IJszee.
Op de derde poolreis van de 'Willem
Barents' van Apol aan boord.

H. Liebe

Gouache, gesigneerd, voorstellend
vissersschepen in de haven van
Stellendam.

Anoniem

Schilderij op papier, olieverf over
potlood, voorstellend een gezicht
aan dek tussen grote mast en fokke-
mast aan boord van een oorlogs-
schip.
Uit de 19e eeuw.

Anoniem

Schilderij op doek, voorstellend
het s.s. 'Amstel'. Het schip werd
in 1901 gebouwd bij de Ned.
Scheepsbouw Mij te Amsterdam
voor de Stoomvaart Mij Amstel
aldaar. In 1912 is het schip, varende
van Melilla (Spaans Marokko)
naar Hamburg in zwaar weer ge-
strand ter hoogte van Safi en
wark geslagen.

G. van Keuken
(werkz. Amsterdam
1704-1726)

Manuscriptkaart, gesigneerd en
gedateerd 1716, getiteld: 'Het
Noorderdeel van de Noord Zee
seer Dienstig voor de Oost Indiese
Kruijssers'.
Kaart van de noordelijke Noordzee
met een deel van de kust van Noord-
wegen, de noordkust van Schot-
land en Ierland en een deel van de
zuidkust van IJsland. Met aange-
geven route tussen Noorwegen
en Schotland, noordelijk van de
Shetlands tot N.W. Ierland.
'Oost Indiese Kruijssers': de
normale route van de retourvloot
uit Indië ging benoorden Engeland.
Uit Nederland werden oorlogs-
schepen of soms Compagnies-
schepen uitgezonden om bij
Schotland op de retourvloot
te kruisen, hetzij met victualie
omdat de retourvloot geen Engel-
se of andere havens mocht aan-
doen, hetzij om het overladen
van een deel van de lading in
particuliere schepen te voorkomen.

G. van Keulen

Manuscriptkaart, gesigneerd, ge-
titeld: 'Afteekeningh Van de
Noord Occiaen Strecken van
Tessel agter Jrland Om tot Aen
de bancq Van Terra Neuf Seer
dienstigh Voor de Westindise
Scheep Vaardt'.

- Kaart van de noordelijke Atlantische Oceaan en de Noordzee en van het Kanaal met een deel van de westkust van Frankrijk, Nederland en Noorwegen, geheel Engeland, een deel van de zuidkust van IJsland, van N.O. Canada en de banken bij New Foundland.
- G. van Keulen
Manuscriptkaart, gesigineerd, getiteld: 'Het Naauw van de Middellandsche Zee off de Straat Van Gibraltar In 't Groot'.
Kaart van de Straat van Gibraltar met de Spaanse kust van Kaap Trafalgar tot Gibraltar en de Afrikaanse kust van Kaap Spartel tot Ceuta.
- Manuscriptkaart, getiteld: 'Navigation entre Rotterdam et la Mer. Carte de la Nouvelle Meuse et du Scheur indiquant les travaux en exécution pour l'amélioration de la rivière entre Rotterdam et la Mer'. Schaal 1:25.000.
- Kaart van de Nieuwe Maas van Krimpen tot Hoek van Holland en van de Oude Maas van af Oud Beijerland. Met opgeplakt label met tekst: 'Exposition internationale des Industries Maritimes et Fluviales. Envoi de l'Institut Royal des Ingénieurs à la Haye. Offert par M.P. Caland, Président de l'Institut'.
- J.C. Heneman
Jhr. C.A. van Sypesteijn (1823-1892)
Gedrukte 'Kaart van de Kolonie Suriname, een gedeelte van Guyana, Nederlandsche Bezitting op het vasteland van Zuid-Amerika', uitgegeven in 1784 door J.C. Heneman en verbeterd door Jhr. C.A. van Sypesteijn, 1849. Gedrukt bij het Topografisch Bureau van het Ministerie van Oorlog, 1850 en uitgegeven bij de Gebr. van Cleef, Amsterdam. Op vier bladen.
- Rivierenkaart van Nederland op 125 bladen en met 30 folio dieptepeilingen, 1873-1914 uitgegeven door de Topografische Dienst voor Rijkswaterstaat.
- Verzamelatlas met 48 kaarten van Duitsland, de Nederlanden, Frankrijk en Italië van Mercator, Willem Jansz. Blaeu, Joh. Janssonius, Jodocus en Henricus Hondius, Claes Jansz. Visscher, e.a. Met bijgebonden vier afbeeldingen van belegeringen van steden en gezicht op de forten van Malta. Het merendeel der kaarten is ongedateerd, de gedateerde tussen 1616 en 1634; die van de afbeeldingen zijn gedateerd 1638.
- Giovanni Pagnini
2e helft 18e eeuw
Manuscript, getiteld; 'Trattato Della Sfera et Introduzione Alla Navigazione'.
Verhandeling over de zeevaartkunde in twee boeken.
- Journal, manuscript, gehouden aan boord van Zr. Ms. Fregat 'Prins van Oranje', kapt. D. Bijl de Vroe, op reis naar West-Indië en Noord-Amerika, 8 november 1851-19 juni 1852.
- Extrakt-journaal, manuscript, gehouden aan boord van Zr. Ms. korvet 'Prins Maurits der Nederlanden', kapt. H. Kemper, op oefenreis op de Atlantische Oceaan en de Caraïbische Zee, 19 december 1861-22 mei 1862. Hierachter een journaal, manuscript, gehouden aan boord van Zr. Ms. fregat 'Prins Alexander', kapt. M. Cazaux van Staphorst, op een reis naar Batavia, 15 januari - 4 juli 1863, alwaar het schip bestemd was te dienen als wachtschip.
- Journal, manuscript, gehouden aan boord van het Nederlandse bark-schip 'Freihandel', kapt. A. Arkema, op reis van Bremerhaven naar St. Vincent, Kaap Verdische Eilanden, 22 juni - 17 september 1886 en daarna naar New Orleans en terug naar Bremerhaven (tot 29 december 1886).
- Gedrukt veilingbiljet voor de verkoop van 'Een Extraordinair Welgestoffeert Walvis-Vangers Gereetschap', afkomstig van de walvisvaarder 'De Vrouw Francisca en Elisabeth' van de reder Willem Harnay, op 9 november 1767 te Amsterdam.
Uitgegeven te Amsterdam bij Anthony van Rijschooten.
- Gedrukt veilingbiljet voor de verkoop van 'een Extra Welbezijlt en Sterk Gebouwd Tjalk-Schip' genaamd De Jonge Mie', op 3 oktober 1803 te Amsterdam; Uitgegeven te Amsterdam bij Andries van Rijschooten.
- Gedrukt veilingbiljet voor de verkoop van 'een Extraordinair Welbezeild Pontschip', op 28 september 1807 te Amsterdam.

E. Rensburg
(1872-1956)

Uitgegeven te Amsterdam bij A.
van Rijschooten & Comp.

Lithografie, gesigeneerd en geda-
teerd 1915, voorstellend de vismarkt
bij de Leuvehaven te Rotterdam.

Model van een Nederlands spiegel-
jacht, gedateerd 1776. Een belang-
rijk deel van het tuig is nog aanwe-
zig.

Model, schaal 1:10, van het 23 meter
spantenschip van Zwammerdam,
vervaardigd in de werkplaats van
het museum.

Model, schaal 1:10, van de 10,5
meter boomstamkano met ver-
hoogde boordrand van Zwammer-
dam, vervaardigd in de werkplaats
van het museum.

Halfmodel, schaal 1:18, in
vitrine, van het vrachts.s. 'Amstel',
in 1901 gebouwd bij de Ned.
Scheepsbouw Mij te Amsterdam
voor de Stoomvaart Mij Amstel
aldaar en in 1912 wrak geslagen.

Standaardkompas, gebruikt als
stuurkompas op een klein zeil-
schip.

Geelkoperen nachthuis en kompas-
kap, aan s.b. zijde verlicht door
middel van een olielamp. De
kompasketel staat op een houten
voet en is gemerkt: 'Kelvin Bottom-
ley & Baird Ltd. Glasgow London
Basingstoke. Compass no. 04684'.
Op de kompasvoet een koperen
plaatje met tekst: 'Kelvin &
Hughes Ltd. Made in Great Britain
Type Cabquo B Serial no. 738'.
De kompasvoet lijkt van latere
datum dan de kompasketel.
Uit de 19e eeuw.

Scheepskompas (vloeistofkompas),
cardanisch opgehangen in houten
kist met deksel.
Uit de 19e eeuw.

Sextant, gemerkt 'Carpenter &
Westley, 21 Regent Street London',
vervaardigd uit rood koper en mes-
sing en voorzien van een nonius
met loupe en 7 filters. Bij het
instrument behoren drie oculaires.
Het geheel in een houten kist
met deksel, aan de binnenzijde
voorzien van een etiket met tekst:
'Henry Hughes & Son, Marine
opticians 59 Fenchurch Street,
London'.
Uit de 19e eeuw.

Driedelige zeekijker, gemerkt:
'Crichton London. Made for
W. & E. Seagrove, Portsea'.
Uit de 19e eeuw.

Typon luchtfluit, afkomstig van
het Panamese m.s. 'Pegase', in
1952 gebouwd als 'Nossi Be' voor
de passagiersdienst tussen Frank-
rijk en Madagascar en in 1975
gesloopt.

Houten stuurrad, afkomstig van
het noodstuutgereid op het
achterschip van het m.s. 'Pegase'.

Wal- of dijkanker, gebruikt om
binnenvaartschepen tegen de wal
te houden op die plaatsen, waar
geen bolders e.d. voorhanden waren.

Tentoonstellingen

In het museum werden in 1976 de volgende tentoonstel-
lingen georganiseerd: 'Schilders ter Zee', werk van leden
der Nederlandse Vereniging van Zeeschilders, een verkoop-
tentoonstelling van 28 juni tot 24 augustus; 'Negen maal De
Ruyter', op 20 september opengesteld en de tentoonstel-
ling 'De Ruyter-bemanning-gevecht' door de edukatieve
dienst van het museum samengesteld ten behoeve van de
bovenbouw der lagare scholen, het V.W.O., H.A.V.O. en
M.A.V.O., die op 18 juni werd opengesteld.
De tentoonstelling 'Prins Hendrik de Zeevaarder, 1820-
1879', die op 9 oktober 1975 door Z.K.H. Prins Bernhard
werd geopend, duurde tot 12 januari 1976.

Bezoekcijfers

Maand	1976	1975
Januari	4.223	3.823
Februari	3.858	3.962
Maart	5.129	6.269
April	4.670	5.370
Mei	4.739	4.442
Juni	4.984	5.283
Juli	6.110	8.135
Augustus	5.041	4.450
September	4.500	3.356
Oktober	6.207	5.445
November	4.947	4.104
December	4.420	4.488
Totaal	58828	59127
	(waarvan 14708 edu- catief begeleide bezoekers)	(waarvan 10229 educatief bege- leide bezoekers)

'Buffel'

Gedurende een groot gedeelte van het verslagjaar lag de 'Buffel' in verbouwing bij de werf De Groot & Van Vliet te Slikkerveer. In deze periode werd een belangrijke beslissing met betrekking tot het uiterlijk van het schip genomen. De oorspronkelijke verbouwingsplannen gingen er van uit, dat de conservatiekap in nieuwe en verbeterde vorm zou terugkomen. Na het afwegen van alle voor- en nadelen werd besloten geen kap meer aan te brengen en de kooiverschansing te vervangen door een soortgelijke railing als de 'Buffel' in 1868 had gehad. Het silhouet van het schip werd hierdoor sterk verbeterd.

Ter afsluiting van de verbouwingsfase op de werf ging het schip voor een dokbeurt naar de werf Boele-Bolnes. Op 19 oktober 1979 werd de 'Buffel' van Slikkerveer naar Bolnes versleept en onmiddellijk na aankomst drooggezet. De huid onder de waterlijn onderging een grote schoonmaakbeurt en werd daarna van enkele conserverende lagen voorzien. Ook werden nog diverse voorzieningen onder de waterlijn aangebracht. Op 22 oktober werd weer ontdokt en werd de 'Buffel' naar Slikkerveer teruggebracht, om gereed te worden gemaakt voor de feestelijke overtocht naar Rotterdam op zaterdag 30 oktober. Onder commando van kapitein J.G. Viëtor, oud-gezagvoerder N.S.U. en met omstreeks 300 genodigden aan boord, verliet de 'Buffel' op die datum om 10.15 u. de werf. De drie benodigde sleepboten, belangeloos beschikbaar gesteld door Smit Internationale Havendienst en Smit-VOS, die de 'Buffel' naar Rotterdam trokken, werden begeleid door de drie laatste stoomsleepboten van de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij en de stoomsleepboot 'Pieter Boele' van de werf Boele-Bolnes. Van af de Brienoordbrug voegde de 'Volharding I' zich bij het escorte.

Speciaal voor deze gelegenheid had de Koninklijke Marine haar nieuwste schip, het geleide wapenfregat Hr. Ms. 'De Ruyter' aan een oefenreis onttrokken om de feestelijke intocht van de 'Buffel' extra op te luisteren.

Het schip had hiertoe ligplaats gekozen aan de Parkkade. De Marinierskapel stond even eens hier opgesteld en zorgde voor het muzikale gedeelte van de ontvangst. Ondanks de weinig gunstige weersomstandigheden — het vertrek uit Slikkerveer moest wegens zeer dichte mist een uur worden uitgesteld — werd de overtocht een groot succes. Tijdens de overtocht marcheerden door de stad de drumband 'Piet Hein' met majorettes, gevolgd door een aantal zeeverkenner, die folders over de 'Buffel' en de Stichting Vrienden van de Buffel aan het publiek uitreikten. Nadat het schip aan de Parkkade was afgemeerd, droeg de directeur van de werf De Groot & Van Vliet, de heer I.B. van Vliet, het schip op aan de voorzitter van de Stichting Vrienden van de Buffel, de heer drs. H.J. Viersen, die het op zijn beurt overdroeg aan de gemeente Rotterdam in de persoon van burgemeester A.A. van der Louw. Op 1 november vervolgens werd de 'Buffel' naar zijn definitieve ligplaats in de Leuvehaven versleept, waar een aanvang gemaakt kon worden met de tweede en laatste fase van de verbouwing en met de inrichting van het schip. Hiertoe is een inrichtingscommissie geformeerd uit de museumstaf, waaraan is toegevoegd de heer J.G.M. Janssen, als ontwerper verbonden aan het Historisch Museum alhier,

die zich bereid heeft verklaard mede te werken aan de vormgeving van het schip als museumschip.

'Volharding I'

In 1976 voer de 'Volharding I' minder dan in het daaraan voorafgaande jaar. Voor de werf Van der Giessen-de Noord werden enkele kleine tochten gemaakt. Ook voer het schip een keer naar Zeeland met leden van een Rotary-club aan boord.

De laatste tocht in het seizoen werd begin november gemaakt ter gelegenheid van de intocht van St. Nicolaas te Waalwijk, een jaarlijks terugkerende traditie. Omstreeks half november werd het schip bij Van der Giessen-de Noord te Alblasterdam op de wal gezet in verband met het ondergaan van een reparatie aan de schroefas. Verder onderging de ketel zijn jaarlijkse, ditmaal extra zware, keuring door de Dienst voor het Stoomwezen. Bij deze gelegenheid bleek opnieuw hoe goed de 'Volharding I' wordt verzorgd door zijn bemanning. De ketel werd n.l. zowel in- als uitwendig weer geheel goedgekeurd. Ook de rest van het schip verkeert in zeer goede staat van onderhoud. Naar verwachting zal de 'Volharding I' in maart 1977 weer te water worden gelaten.

23 meter spantenschip van Zwammerdam

De conservering van het hout van het 23 meter spantenschip van Zwammerdam in de werkplaats van het Scheepsarcheologisch Museum van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders te Ketelhaven vond dit jaar gestadig voortgang. Het ziet er naar uit, dat eind 1977/begin 1978 een groot deel van het hout beschikbaar zal komen voor de reconstructie van het schip. Als vingeroefening voor die heropbouw werd dit jaar in de modelbouwwerkplaats van het museum een model, schaal 1:10, van het schip vervaardigd. Bij de bouw van het model zijn de bij het echte schip ontbrekende delen van de scheepsconstructie aangevuld. Ook werd dit jaar een begin gemaakt met de planning voor de bouw van een onderkomen, waarin het 23 meter spantenschip moet worden gereconstrueerd.

Binnenvaartschepen

Op 14 oktober 1976 aanvaardde de gemeenteraad de schenking door de Stichting Openlucht Binnenvaartmuseum van vier ijzeren binnenvaartschepen uit het begin van deze eeuw. Het betreft de Groninger tjalk 'Gruno', de turf-tjalk 'De Hoop', de Hasselteraak 'Annigje' en het IJsselaakje 'Drie Gebroeders'. Na voltooiing van hun restauratie zullen de schepen — naar het zich laat aanzien — te zijner tijd een ligplaats krijgen in de Aelbrechtskolk.

Publikaties, lezingen en andere activiteiten

In 1976 gaf het museum vier gekleurde kerst- en nieuwjaarskaarten uit, nl. van een met de hand gekleurde gravure, omstreeks 1700 uitgegeven bij Pieter Mortier te Amsterdam, voorstellend een prinsenjacht en een Nederlands oorlogsschip op het IJ voor Amsterdam, een aquarel door G. Groene-wegen (1754-1826), voorstellen een riviergezicht met een koopvaardijbrik voor anker en een bomschuit, een gewassen tekening door I.G. Heymel, gedateerd 1833, voorstellend een wimpelpartij op de Buiten Amstel en een schil-

derij door J.C. Schotel (1787-1838), voorstellend een stoomveerpont bij de Moerdijk. Ook werden drie nieuwe gekleurde prentbriefkaarten uitgegeven, voorstellend modellen van een Nederlands oorlogsschip van 60 stukken uit 1665, van een Nederlandse loodsschoener uit omstreeks 1885 en van het ijzeren ramtoerschip 2e kl. 'Buffel', gebouwd in 1868.

Mevrouw drs. J.B. van Overeem en de heer drs. Ch. E. van Blommestein maakten deel uit van een werkgroep 'Bellevue', door B. en W. bij besluit van 25 augustus 1975 ingesteld tot onderzoek van een nieuwe-bestemming in de plaats van het in mei 1975 afgebrande café-restaurant 'Bellevue'. Op 26 oktober 1976 was het rapport gereed.

De heer drs. L.M. Akveld nam deel aan de werkzaamheden van een werkgroep, samengesteld door de Wethouder van Kunstzaken ter voorbereiding van de deel nota 'De Rotterdamse musea en hun edukatieve functie'.

Mevr. drs. E. Bos-Rietdijk en de heer drs. L.M. Akveld namen voor het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' zitting in de werkgroep Integrale Planning op Langere Termijn ter voorbereiding van een inventarisatie van 'input' en 'output' in de sectoren Kunstzaken en Sport en Recreatie, welke werkgroep zijn werkzaamheden in de loop van 1975 had aangevangen.

In 1969 werd door het Museum voor de Nederlandse Zeevisser te Vlaardingen gestart met een experimenteel dokumentatieproject op het gebied van de geschiedenis van de Nederlandse zeevisserij, Visdoc genaamd. Het project werd begeleid door een 'Commissie Documentatie Nederlandse Zoutwatervisserij'. De belangrijkste Nederlandse maritieme musea waren in deze commissie vertegenwoordigd. Namens het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' nam mevrouw drs. J.B. van Overeem aan de werkzaamheden van deze commissie deel. De eerste fase van het project, de dokumentatie van de tot op heden verschenen literatuur over de geschiedenis van de Nederlandse zeevisserij, is inmiddels gereed gekomen. De dokumentatie van objecten en afbeeldingen betreffende de geschiedenis van de Nederlandse zoutwatervisserij is nog niet ter hand genomen.

Wel is inmiddels een begin gemaakt met het opzetten van een dokumentatiesysteem ter ontsluiting van de in Nederland aanwezig maritieme kollekties in het algemeen, Mardoc genaamd. Het ministerie van CRM verleent daarbij een belangrijke financiële steun. De eerdergenoemde commissie werd omgedoopt in 'Commissie Documentatie Nederlandse Maritieme Collecties'. De samenstelling van de commissie bleef ongewijzigd. Zij fungeert als stuurgroep voor een 'Werkgroep Objectbeschrijving'. Deze werkgroep is thans bezig met het opzetten van een beschrijvingsmethode voor scheepsmodellen. Daarbij zijn in het verslagjaar grote vooruitgang gemaakt. In een later stadium zal het beschrijvings-schema zodanig worden uitgebreid, dat ook andere voorwerpen en afbeeldingen kunnen worden opgenomen. Namens dit museum neemt drs. L.M. Akveld aan de activiteiten van deze werkgroep deel en ad hoc mevrouw drs. E. Bos-Rietdijk.

Van 30 maart tot en met 4 april 1976 maakt mevrouw drs. J.B. Overeem deel uit van een gezelschap, bestaande uit enkele leden van de gemeenteraadcommissie Kunstzaken, enkele ambtenaren van de secretariaat afdeling Kunstzaken, de direktie van de Rotterdamse Kunststichting en de direktie van de Dienst Gemeentelijke Musea, dat onder leiding van de wethouder van Kunstzaken, drs. J. Riezenkamp, een bezoek bracht aan verschillende musea in

Denemarken en West-Duitsland ter bestudering van de doelstellingen, werkwijzen, activiteiten, etc. van deze musea, waarbij in sommige musea met de betreffende direkties in discussies nader werd ingegaan op verschillende problemen en aspecten van het museumwerk.

Men bezocht drie scheepvaartmusea: het Vikingschepenmuseum te Roskilde, het Handels- og Søfartmuseum te Helsingør (beide in Denemarken) en het Deutsches Schiffahrtsmuseum te Bremerhafen; drie kunstmusea, Louisiana te Humlebaek (Denemarken), het Museum van de kunst uit de 20e eeuw te West-Berlijn en het Pergamon Museum te Oost-Berlijn en tot slot het Deutsches Museum van Meisterwerke der Naturwissenschaft und Technik te München.

Op 15, 16 en 17 oktober was de heer J.C.G.C.M. Muskens aanwezig bij de 16e Arbeitstagung van de Arbeitskreis Historischer Schiffbau, die te München werd gehouden. Op 10 november was mevrouw drs. J.B. van Overeem in gezelschap van de wethouder van Kunstzaken en een lid van de raadscommissie Kunstzaken aanwezig bij de opening van de tweede fase van het Town Docks Museum te Hull.

Op 29 januari 1976 vergaderde het Algemeen Bestuur van de Stichting Vrienden van de Buffel in de bibliotheek.

Op 14 februari 1976 vergaderde het Historisch Genootschap 'De Maze' in de edukatieve ruimte van het museum, evenals op 28 mei ook de Sectie Technische Musea van de Nederlandse Museumvereniging, welke vergadering werd besloten met een excursie naar de 'Buffel'.

Op 21 juni vergaderde de Juniorkamer Rotterdam II aan boord van de 'Buffel'. Na de aldaar gehouden maaltijd volgde een rondleiding door het schip.

Op 28 augustus werden leden van de Havenvereniging Rotterdam voor een rondleiding op de 'Buffel' ontvangen. Leden van Rotary Rotterdam, afdeling Noord, brachten op 31 augustus eveneens een bezoek aan het schip. De rondleiding werd voorafgegaan door een maaltijd aan boord.

Mevrouw drs. J.B. van Overeem en de heer drs. L.M. Akveld traden toe als leden in het bestuur van de Stichting Behoud Maritieme Monumenten, die in november 1976 te 's-Gravenhage is opgericht.

Aan vele belangstellenden en wetenschappelijke onderzoekers uit binnen- en buitenland, aan instellingen en bedrijven van velerlei aard en aan zeer velen die informatie verlangden, werden ook in 1976 zowel schriftelijk, mondeling als telefonisch inlichtingen verschaft over vele onderwerpen uit het uitgebreide gebied van de maritieme historie en haar vele aanverwante terreinen van wetenschap.

Bruiklenen aan derden

Museum voor Land- en Volkenkunde, Rotterdam 19 febr. '76	Suriname, ver land dichtbij
Internaat voor Schipperskinderen 'Robbenoord', Rotterdam 21/24 mei '76	t.b.v. een Ouderdag aldaar
Stadhuis, Rotterdam 8 nov./10 dec. '76	200 jaar Rotterdam – U.S.A.
Gemeentelijke Archiefdienst, Rotterdam 15 nov. '76	Gerrit Groenewegen, tekenaar van Rotterdam
Shellgebouw, Rotterdam 16 nov. '76	Presentatie rond de 'Buffel', i.v.m. opening nieuwe gebouw
Antoni van Leeuwenhoekhuis, Amsterdam 16 febr./24 mrt. '76	Grepen uit een medisch maritiem verleden
Stedelijke Feestzaal, Antwerpen juli/aug. '76	Langs de Schelde, Antwerpen in de 16e en 17e eeuw
Expositiegebouw Ver. 'Zeebad', Delfzijl 20 mei/7 sept. '76	Negen maal De Ruyter
Museum Mr. S. van Gijn, Dordrecht 17 juni/30 aug. '76	Schepen uit Dordrecht in de 19e eeuw
Stedelijk Waagmuseum, Enkhuizen 1 mei/28 juni '76	De scheepschirurgijn in de 17e en 18e eeuw
Gemeentemuseum, 's-Gravenhage 31 okt. '75/31 mei '76	Uit het land der lange lijzen
Raadhuis, Heenvliet 15/20 apr. '76	Over handel en verkeer van Heenvliet
Helders Marinemuseum, Den Helder 22 apr./19 mei '76	Negen maal De Ruyter
Streekmuseum 'Crimpenhof', Krimpen a.d. IJssel 18 dec. '76/	Van poonschuit tot beunschip
Expositiegebouw Rijksdienst IJsselmeer Polders, Lelystad 15 nov. '76/	Op en om de Zuiderzee

Langdurige bruiklenen werden in 1976 gehandhaafd ten behoeve van het Historisch Museum 'De Dubbelde Palmboom', het bureau van de Directeur Personeel en Financiën van de Dienst Gemeentelijke Musea, het kantoor van de Havendienst en het kantoor van het Havenbedrijf der Gemeente, de Filiaalinstelling van het K.N.M.I. en het kantoor van de Bank Mees & Hope, allen te Rotterdam, het Amsterdams Historisch Museum te Amsterdam, het Panorama Mesdag te 's-Gravenhage, het Helders Marinemuseum te Den Helder, het Scheepsarcheologisch Museum voor de IJsselmeerpolders te Ketelhaven, het Fries Scheepvaartmuseum te Sneek, de Schotse Huizen te Veere en het Museum voor de Nederlandse Zeevisserij te Vlaardingen.

Bibliotheek

aantal bezoekers	494 (1975:380)
aantal aanwinsten	527 (1975:658)

In vergelijking met het vorige verslagjaar valt een aanzienlijke toename van het aantal bezoekers aan de bibliotheek te constateren; dit geldt ook de telefonische en schriftelijke raadpleging, al zijn daarvan geen aantallen te noemen. De begeleiding van de bibliotheekbezoekers heeft van de bibliothecaris veel aandacht verlangd.

Ook dit jaar was een georganiseerd bezoek aan de bibliotheek opgenomen in het studieprogramma van de cartografie-studenten van het Geografisch Instituut der Rijksuniversiteit te Utrecht.

De aanwinsten werden verkregen uit ruil, schenking en aankoop bij boekhandel, antiquariaat, op veilingen en uit het boekenbestand van wijlen dr. Ernst Crone.

Naast nieuw uitgegeven werken verwierf de bibliotheek 41 drukken uit de 19e eeuw, 11 uit de 18e eeuw en een uit de 17e eeuw.

Evenals in voorgaande jaren werd gedurende zes weken gastvrijheid verleend aan twee stagiaires van de Tiele Academie te 's-Gravenhage (HBO-bibliotheekopleiding). Ook was de bibliotheek opgenomen in het werkweekprogramma van deze academie, waarbij met de verschillende typen bibliotheken kennis wordt gemaakt. Dank zij de hulp van de stagiaires konden meer tijd vergende werkzaamheden, die bij gebrek aan mankracht op de lange baan waren geschoven, nu worden uitgevoerd.

Het in 1976 toegenomen oneigenlijke gebruik van de bibliotheek, zoals voor vergaderingen en voor het maken van film- en foto-opnamen – gevolg van het grote ruimtegebrek in het museum – bemoeilijkte niet alleen soms het eigenlijke bibliotheekwerk, maar betekende ook een belemmering voor de bezoekers. Ook de afwezigheid van de bibliothecaris een dag per week gedurende het universitaire jaar droeg hiertoe bij.

In verband met het oude boekenbezit volgde de bibliothecaris ook dit jaar de colleges boek- en bibliotheekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Hij werd in september benoemd tot voorzitter van de Kring van Rotterdamse bibliothecarissen. Tevens nam hij deel aan de voorbereidingen voor een op te richten Sectie Infor-

matievoorziening bij de Nederlandse Museumvereniging.

Lijst van schenkers

Y. Attema (Utrecht); Bos & Kalis (Westminster); drs Ph.M. Bosscher (Den Helder); dr J.R. Bruijn (Oegstgeest); H. Dekker (Delft); P. Dekker (Schipluiden); W.A. Fasel (Alkmaar); A. Funakoshi (Nara, Japan); W. Gaspard (Brussel); K. de Geus (Rotterdam); dr C. de Jong (Pretoria); L. de Jong (Rotterdam); Kamer van Koophandel en Fabrieken (Amsterdam); C. v.d. Kellen, W. de Loos en A.A. van der Louw (Rotterdam); Naval History Division Dept. of the Navy (Washington DC); Northwest Seaport Inc. (Washington); E.P. van der Porten (Santa Rosa, USA); dr K. Ross (Aberdeen); Shell Nederland en mr H.J. Sjollemma (Rotterdam); H. van Suchtelen (Blaricum); dr J. Verseput (Rotterdam); E.A. de Vries (Dordrecht); dr R.E.J. Weber (Bergen op Zoom).

Enkele bijzondere aanwinsten gedrukt vóór 1800

17e eeuw

A. Kircher. *Magnes siue de arte magnetica opus tripartitum . . . Editio secunda post Romanam multo correctior. Coloniae Agrippinae, Apud Iodocvm Kalcoven, 1643.*

18e eeuw

H. Bond. *The Boat-Swain's Art: or, the Compleat Boat-Swain. London, Richard Mount, 1716.*

Maupertuis. *Astronomie Nautique, ou Eléments d'astronomie . . . Lyon, Jean-Marie Bruyset, 1756.*

P. Steenstra. *Intree-Redenvoering over de Opkomst en den Voortgang van de Konst der Zeevaart . . . in het Atheneum Illustre binnen Amsterdam uitgesproken . . . Op den XXI. van Slagtmaand 1763. Te Amsterdam, Pieter Mortier, 1763.*

F. Berthoud. *Essai sur l'horlogerie dans lequel on traite de cet Art relativement à l'usage civil, à l'astronomie et à la navigation . . . Paris, Jombert, Musier, Panckoucke, 1763.*

M. Cassini. *Voyage fait par ordre du roi en 1768, pour éprouver les montres marines inventées par le Roy, avec Le Mémoire sur la meilleure manière de mesurer le tems en mer . . . contenant la description de la montre à longitudes . . . par Le Roy. Paris, Jombert, 1770.*

F. Berthoud. *Les Longitudes par la mesure du temps, ou Méthode pour déterminer les longitudes en mer, avec le secours des horloges marines. Paris, Musier, 1775.*

Het leven van Michiel Adriaanszoon De Ruiter. *Te Amsterdam by Petrus Conradi, Te Harlingen, by Volkert van der Plaats. 1776.*

Verdun de la Crenne, de Borda et Pingré. *Voyage fait par ordre du roi en 1771 et 1772 en diverses parties de l'Europe, de l'Afrique et de l'Amérique; pour vérifier l'utilité de plusieurs Méthodes & Instruments, fervant à déterminer La Latitude & La Longitude . . . Paris, Imprimerie Royale, 1778.*

G. Titsingh. *Bedenkingen over de Schaarsheid van Zeevarend Volk in het gemeen, en het Verval onzer Nationale Zeevaart in 'tbyzonder. Te Amsterdam, By H.W. en C. Dronsberg, 1780.*

F. Berthoud. *De la mesure du temps, ou Supplément au traité des horloges marines, et à l'essai sur l'horlogerie . . . Paris, Mérigot & Didot, 1787.*

M. Dulague. *Leçons de navigation. Rouen, J. Racine, 1793.*

Edukatieve Dienst

Dit kalenderjaar moest de edukatieve dienst 3516 leerlingen van Rotterdamse en 600 leerlingen van scholen buiten Rotterdam teleurstellen, toen deze een bezoek aan het museum aanvroegen. Het was met de huidige bezetting helaas niet mogelijk om deze groepen leerlingen nog in het programma op te nemen.

Een vragenspel, dat de deelnemer door het gehele museum voert, werd diverse keren uitgereikt aan groepen, die geen persoonlijke begeleiding konden krijgen. Deelname aan dit vragenspel is ook mogelijk voor de jeugdige individuele bezoeker. In de hal van het museum is daartoe een bakje geplaatst, waaruit men voor een dubbeltje de vragenformulieren kan nemen. Het ingevulde formulier kan bij de portier worden ingeleverd en onder de goede oplossingen worden prijsjes verloot. In totaal 717 kinderen kochten dit vragenspel.

Op 18 juni opende de edukatieve dienst een tentoonstelling over Michiel de Ruyter. Deze tentoonstelling had als titel 'De Ruyter-bemanningsgevecht'. De bedoeling was de tentoonstelling na de kerstvakantie te sluiten, doch het aantal aanvragen van de kant van het onderwijs om deze tentoonstelling te bezoeken, was echter zo groot, dat al spoedig werd besloten haar tot het einde van het schooljaar 1976/77 aan te houden. Van de grote tekstborden bij deze expositie werden skriptievelen op \$ a formaat gemaakt, die bij de tentoonstelling konden worden gekocht. Zij worden ook gebruik om te kunnen voldoen aan de steeds groeiende vraag naar skriptiemateriaal door scholieren in het gehele land.

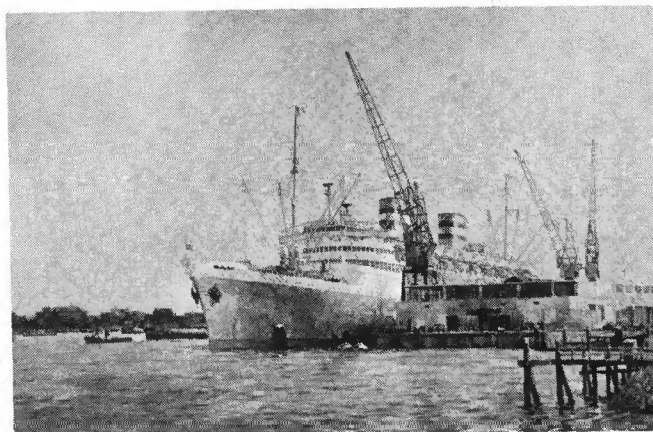
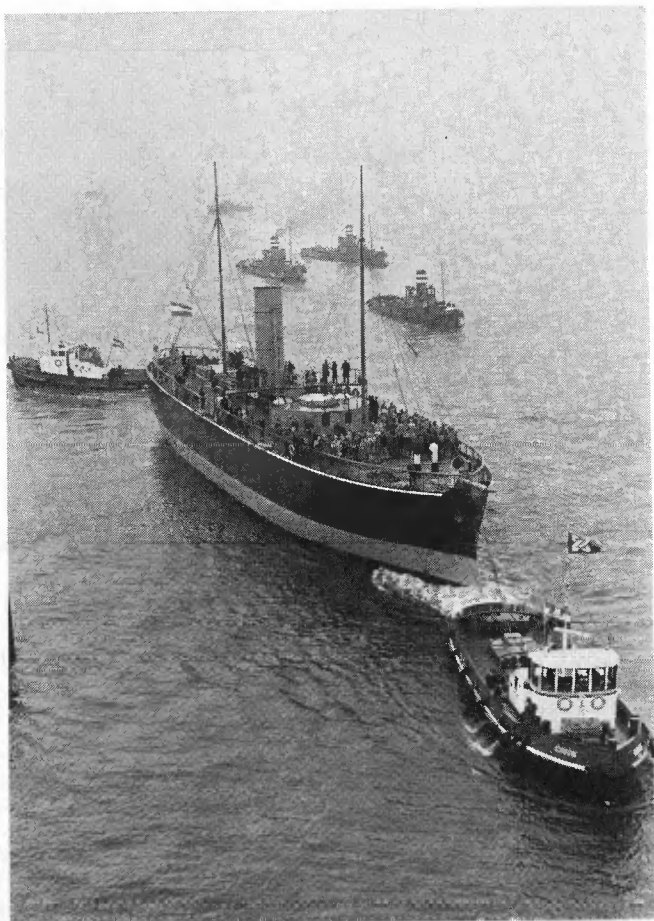
In 1976 heeft de edukatieve dienst twee bijeenkomsten met de suppoosten en leden van de huishoudelijke dienst gehouden met de bedoeling om wederzijds meer inzicht in elkaar's werk te verkrijgen. Uit de reacties hierop is gebleken, dat hiermede in een behoefte werd voorzien en dat dergelijke bijeenkomsten moeten worden voortgezet. Bij de opening van de kinderboekenuitgeverij stond een van de medewerkers in een kraampje op de boekenmarkt. Ook dit jaar werd weer een paasactiviteit georganiseerd. 306 kinderen bezochten hiervoor het museum.

Mevrouw C.C.M. van Galen-van der Goor beëindigde op 6 september 1976 haar werkzaamheden als free-lance kracht. Mevrouw A. van Efferen kwam in december de gelederen van de free-lance krachten versterken. De medewerkers van de edukatieve dienst maakten dit jaar deel uit van de volgende werkgroepen: mevrouw C.J. Riemersma-Engelsman van een werkgroep, samengesteld

uit leden van de Belgische en Nederlandse Werkgroep Edukatieve Diensten van de Musea, die onder auspiciën van het Ministerie van Nederlandstalige Cultuur van België en het Nederlandse Ministerie van CRM een educatief werkboek voorbereidt; mevrouw M.M. van Klink-Poolman had zitting in de werkgroep skriptiebegeleiding van de Nederlandse Werkgroep Edukatieve Diensten, die het boekje 'Skriptiewijzer' gaat uitgeven. Tijdens projektweken van verschillende scholengemeenschappen, waarbij het museum was betrokken, had de edukatieve dienst een adviserende functie. In september 1976 werd, in het kader van de deelnota 'De Rotterdamse musea en hun edukatieve functie' van de Wethouder van Kunstzaken, begonnen met de voorbereidingen voor een gezamenlijk projekt van de vier musea en het Lijnbaancentrum, 'De mens in zijn vrije tijd' geheten, in samenwerking met de Stichting Muische Vorming Rotterdam, de Schooladviesdienst en het Pedologisch Instituut van de Gemeente. In nauwe samenwerking met de wetenschappelijke staf werkte de edukatieve dienst hiertoe gedurende een aantal maanden een middag per week samen met een onderwijzer van een 6e klas basisschool. De integratie van het museumbezoek in het schoolleerplan en het onderwijsaspect in het edukatieve beleid van het museum worden hierdoor bewerkstelligd.

Edukatieve Dienst

maand	scholen buiten Rotterdam	Volwassenen e.a. groepen
januari	1	—
februari	—	3
maart	3	1
april	1	2
mei	6	—
juni	21	—
juli	—	2
augustus	4	—
september	2	2
oktober	1	4
november	1	3
december	2	—
Totaal aantal begeleide groepen:		<u>609</u>

Links: Sleepreis van het museumschip 'Buffel' op 30 oktober 1976 (Foto B. C. W. Lap)

Rechtsboven: Museumles voor onderbouw basisschool

Rechtsonder: s.s. 'Nieuw Amsterdam' (II) van de Holland Amerika Lijn. Aquarel door H. Bosboom

Edukatieve Dienst

Aantal groepen, gespecificeerd naar vormen van onderwijs, in Rotterdam

maand	kleuteronderwijs	basisonderwijs	brugklas 1 en 2 MAVO, HAVO, VWO	3e klas en hoger MAVO, HAVO, VWO	lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs	buitengewoon onderwijs	werkende jeugd
januari	—	26	—	—	7	6	
februari	4	30	4	—	7	5	
maart	2	41	3	2	16	5	
april	3	38	—	—	4	2	
mei	1	40	3	—	4	16	
juni	2	49	—	—	—	1	
juli	—	4	—	—	—	—	
augustus	—	—	—	—	5	—	
september	6	34	8	—	—	—	
oktober	6	47	—	—	—	—	
november	7	67	3	2	—	—	
december	1	34	3	—	1	1	

paasrally 306 deelnemers
 groepsbezoeken n.a.v.
 projektweken 200 deelnemers
 museumvragenspel 717 deelnemers
 boekenmarkt (buiten museum) 500 deelnemers

Jaarrekening 1976 Maritiem Museum 'Prins Hendrik'

Baten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Verkoop eigen produkten	28.190,13	21.650,—	30.927,98
2. Exploitatie produkten van derden	4.902,94	—,—	2.015,87
3. Edukatieve Dienst	502,—	1.000,—	685,33
4. Buitengewone ontvangsten	422,01	400,—	—,—
5. Schenkingen t.b.v. uitbreiding verzameling	10.397,40	—,—	28,54
6. Diverse voorraden	2.573,75	—,—	—,—
Subtelling baten:	<u>46.988,23</u>	<u>23.050,—</u>	<u>33.657,72</u>
Nadelig saldo	504.889,21	600.466,—	521.507,95
	<u>551.877,44</u>	<u>623.516,—</u>	<u>555.165,67</u>

Lasten	Uitkomst 1975	Begroting 1976	Uitkomst 1976
1. Personeelskosten (zie Bureau D.P.F.)			
2. Verzameling	154.739,32	148.900,—	166.650,31
3. Exploitatie tentoonstellingen	9.372,74	25.000,—	8.054,83
4. Edukatieve Dienst	6.252,80	12.000,—	7.107,44
5. Huisvestingskosten	138.884,77	148.050,—	137.895,23
6. Beheerskosten	37.593,47	43.300,—	31.814,99
7. Produktiekosten	17.341,02	13.500,—	20.036,42
8. Kapitaalslasten	187.693,32	232.766,—	183.606,45
Totaal lasten	<u>551.877,44</u>	<u>623.516,—</u>	<u>555.165,67</u>

